T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI MEVZUATINDA YER ALAN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN HARFLER KÖYÜ ÇİZGİ FİLMİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

BURCU ARLI

İSTANBUL, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI MEVZUATINDA YER ALAN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN HARFLER KÖYÜ ÇİZGİ FİLMİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

BURCU ARLI

Danışman: DOÇ. DR. UMUT KAYA

İSTANBUL, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Burcu Arlı'nın "……" adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...../...../.....

Öğretim üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Umut KAYA	
2	Jüri Üyesi		
3	Jüri Üyesi		
4	Jüri Üyesi		
5	Jüri Üyesi		

ÖZET

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatında Yer Alan Kök Değerler Açısından Harfler Köyü Çizgi Filminin İncelenmesi

Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatındaki kök değerler açısından incelediğimiz araştırmamızın temel problemi, Diyanet TV'de yayınlanan Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünün MEB mevzuatındaki kök değerleri işleyip işlemediğini araştırmak; eğer işlemişse ne şekilde, hangi kanallarla, hangi örneklerle aktarıldığını ortaya çıkarmak ve Harfler Köyü çizgi filminin değerler eğitimi çalışmaları ile DKAB dersleri müfredatında kullanılma ihtimallerini araştırmaktır. Bu amaçla öncelikle kök değerlerin ülkemizde ne gibi anlamlar ifade ettiği; değerlerin günümüzde hangi kanallar aracılığıyla aktarıldığı ve bu kanallardan olan medyanın değer aktarımındaki önemi ortaya konmuştur.

Çizgi filmin ilk yirmi bölümü izlenerek bu bölümlerdeki kök değerlerin kullanımı frekans tabloları ile gösterilmiştir. Çizgi filmin senaristi Müberra Aktaş Hanım ile gerçekleştirdiğimiz görüşme, kök değerlerin çizgi filmin ilk yirmi bölümünde bulunma sıklığı ve ne şekilde ele alındığı kaydedilerek araştırma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Çizgi Film, Kök Değerler, Harfler Köyü, Diyanet TV

ABSTRACT

Investigation of the Cartoon of Harfler Köyü in Terms of the Root Values Included in the Legislation of the Ministry of National Education

The main problem of our research, which we examined in terms of root values in the legislation of the Ministry of National Education, is to investigate whether the first twenty episodes of the Harfler Köyü cartoon broadcast on Diyanet TV process the root values in the Ministry of National Education legislation; if it has worked, it is to reveal how, through which channels, with which examples it was transmitted.The aim of this work is to investigate the possibilities of the use of the Harfler Köyü cartoon in values education studies and in the curriculum of religious culture and knowledge lessons.For this purpose, first of all, what kind of meanings do the root values mean in our country; Through which channels the values are transferred today and the importance of the media, which is one of these channels, in value transfer has been revealed.

The first twenty episodes of the cartoon are watched and the use of root values in these sections is shown with frequency tables. The research was completed by recording the interview we had with the screenwriter of the cartoon, Ms. Müberra Aktaş, the frequency of the root values in the first twenty parts of the cartoon and how they were handled.

Keywords: Religious Education, Cartoon, Root Values, Harfler Köyü, Diyanet TV

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
İÇİNDEKİLER ..... **iii**
TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ ..... **v**
RESİMLER LİSTESİ ..... **vi**
KISALTMALAR ..... **vii**
ÖNSÖZ ..... **viii**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Tezin Konusu ve Problemi 3
1.2. Tezin Amacı ve Planı 5
1.3. Tezin Önemi 5
1.4. Tezin Yöntemi 6
1.4.1. Verilerin Toplanması 7
1.4.2. Araştırmanın Veri Kaynağı 7
1.4.3. Verilerin Analizi 8
1.5. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları 9
1.6. Literatür Taraması 9
2. DEĞER KAVRAMI **13**
2.1. Değerin Özellikleri 14
2.2. Milli Eğitim Mevzuatında Değerler 16
2.3. Kök Değerler 18
2.3.1. Adalet 18
2.3.2. Dostluk 20
2.3.3. Dürüstlük/Doğruluk 21
2.3.4. Öz Denetim 22
2.3.5. Sabır 24
2.3.6. Saygı 25
2.3.7. Sevgi 26
2.3.8. Sorumluluk 28
2.3.9. Vatanseverlik/ Yurtseverlik 30

2.3.10. Yardımseverlik 31
3. DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÇİZGİ FİLMLER 33
3.1. Çizgi Filmlerin Tarihsel Gelişimi 35
3.2. Türkiye'de Çizgi Film Gelişimi 38
3.3. Çizgi Filmlerle Değerler Eğitimi Yapan Diğer Kanallar 41
3.4. Diyanet TV 42
4. HARFLER KÖYÜ ÇİZGİ FİLMİNİN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 45
4.1. Harfler Köyü Çizgi Filminin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi 45
4.2. Harfler Köyü Çizgi Filminin Kök Değerler Açısından Analizi 47
4.3. Harfler Köyü Çizgi Filminde Yer Alan Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından Yorumlanması 58
4.3.1. Yardımseverlik 61
4.3.2. Dostluk 63
4.3.3. Sevgi 64
4.3.4. Sorumluluk 66
4.3.5. Öz Denetim 68
4.3.6. Saygı 69
4.3.7. Dürüstlük 71
4.3.8. Adalet 72
4.3.9. Sabır 72
4.3.10. Vatanseverlik 73
4.4. Harfler Köyü Çizgi Filminin İlk 20 Bölümünün DKAB Derslerinde Kullanılması 74
5. SONUÇ VE TARTIŞMA 77
KAYNAKLAR 84
EK-1. Senarist Müberra Bilgiç ile yapılan görüşme soruları 91

TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ

Tablo 1: Harfler Köyü Bölüm 1 47
Tablo 2: Harfler Köyü Bölüm 2 48
Tablo 3: Harfler Köyü Bölüm 3 48
Tablo 4: Harfler Köyü Bölüm 4 49
Tablo 5: Harfler Köyü Bölüm 5 49
Tablo 6: Harfler Köyü Bölüm 6 50
Tablo 7: Harfler Köyü Bölüm 7 50
Tablo 8: Harfler Köyü Bölüm 8 51
Tablo 9: Harfler Köyü Bölüm 9 51
Tablo 10: Harfler Köyü Bölüm 10 52
Tablo 11: Harfler Köyü Bölüm 11 52
Tablo 12: Harfler Köyü Bölüm 12 53
Tablo 13: Harfler Köyü Bölüm 13 53
Tablo 14: Harfler Köyü Bölüm 14 54
Tablo 15: Harfler Köyü Bölüm 15 54
Tablo 16: Harfler Köyü Bölüm 16 56
Tablo 17: Harfler Köyü Bölüm 17 56
Tablo 18: Harfler Köyü Bölüm 18 57
Tablo 19: Harfler Köyü Bölüm 19 57
Tablo 20: Harfler Köyü Bölüm 20 58
Tablo 21: Harfler Köyü Çizgi Filminde İlk 20 Bölümde Yer Alan Değerlerin Toplu Analizi58
Tablo 22: Harfler Köyü Çizgi Filminin Ünitelere Göre 4. ve 5. Sınıf DKAB Derslerinde Kullanılabilecek İlgili Sahneleri..... 74
Grafik 1: Harfler Köyü Çizgi Filminin İlk Yirmi Bölümünde Yer Alan Değerler..... 59

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: İlk Mağara Resimlerinden Olan Altamira Mağarası'ndaki Tasvir 36
Resim 2: Emile Cohl'un İlk Çizgi Film Denemeleri 37
Resim 3: The Skeleton Dance Çizgi Filmi Karakteri 38
Resim 4: Cemal Nadir Güler'in Çizdiği "Amcabey" Karakteri 39
Resim 5: "Zeybek Dansı" Çizgi Filminden İki Kare 39
Resim 6: "Evvel Zaman İçinde" Çizgi Filminin Afişi 40
Resim 7: "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü" Çizgi Filminden Çizimler 41
Resim 8: Kef Harfi Lam Harfine Dostlukların Zor Zamanlarda Daha Kıymetli Olduğunu Anlatırken, Bölüm 17 64
Resim 9: Elif, Be ve Emektar'ın Birlikte Bahçeye Girdiği Sahne, Bölüm 1 64
Resim 10: Ağaçtaki Kediyi Kurtarmaya Çalışan Mim ve Nun Harfleri, Bölüm 18 62
Resim 11: Ha Harfinin Susuz Kalan Karanfile Yardım Ettiği Sahne, Bölüm 7 62
Resim 12: Çayını İçmeden Önce Temizliğini Bitirmesi Gerektiğini Söyleyen ve Eylem Haline Getiren Be Harfi, Bölüm 2 68
Resim 13: Hatasını Anlayan Tekerlekler Bisikletten Özür Dilemek İçin Geri Gelir, Bölüm 3 69
Resim 14: Ramazan Davulcusu Dad Harfinin Gece Kalkabilmek İçin 3 Alarm Kurduğu ve Kardeşi Sad Harfinden Yardım İstediği Sahne, Bölüm 13 67
Resim 15: Helikopteri Düşüren He Harfinin Hatasını Anlayıp İtiraf Ettiği Sahne, Bölüm 19 67
Resim 16: Beneğini Sevmeye Çalışan Civciv, Bölüm 5 65
Resim 17: Yıldız, Arkadaşı Ğayın Harfine Yıldız Tozu Hediye Ederken, Bölüm 14 66
Resim 18: Kümese Yeni Katılan Kuşun Kümes Kurallarını Dinleyip Uygulaması, Bölüm 4 70
Resim 19: Elif'in Kardeşi Hemze'ye Burada Kalmak İsteyip İstemediğini Sorar, Bölüm 19 . 70
Resim 20: Ye Harfi Yengecin Yatağına Kendisinin Çarptığını İtiraf Ederken, Bölüm 20 71
Resim 21: Te Harfinin Radyoyu Çalıştıranın Arkadaşı Ha Harfi Olduğunu Söylerken, Bölüm 9 72
Resim 22: Ye Harfi Yengece Pes Etmemesi Gerektiğini, Eğer Gerçekten İster ve Gayret Ederse Kendisinin de Yüzme Öğrenebileceğini Anlatırken, Bölüm 20 73
Resim 23: Yerlere Atılan Çöplerin Hayvanlara Verdiği Zarar Anlatılarak Yaşadığımız Çevreyi Temiz Tutmamız Gerektiği Belirtilmiştir 74

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Dia : Diyanet İslam Ansiklopedisi

RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TV : Televizyon

TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Dem: Değerler Eğitimi Merkezi

Akt : Aktaran

vd. : Ve diğerleri

çev. : Çeviren

ed. : Editör

s. : Sayfa

t.y. : Tarihsiz

ö. : Ölüm

ÖNSÖZ

Değerler, insanların davranış ve tutumlarına yön veren, insanın anlam arayışında rehberlik eden yol göstericileridir. Öğrenimi ailede başlayan değerler, okul, sosyal çevre, kitle iletişim araçları vasıtasıyla bireylerin kişisel deneyimleri sırasında şekillenir. Bu anlamda değerler, insanın hayatı boyunca gelişme gösterebilen dinamik yapılardır. Bu dinamik yapıların her dönemde farklı araştırmalara konu olması kaçınılmaz görülmektedir.

Günümüzde, çocukkların en çok ilgisini çeken programların başında çizgi filmlerin geldiği bilinmektedir. Çizgi filmlerin renkli ve hareketli dünyası, çocukları ekrana bağlamaktadır. Çocukların, vaktinin büyük bir kısmını çizgi film izleyerek geçirmeleri, bu renkli dünyanın araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu konudaki araştırmaların varlığı, çizgi film içeriklerindeki olumlu ve olumsuz ögeleri ortaya çıkarmaktadır. Son yıllarda ülkemizde yapımı artan yerli çizgi filmler, geleneklerimizi, değerlerimizi aktarmada büyük rol oynamaktadır. Birçok alanda çalışması bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çalışmalarıyla kurulan Diyanet TV kanalı, son yıllarda büyük bir gelişme göstermiştir. Diyanet TV, çocuklar için üretilen faydalı içerikleriyle gündeme gelmeye devam etmektedir. Diyanet TV'de yayınlanan "Harfler Köyü" çizgi filmi, değerlerimizi aktarması sebebiyle araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Araştırma süresince yol göstererek, her aşamada katkılarını eksik etmeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Umut KAYA'ya, lisanüstü eğitimimde bana rehberlik eden saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Ahmet KOÇ'a, Doç. Dr. Ramazan GÜREL'e, Doç. Dr. Emine KESKİNER'e, Doç. Dr. Banu GÜRER'e Doç. Dr. Ayhan Öz'e ve Harfler Köyü çizgi filmi hakkında önemli bilgileri bizimle paylaştığı için senaristi Müberra Bilgiç Hanımefendi'ye teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte desteğini hep üzerimde hissettiğim sevgili eşime, anneme, babama, kardeşime, emeği geçen tüm sevdiklerime ve kendisiyle ilgilenemediğim zamanlardaki anlayışı için minik kızıma ayrıca teşekkür ediyorum.

Burcu ARLI

Eylül, 2022

1. GİRİŞ

Değer kavramının kökeni Antik Yunan'dan günümüze kadar dayanmaktadır. Bütün çağlarda filozof ve düşünürler değer kavramı üzerinde tartışmış ve açıklama yapmaya çalışmışlardır. Eski çağlardan günümüze kadar gelen araştırmalarda değer kavramı için genellikle faziletli, iyi olanı yapma, görevlerini en iyi şekilde yerine getirme gibi açıklamalar yapılmıştır. İslam dünyasında ise değer kavramı üzerine uzun araştırmalar gerçekleştirilmiş ve değerlerin insanın dünya hayatını güzelleştirdiği, insanı mutluluğa ulaştırdığı sık sık vurgulanmıştır. İbn Sina (ö.1037), İbn Miskeveyh (ö.1030), Farabi (ö.950), İmam Gazali (ö.1111) gibi Müslüman düşünürler, değer kavramına farklı açıklamalar getirmişlerdir. Araştırmalarında değer kavramına uzun bölümler ayırmışlardır. Özellikle Kindi'nin değer kavramını "insan nefsinde ve fiillerinde ortaya çıkan güzel huy" olarak tanımlaması arkasından gelecek olan filozoflara kaynaklık etmiştir. Farabi ise değer kavramını zıtlıklarla açıklayarak itidali bulmak olarak değerlendirmiştir. İslam düşüncesinde değer kavramı, naslarla, tasavvufi terimlerle ilişkilendirilerek sağlamlaştırılmıştır (Özasma, 2018: 10-12).

Savaşlar, salgın hastalıklar, doğal afetler, kıtlık durumları değerlere olan ilgiyi artırmış ve bu konuda yapılan araştırmalara hız kazandırmıştır. Psikoloji biliminde değer kavramı genel olarak bireyin duyuş, düşünüş ve davranışlarına odaklanarak yaşam hedeflerine ulaşmasında yardımcı olan motivasyonel yapılar olarak açıklanmıştır. Değerler, bireylerin hedeflerine ulaşmalarında yardımcı olan çok boyutlu karmaşık olgulardır. Değerler, işlevsel olduklarında kişinin duygularıyla etkileşime geçebilirler. Değerler, insanın karar vermesine olanak sağlayan yapılardır. Kişinin içselleştirdiği bu yapılar, insana sunduğu hayat görüşleri sayesinde karar alırken belirli bir bakış açısı sunarak yaşamını kolaylaştırmaktadır (Aydın, Osmanoğlu 2016: 275).

Değerler, insanın sosyal yaşamının olması gereken standartlarıdır. İnsan sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla hayatını devam ettirebilmek için başka insanlara ihtiyaç duyar. Böylece toplumlar oluşur. Ancak toplumun devamı için bazı kuralların olması gerekir. Bunlardan ilki güvenlik ve huzurdur. Bir toplumda güvenlik olmazsa o toplum huzur içinde yaşayamaz. Değerler, toplum huzuru ve devamlılığı için çok önemlidir. Değer kavramının hem bireysel hem sosyal boyutlarının bulunması farklı bilim dallarının ilgi alanına girmesine olanak sağlamıştır. Değerler toplumlara göre farklılık gösterse de bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Psikoloji, sosyoloji, ilahiyat gibi bilim dalları değerleri farklı özelliklerine göre sınıflandırmışlardır. Bu sınıflamalar, değerlerin öğretiminde belli kalıplar oluşturmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı, öğretim mevzuatında bazı kök değerlere yer vermiş; okullarda bu değerlerin ağırlıklı olarak işlenmesini istemiştir. Söz konusu kök değerler adalet, dostluk,

dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir. (MEBTTKB, 2017: md. 14).

Günümüzde değerlerin eğitimi konusunda birçok çalışma yapılmaktadır. Özellikle ülkemizde değerlerin muhtevası ve uygulanması konusunda sorumluluk okul merkezli düşünülmüştür. Değer eğitimi konusunda, ilgili görülen derslerin başında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi gelmektedir. Hal böyle olunca, okullardaki DKAB öğretmenlerinden bu konuda çok fazla görev beklenmektedir. DKAB dersleri müfredatının içeriğine yerleştirilmiş olan değerler, genellikle hikaye anlatımı ve örnek olay yöntemiyle işlenmektedir. 2018 yılında diğer derslerin de yıllık planına katılan kök değerlerin farklı öğretim yöntemleriyle öğrencilere aktarılması hedeflenmiştir (Altaş 2022: 56). Bu konuda Kur'an kursları, camiler, okul öncesi eğitim kurumları da "değerler eğitimi" başlığı altında bazı programlarla çocuklara din-ahlak-değer kavramlarını anlatmaya çalışmaktadırlar. Ülkemizde değer eğitimi denince genellikle dini bağlamda açıklamalar getirilmektedir. Din-değer-ahlak ilişkisi sorgulanmaktadır. Elbette ki din ve değerler birbiriyle ilişkili kavramlardır. Birçok kişi için değerler, dini sorumluluklardan doğan duygularla bağlayıcı olabilmektedir. Günümüzde değerlerin kaynağı noktasında din ve kültürün etkisi anlaşılmaya çalışılmaktadır. Araştırmamızı yaparken ulaşılan bilgilerden biri de değerler eğitimi dendiğinde karşımıza öncelikle din-değer-ahlak üçlüsünün işlevsel bağlantılarının çıkıyor oluşudur.

Yaşadığımız çağın şartları insanın kendisiyle baş başa kalıp varoluşunu anlamlandırması için oldukça yoğun ve zordur. Bu durum insanın ve toplumların değerlere daha çok ihtiyaç duyulmasına sebep olmakta; değer eğitimi konusunda da yenilik arayışlarını beraberinde getirmektedir. Eğitimin değer odaklı olarak gerçekleştirilmesiyle ilgili farklı görüşler ortaya atılmıştır. Erricker'e göre teoloji, dini araştırmalar ve dinin toplumdaki konumu din eğitiminin beslendiği kaynaklarıdır. Postmodern dönemde değer eğitiminin nitelikleriyle ilgili araştırmalar yapan Erricker, epistemoloji ve toplum yapısını merkeze alan açıklamalar yapmıştır. Erricker, dil ve kültürle harmanlanan değerlerin postmodern dönemde var olmasını, değer eğitiminin akademik alt yapısı ve tartışmalarıyla birlikte müfredatta yer almasına bağlamıştır. (Cebeci 2015: 146).

İnsanlık tarihi her yıl artan bir tecrübeyle medya araçlarıyla ilgilenmeye başlamıştır. Önceleri yayının izlenme saati ve tarihi kaynağa bağlı olan eski medya araçları yaygın olarak kullanılırken, yeni dönemde daha çok etkileşimli ve izlenme zamanının kullanıcıya bağlı olduğu yeni medya araçları kullanılmaya başlanmıştır. Medyanın toplumsal ilişkileri konu edinmesi sebebiyle değer eğitimi ile bağlantısının araştırılması kaçınılmaz olmuştur. Araştırmalarda genellikle medyanın değer tahribatı üzerinde durulmuş ve olumsuz yönleri doğrultusunda eleştiriler yapılmıştır. Özellikle medya araçlarının maddi kaygılarının oluşu, reyting için bazı değerleri zedelemeleri, dini aktarımlar için önemli bir kriter olan kaynak bilgisini basitleştirmeleri, evrenselleştirilmeye çalışılan dinin bireysel

medya platformlarıyla birlikte "bana göre"ciliğe evrilmeye başlaması konunun olumsuz yönlerindendir. Ancak dünyanın her yerine tebliğ yapabilme, bilginin hızlı iletilebilmesi, farklı duyulara aynı anda hitap edebilmesi, din ve değer eğitimi ile ilgili destek sağlaması ise medyanın olumlu yönlerindendir (Meydan 2021: 23-24).

Değer aktarımı, sonraki nesillerin davranış ve tutumlarını etkilemek için doğruluğundan emin olunan değerlerin yetişkinler tarafından gençlere anlatılmasıdır. Bu aktarım sırasında iyi-kötü bağlamında doğrudan anlatım ve örneklendirme metotlarıyla öğretimin kalıcı olması amaçlanır. Ancak asıl amaç öğretilerin davranış ve tutumlara yansımasıdır (Altaş 2022: 57). Günümüzde değer aktarımı konusunda medya araçlarının büyük bir rolü vardır. Artık televizyon, tablet, bilgisayar, telefon gibi medya araçları her yaştan insanın kolayca ulaşabileceği bir konuma gelmiştir. Medya araçları, özellikle okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklar için -eğer sınırlandırılmazsa- bambaşka bir dünyadır. RTÜK tarafından 2006 yılında yapılan araştırmaya göre ilköğretim çağındaki çocukların televizyon başında en çok izlediği programlar çizgi filmlerdir. (RTÜK 2006)

Ülkemizde 1930'lu yıllarda tanınmaya başlayan çizgi filmler zaman içerisinde hızlı bir gelişme göstermiştir. İlk olarak Batılı tarzda üretilen çizgi filmler karikatüristler tarafından hazırlanmıştır (Kaba 2014: 175-176). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çizgi film üretimindeki teknik özelliklerin de kolaylaşması sektörde hareketlilik sağlamıştır. Günümüzde yerli çizgi filmler üretilebilmekte ve eğitim-öğretimde, değer aktarımında bu alandan faydalanılmaktadır. Harfler Köyü çizgi filmi de bu doğrultuda Diyanet TV'de 52 bölüm olarak yayınlanan, Arap harflerinin hikayeleştirilerek anlatıldığı yerli yapım bir çizgi filmdir.

1.1. Tezin Konusu ve Problemi

Araştırmanın ana konusu Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatında yer alan kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir) açısından, Diyanet TV'de yayınlanan Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünün değerler eğitimi bağlamında incelenmesidir. Diyanet TV'de 2019 yılında yayınlanmaya başlayan Harfler Köyü çizgi filmi yaklaşık sekizer dakikalık 52 bölüm şeklinde yayınlanmıştır. Bu tezde, araştırmanın plana uygun olarak zamanında yapılabilmesi ve hedeflenen zamanda, belirlenen bölümlerin daha ayrıntılı incelenebilmesi amacıyla çizgi filmin ilk 20 bölümü kök değerler açısından ele alınacak ve incelenecektir. Benzer tezler incelendiğinde genel olarak çizgi filmin bölüm incelemesi kısmında sınırlandırmaya gidildiği görülmüştür. Sabriye Sümeyra Karaca'nın (2019) yüksek lisans tezinde Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk 40 bölümüyle; Muhammed Fatih Çimen'in (2019) yüksek lisans tezinde yine Rafadan Tayfa çizgi filminin 40-80. bölümleriyle sınırlandırıldığı görülmektedir.

Değerler, toplum huzuru ve devamlılığı için çok önemlidir. Değerler toplumlara göre farklılık gösterse de bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Farklı bilim dalları değerleri sosyolojik, psikolojik, ahlaki özelliklerine göre kategorilere ayırmışlardır. Değerler, psikolojide insanın doğumundan ölümüne kadar olan bir gelişim seyri içinde ele alınırken; sosyolojide toplumların kültürel özellikleri bağlamında açıklanmıştır. Dinler ise değerlerin açıklanmasında ve benimsenen değerlere uygun yaşanmasında koyduğu kurallar ile değerlerin uygulanabilir oluşunu kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla din eğitimi değer öğretimini de beraberinde getirmiştir. Ailede başlayan değer eğitimi okulda devam etmektedir. 2005 yılına kadar örtük programlarla anlatılmaya çalışılan değerler eğitimi 2005, 2006 yıllarında ilk defa Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerinin öğretim programlarında yer almıştır. 2006 yılının DKAB öğretim programında, müfredatın içinde yer alması gereken değerler listelenmiştir (DKABÖP, 2006: md. 2.5.5.3.). 2006 ve 2010 yılları DKAB öğretim programları incelendiğinde, değerler ile ilgili bölümlerin benzerlik gösterdiği gözlemlenmiştir. 2006 ve 2010 yılı DKAB öğretim programında "değerler" başlıklı kısımda öğrenciler tarafından içselleştirilmesi gereken 61 tane değer listelenmiştir. Çalışmamızda baz aldığımız kök değerlerden öz denetim değeri hariç hepsi 2006 ve 2010 yılı DKAB öğretim programında yer almaktadır (DKABDÖP, 2006: md. 2.5.5.3., 2010: md. 2.6.5.3.). 2018 yılında tekrar güncellenen DKAB öğretim programında "değerlerimiz" başlığı altında, belirlenen değerlerin bütün öğretim programlarında yer aldığı bildirilmektedir. 2018 yılı öğretim programında 2010 yılındakinden farklı olarak 10 kök değerin belirlendiğini görmekteyiz (DKABDÖP, 2018: md. 1.1.1.). MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı müfredatta yenileme çalışmaları üzerine yayınladığı mevzuatta da aynı kök değerlerin öğretim programlarında yer alacağından bahsedilmiştir (MEBTTKB, 2017: md. 14). Söz konusu değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir. Araştırmamızda söz konusu kök değerler ayrıntılı olarak işlenecektir.

Değerlerin aktarımı ve öğretimi konusunda okul ve aile dışında farklı kanallar da mevcuttur. Ailede başlayıp sosyal çevrenin etkisiyle şekillenen değer eğitimi teknolojinin gelişmesiyle yeni aktarım kanalları elde etmiştir. Teknolojinin dahil olduğu alanlardan biri de değer eğitimidir. Değerlerin aktarımında, öğretilmesinde televizyonun etkisinin olduğu söylenebilir.

Araştırmanın temel problemi şudur: Diyanet TV'de yayınlanan Harfler Köyü çizgi filmi Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatındaki kök değerleri nerelerde ve nasıl ele almıştır? Bu bölümler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde materyal olarak kullanılabilir mi?

Araştırmada Harfler Köyü çizgi filminin 1-20. bölümleri için cevabı aranacak alt sorular şu şekildedir:

1. Diyanet TV kanalında yayınlanan Harfler Köyü çizgi filminde hangi kök değerler yer almaktadır?

2. Çizgi filmde Milli Eğitim mevzuatındaki kök değerler işlenmiş midir?
3. Harfler Köyü çizgi filmi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde materyal olarak kullanılabilir mi?
4. Harfler Köyü çizgi filminde "kök değerler" (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) nasıl ele alınmıştır?

1.2. Tezin Amacı ve Planı

Bu çalışmanın amacı Diyanet TV'de yayınlanan Harfler Köyü çizgi filminin 1-20. bölümlerinde geçen Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatındaki kök değerleri tespit etmektir. Bu değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) Harfler Köyü çizgi filminde ne şekilde ele alındığını incelemek ve çizgi filmin aktarım gücünün söz edilen kök değerlerin sözel ve eylemsel boyutlarını açıklamadaki başarısını ortaya koymaktır. Bölümler izlenirken gerçekleşen olaylar karşısında ilk olarak asıl verilmek istenen mesaja dikkat çekilmiştir. Ana mesajın yanında örtük olarak hissettirilen değer tutumları da dikkate alınmıştır. Değer ifadesi içeren sözcükler ve davranışlar not edilmiştir. Öncelikle Türkiye'deki çizgi filmlerin tarihsel gelişimi ve değerler eğitimi ile ilgili alanlarda yazılmış kitaplar ve araştırmalar incelenecektir. İkinci bölümde ise Harfler Köyü çizgi filmi belirlenen bölümleri izlenerek kök değerlerle ilgili kısımlar not edilecektir. Çizgi filmin hangi bölümünün, kaçıncı dakikasında, hangi değerin konu edildiği tablo halinde yazılacaktır. Çizgi filmde ağırlıklı olarak hangi değerlerin işlendiği incelenecektir. Ayrıca filmin senaristiyle yarı yapılandırılmış bir görüşme yapılarak çizgi filmin yazılış hikayesi ve yapılış amaçları sorgulanacaktır. Son kısımda ise elde edilen verilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde hangi konularda kullanılabileceğiyle ilgili bir bölüme yer verilecektir. Bu aşamada, çizgi filmin görüntü ve konu itibariyle hitap ettiği yaş grubunun 4-12 yaş olması sebebiyle; 4. ve 5. sınıf DKAB dersi yıllık planlarındaki kazanımlar esas alınacaktır. Araştırmanın amaçlarından biri de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine değerler eğitimi ile ilgili materyal sunabilmektir.

1.3. Tezin Önemi

Çalışmaya başlamadan önce bir literatür taraması yapılmıştır. Bunun sonucunda değerlerin çizgi filmler aracılığıyla aktarımı ile ilgili birçok çalışma incelenmiştir. Bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkan ortak kanı; çizgi filmlerin çocuklar üzerinde büyük bir etkisinin olduğudur. Dolayısıyla çocukları iyi ya da kötü anlamda etkilemeye muktedir olan her bir materyalin mutlaka uzmanlarca incelenmesi gerekmektedir. Bu materyallerde çocuklara sunulan bilgiler süzgeçten geçirilmeli hatta bu bilgilerin hangi yöntemlerle işlendiği dahi incelenmelidir. Bu sebeple yapılan araştırmada, Diyanet

TV'de yayımlanan Harfler Köyü çizgi filminin Milli Eğitim mevzuatındaki kök değerlere yer verip vermediği ve ne şekilde yer verdiği incelenmiş, değerlerin aktarıldığı kısımların okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde hangi seviye ve konularda kullanılacağıyla ilgili inceleme yapılmıştır. Ayrıca çizgi filmin senaristiyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeyle çizgi filmin asıl amacı ve yazılış hikayesi de sorgulanmıştır. Bu anlamda yapılan çalışmanın, Harfler Köyü çizgi filminin daha önce incelenmemiş olması ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatına katacağı yeni materyaller açısından özgün bir çalışma olması istenmektedir. Ayrıca Din Eğitimi alanında yapılan medya ile ilgili çalışmalar arasında yerini alacak olan bu çalışmanın, bu konudaki bir boşluğu da doldurması umulmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders müfredatlarını ve de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kullanılacak materyalleri geliştirirken bu çalışmadan faydalanabilmesi umulmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın içeriğindeki incelenen bölümlerin, Eğitim Bilişim Ağı arşivinde öğrencilere online materyal olarak sunulması beklenmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığına "Harfler Köyü" çizgi filmi gibi birçok çalışmada içerik geliştirme noktasında öncülük etmesi planlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın ebeveyn eğitimlerinde de kullanılabileceği düşünülmektedir. Çalışmamız, ebeveynlere kendi tercihleri doğrultusunda çocuklarına önemli değerleri öğretme noktasında farklı bir bakış açısı sunacaktır. Bu çalışmayla ortaya konan değer aktarımı metotları diğer animasyon üretici ve yapıcı şirketler tarafından incelenme şansı ortaya koymaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın medya alanındaki önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.4. Tezin Yöntemi

Araştırmanın yöntem bölümü; Verilerin Toplanması, Araştırmanın Veri Kaynağı, Verilerin Analizi başlıklarından oluşmaktadır. Araştırmamız teorik ve uygulama olarak iki kısımdan oluşmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacına uygun olacağı düşüncesiyle yöntem olarak "Durum Çalışması" tercih edilmiştir. Amacımız nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması deseninde inceleme yaparak olayların birden fazla sebep ve sonucunu bütünsel olarak ele alabilmektir (Yıldırım, Şimşek 2011: 73). Verilerin toplanması, analiz edilmesi ve sonuca varılması aşamalarında literatür taraması, doküman incelemesi, içerik analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Söz konusu yöntem ve tekniklerin araştırma sürecinde nasıl kullanıldığı Verilerin Toplanması, Araştırmanın Veri Kaynağı, Verilerin Analizi başlıkları altında açıklanacaktır.

1.4.1. Verilerin Toplanması

Araştırmanın teorik kısmında literatür tarama, doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak değer, kök değerler, çizgi film ve çizgi film tarihçesinden bahsedilmiştir. Literatür tarama benzer konularda yapılmış olan çalışmaların incelenmesi, ele alınan problem durumu hakkında yapılan tartışmaların okunarak araştırmacıya örnek alabilmesi açısından faydalı olan bir tekniktir (Büyüköztürk vd.,2017). Literatür tarama tekniğinde önceliğimiz birincil kaynaklara ulaşmak olacaktır. Birincil kaynaklara ulaşılamaması durumunda ise ikincil kaynaklardan da yararlanılacaktır.

Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak çizgi filmin senaristi Müberra Aktaş Bilgiç Hanımefendi ile görüşülmüştür. Bu sayede çizgi filmin ortaya çıkış hikayesi ve amaçları hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği araştırmacıya, analizlerin kolaylığı, kendini ifade etme ve konu hakkında derinlemesine bilgi elde etme imkanı sağlar. Aynı zamanda konunun sınırlandırılması, ilgisiz konular üzerinde zaman harcanması gibi dezavantajları da içinde barındırır (Büyüköztürk vd.,2017).

Çalışmanın uygulama kısmında ise temel veri kaynağı olarak Diyanet TV'deki Harfler Köyü çizgi filmi kullanılmıştır. Çalışmada, doküman incelemesi kapsamında önceden belirlediğimiz ilk 1-20. Bölümler incelenmiştir. Çizgi filmin 1-20. bölümlerinin herhangi bir araştırmaya konu olmaması sebebiyle bu bölümler seçilmiştir. Bölümler izlenirken ilgili kök değerle ilgili atıflarda film durdurularak durumun hangi dakikada gerçekleştiği not edilmiştir. Kayıtlarda hem sözel hem davranışsal ifadelere dikkat edilmiştir. Değerlerin frekansı tabloda belirtilmiştir. Kök değerin çizgi filmin hangi bölümünün kaçıncı dakikasında konu edildiği tablo halinde belirtilmiştir. Bu sayede İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri bu çalışmadan faydalanarak Harfler Köyü çizgi filminin bölümlerini derslerinde görsel materyal olarak kullanabileceklerdir.

1.4.2. Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın teorik kısmında literatür taraması yapılarak belge tarama yöntemiyle bu konuda yapılmış çalışmalar incelenmiş ve uygun bir olay örgüsüyle aktarılmıştır. Çalışmanın uygulama kısmında ise veri kaynağımız çizgi filmin ilk yirmi bölümü olacağından en uygun yöntemin doküman inceleme olduğu kanısına varılmıştır. Ayrıca çizgi filmin senaristiyle yarı yapılandırılmış görüşme sayesinde çizgi film hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmiştir.

Çizgi filmin belirlenen bölümleri izlenerek değerlendireceğinden doküman incelemesi, içerik analizi ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

1.4.3. Verilerin Analizi

Araştırmada içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; farklı türde materyallerin ilettiği mesajları ifade ettikleri anlam veya dil bilgisi yönünden objektif şekilde kategorileştirme, sayısal olarak ifade etme ve nesnel sonuçlara ulaşabilme amacıyla yapılan bilime dayalı araştırmadır (Tavşancıl, Aslan 2021: 22). Amacımız toplanan verilerin içerik analizi yapılarak önce toplanan verilerin kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanmasıdır (Yıldırım, Şimşek 2011: 227). Bulguların analizinde frekans tablolarından da yararlanılarak kök değerlerin çizgi filmde görülme sıklığı araştırılmıştır. Frekans analizi yapılarak kavramların geçme sıklığına dayalı bir sınıflama da yapılabilecektir. Veriler analiz edilirken kök değerlerle ilgili sözel ve davranışsal ifadeler analiz birimi olarak kullanılmıştır. Genellikle gözlem, görüşme gibi diğer yöntemlerle birlikte kullanılan içerik analizi, yalnızca metinlerde kullanılan bir teknik değildir. Görüşmeler, görseller, televizyon programları, tiyatro gösterileri de içerik analizi yöntemiyle incelenebilir. İçerik analizi sayesinde insanların tutum, düşünce ve değerleri ortaya çıkarılabilir. İçerik analizinin, araştırmanın amacını belirleme, kavramları tanımlama, analiz birimini belirleme, verileri toplama, verilerin mantıksal çerçevede kodlanması, kodlanan kategorilerin belirlenmesi, kategori birimlerinin sayılması ve bulguların yorumlanması gibi aşamaları bulunmaktadır.(Büyüköztürk vd.,2017).

Araştırmaya başlarken MEB'in müfredata dahil ettiği 10 kök değer çerçeve olarak kabul edilmiştir. Çalışmanın amacı belirlenirken söz konusu 10 kök değerle amaç sınırlandırılmıştır. Bölümlerin incelenmesinde tablolar kullanılmıştır. Hazırlanan tablolarda üç ana başlık yer almaktadır. Bu başlıklar sütunlar halinde "Dakika, İşlenen Değer ve Değerin Verilme Şekli" olarak belirlenmiştir. Görsel yayınlardaki zaman belirteci ve süresi eserin yapım bileşenleridir. Tablolardaki "Dakika" başlığı altında başlangıcı ve bitişi belirli süreler içinde geçen olay, diyalog ve davranışlar belirtilmiştir. İncelenen dokümanın özelliği görsel yayın olduğu için değerin geçtiği dakika bizim için dipnot görevindedir. Aynı görsel yayını araştıran başka bir araştırmacı, zaman belirteci sayesinde alıntı yapılan bölüme ulaşabilir. Bölümler sırasıyla izlenerek tespit edilen değerler "İşlenen Değer" başlığı altında ilgili bölümün tablosuna not edilmiştir. Bir bölümde aynı değer tekrarlandıysa farklı satırlarda listelenmiştir. Verilerin tespit edilmesinde oluşturulan tabloda yer alan üçüncü kategori ise "Değerin Verilme Şekli" başlığıdır. Bu aşamada bölümün ilgili olduğu düşünülen kök değer hakkında açıklama yapılmıştır. Belirtilen kısımda konusu geçen değerin hangi sözlerle, davranışlarla, jest ve mimiklerle ifade edildiği açıklanmıştır. Bu bölümde özellikle görsel yayındaki diyalogların orijinal olarak iletilmesine dikkat edilmiştir. Özetle ilgili kısımdaki konuşmalar aynen aktarılmıştır. Davranış ve tutumlar ise betimlenmiştir. Tabloda bulunan bu üç başlık bulguların yorumlanmasında bize yardımcı

olmuştur. Veriler kodlanırken frekans grafiği oluşturularak, değerler arasında geçme sıklıkları açısından yorumlama yapılabilmiştir.

Bulgular, tematik olarak kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Söz konusu 10 kök değer, çizgi filmde işlenen tutumlara göre ayrı başlıklar halinde yorumlanmıştır. Örneğin "Adalet" değeri, 20 bölüm içerisinde tespit edilen bütün kısımlar toplanarak yorumlanmıştır. Diğer 9 değer için de aynı yol izlenmiştir. Bulguların yorumlanmasında, çizgi filmdeki hitap cümleleri, olayların sebep-sonuçları, jest ve mimikler, diyaloglar, verilmek istenen ana ve alt mesajlar analiz birimi olarak kullanılmıştır. Bu aşamada "X değeri altında yorumlanan bu bulgu, araştırmamız açısından ne ifade ediyor?" sorusu sorulmuştur. Ayrıca her bir değer için bölümde ilişkilendirilen alt değerler göz önünde bulundurularak yorum yapılmıştır. Örneğin "yardımseverlik" değeri; insanlara saygı, hayvanlara saygı, bitkilere saygı, eşyalara saygı, farklı fikirlere saygı başlıkları altında değerlendirilmiştir. Bu alt başlıklar, çizgi filmde işlenen yarıdmcı değerlere bakılarak belirlenmiştir.

1.5. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmanın sınırlılıkları çizgi filmin sadece 1-20. bölümlerinin incelenecek olması ve M.E.B. mevzuatındaki kök değerleri (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) esas alıyor olmasıdır. Çizgi filmler izlenirken Diyanet TV'nin kendi resmi sitesinden faydalanılmıştır.

1.6. Literatür Taraması

Daha önce bu konuda yazılmış tezler, makaleler, kitaplar incelenmiş ve Harfler Köyü çizgi filmiyle ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla din eğitimi literatüründe ilk defa yapılacak olan bu çalışmanın, alana din eğitimi ve medya ilişkisi açısından da birçok faydalar katması umulmaktadır.

Mustafa Çuhadar'ın "Türkiye'de Kamu Hizmeti Yayıncılığı Açısından Dinî Temalı TV Programları ve Diyanet TV Program Türleri Üzerine Bir İnceleme" (2019) isimli makalesi araştırmamızın Diyanet TV ile ilgili kısmında kaynaklık edecektir. Diyanet TV'nin oluşumu, içeriğindeki program türleri konularında bu eserden yararlanılacaktır. Eserde, Diyanet TV'nin yayın hayatına girişi, kanalda yayınlanan programların gelişme süreci anlatılmıştır. 2019 yılının ilk altı ayında Diyanet TV'de yayınlanan programlar örneklem olarak seçilerek betimsel analizle incelenmiştir.

Bilal Yorulmaz'ın "Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi" (2013) adlı makalesinde çizgi filmin içeriğindeki bilinçaltı mesajlar, Hristiyanlık inancına ilişkin

ifadeler, cinsellik ve şiddet unsurlarının varlığı araştırılmıştır. Çalışmada, çizgi filmin 40 bölümü tablo halinde incelenmiştir. Yapılan incelemeler sözel ve davranışsal ifadeler ile semboller açısından değerlendirilmiştir. Bu ögelerin çizgi filmde bulunma sıklığını belirten tablolar oluşturulmuştur.

Suat Cebeci ve Recep Demir'in "Çizgi Filmler Çocuklara Neyi Vaat Ediyor" (2018) adlı makalesinde biri yerli diğeri yabancı olmak üzere iki farklı çizgi film (Rafadan Tayfa, Doraemon) olumlu ve olumsuz mesajlar açısından incelenmiştir. Makalede bu iki çizgi film dini değerler, kültürel değerler, olumsuz mesajlar içermeleri açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca yerli ve yabancı çizgi filmler arasında karşılaştırma yapılması araştırmayı özgün kılan özelliğidir.

Fethi Kaba'nın "Çizgi Filmlerde Grafik İfade Ve Konu Açısından Kültürel Etkiler: Türk Çizgi Film Örnekleri" (2014) adlı makalesinde çizgi filmin dünyadaki gelişimi incelenmiştir. Farklı ülkeler ayrı başlıklarla ele alınmış ve çizgi filmin tekniğe bağlı gelişimi konu edilmiştir. Özellikle Türkiye'de çizgi filmin tarihi gelişimi Osmanlı döneminden başlayarak anlatılmıştır. Araştırmaya göre 1950'li yıllara kadar Türkiye'de çizgi film amatör denemelerden ileri gidememiştir. 1973 yılında TRT'nin kurulmasıyla birlikte kültür aktarımı amaçlı yerli çizgi filmler üretilmeye başlamıştır.

Bu konuda yazılmış Bilal Yorulmaz'ın "Sinema ve Din Eğitimi" (2015), adlı kitabı ve "Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" (2013) adlı makalesi incelenmiştir. Yazılan bu eserlerde medyanın çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri araştırılmıştır. Sinema ve Din Eğitimi isimli kitabında sinema filmlerinin din eğitimi materyali olarak örgün eğitimde kullanılabilme imkanı araştırılmıştır. Eserde Hollywood, İran ve Türk sinema tarihi incelenmiş ve bazı sinema filmlerinin tahlili yapılmıştır. İlgili filmlerin; yönetmeni, senaristi, konusu ve çözümlemesi ayrı başlıklar halinde belirtilmiştir. Sonuçta DKAB derslerinde materyal olarak kullanılabilecek kısımlar kitabın sonunda konu başlıkları halinde eklenmiştir. Sinema filmleri incelenirken hem görsel hem işitsel mesajlar yorumlanmıştır. Filmin ilgili bölümünün ekran görüntüsü alınarak görseldeki objeler değerlendirilmiştir. Ayrıca din eğitimiyle bağlantılı görülen cümleler de veri olarak kaydedilmiştir. Pepee Çizgi filminin incelendiği araştırmasında ise Yorulmaz, İslam dinine ait unsurların bulunup bulunmadığı, batıl inanç içeren sembol ve sözcüklerin varlığı, farklı kültürlere ait unsurların varlığı, şiddet ve cinsellik içeren mesajların varlığı incelenmiştir. Sonuçta Pepee çizgi filminde İslam dinine özgü ögelerin yer almadığı, Türk kültürüne ait unsurların bulunduğu, fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet kullanıldığı ve Pepee kahramanının izleyicilere olumsuz örnek teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Muhammed Fatih Çimen'in "Kamu Yayıncısı TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" (2019) isimli yüksek lisans tezi incelenmiştir. Bu çalışmada da Rafadan Tayfa çizgi filminin 40 bölümü Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen

kök değerler açısından değerlendirilmiştir. Çizgi filmin yapımcısıyla görüşme yapılarak konu ilk kaynağından araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada kök değerler, betimsel analiz yöntemiyle incelenerek frekans tablosuyla yorumlanmıştır. Sonuç olarak ilgili bölümlerde kök değerlerle alakalı diyalog ve tutumlara yer verildiği görülmüştür.

Sabriye Sümeyra Karaca'nın "Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi" (2019) isimli yüksek lisans tezi incelenmiştir. Bu çalışmada Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk 40 bölümü ile Ramazan Ayı'na özel on bölümü ve ayrıca "Rafadan Tayfa: Türkiye'dir Burası" müzikali içerisindeki belirlenen değerler araştırılmıştır. Çalışmada değer ve ahlak ilişkisi ele alınarak değerler eğitiminin ahlak gelişimine etkisi araştırılmıştır. Belirlenen değerler ayrı ayrı ele alınarak teorik kısımda çerçevelenmiştir. Çizgi film analizi yapılırken çizilen çerçeve yardımıyla bölümler yorumlanmıştır. Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk 40 bölümünde, ilgili değerlerle alakalı sözel ve görsel mesajlara yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, hem şekil hem de içerik itibariyle yaptığımız araştırmayla benzerlik göstermektedir.

Zülal Turp Özdemir'in "Türkiye'de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Bu Çizgi Filmlerin Türkçe Öğretimine Katkısı" (2019) adlı yüksek lisans tezinde ele alınan değerler yaptığımız çalışmayla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada TRT Çocuk ve Minika Go kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin on iki yaş üzerine hitap edecek şekilde gruplandırılması; bu çizgi filmlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve çizgi filmlerin Türkçe öğretimine katkısı incelenmektedir.

Neslihan Kaymak'ın "Yerli ve Yabancı Çizgi Filmlerin Evrensel Değerler Bakımından İncelenmesi" (2020) isimli yüksek lisans tezinde yerli ve yabancı çizgi filmlerin evrensel değerler bakımından incelenerek karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın veri kaynağını belirlemek için 5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim alan 100 çocuk ile birebir görüşme yapılmış ve izlemeyi en çok tercih ettikleri çizgi filmler belirlenmiştir. Çocukların izlemeyi en çok tercih ettiği çizgi filmler olan yerli yapım Keloğlan Masalları ve yabancı yapım Vikingler çizgi filmleri incelemeye alınmıştır. Araştırmada UNESCO tarafından evrensel değerler olarak belirlenen sevgi, saygı, dürüstlük, iş birliği, mutluluk, alçak gönüllülük/tevazu, barış, sorumluluk, sadelik, hoşgörü/tolerans, birlik/dayanışma, özgürlük değerleri temel inceleme birimi olarak seçilmiştir.

Çiğdem Güney'in "Çizgi Filmlerde Değer Yüklü Mesajlarda İçerik Analizi:Şeker Hoca Ve Yusuf'un Dünyası Örneği" (2019) isimli yüksek lisans tezinde değer kavramı, değerin özellikleri, çocuk ve televizyon ilişkisi incelenmiştir. Şeker Hoca ve Yusuf'un Dünyası çizgi filmlerinin ilk 10 bölümü içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Sonuç olarak Şeker Hoca çizgi filminin ilk 10 bölümünde; nezaket, dini değer, sorumluluk, hoşgörü, adalet, sabır, paylaşma ve cömertlik, empati, yardımlaşma, sevgi, bilimsel değer, dürüstlük, doğruluk, çalışma, iş birliği değerlerine yer verildiği görülmüştür.

Yusuf'un Dünyası çizgi filminde ise; dini değer, nezaket, sevgi, yardımlaşma, kültürel değerler, sorumluluk, temizlik, saygı, işbirliği, estetik değer, özgüven, özsaygı, empati, dürüstlük, mutluluk ve hoşgörü değerlerinin işlendiği sonucuna varılmıştır.

2. DEĞER KAVRAMI

Değer kavramı, sözlükte "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet" olarak açıklanmakla birlikte "Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha; üstün nitelik, meziyet; üstün, yararlı nitelikleri olan kimse; bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük, 21 Nisan 2022). Değer kavramı sosyoloji, felsefe, psikoloji, antropoloji gibi birçok bilim dalının ilgi alanlarından biri olmuştur. Değerlerin tanımı, kapsamı ve sınıflandırılması üzerinde tartışılmıştır. Sonuç olarak değer kavramının farklı bilim adamları tarafından birçok tanımı ortaya konmuştur. Değer kavramına farklı bakış açılarından bakabilmek adına bazı tanımlara değinilecektir.

Felsefenin temel kavramlarından olan değer kavramı, insan yaşamındaki yanlış ve doğruyu ayırt etmeye yarayan bir ölçüdür. Sosyal bilimlerin birçok başlığında değer kavramının üzerinde durulmuştur. Felsefede ise değer, bireyin objelerle olan ilişkisinde ortaya çıkan olgudur. Aynı zamanda felsefe biliminde ele alınan başlıca sorunlardan birisidir (Aydın, Gürler 2014: 1). Felsefenin geleneksel bakış açısına göre değerler, varlığın kendinde ona bağlı olarak bulunan yapılardır. İnsan, kendinde doğuştan var olan bu yapıları değiştirmek yerine keşfetmeye çalışmalıdır (Hökelekli 2011: 193).

Güngör'e göre değer, istenen, muhtaç olunan, ilgi duyulabilen şeylerin ayırt edilmesinde başvurulan inançtır. Bireyin, insanlar hakkındaki düşüncelerini, insanların isteklerini, tutumlarını, özelliklerini süzgeçten geçirirken kullandığı ölçüttür. Psikoloji bilimi felsefeden farklı olarak değer kavramını kökeninde değil olayların sonuçlarında aramış ve anlamlandırmıştır. İnanılan bir değerin insan hayatına yön verme derecesine bağlı olarak değer problemi ele alınmıştır. Bu açıdan felsefe ve psikoloji bilimleri değer problemine karşı farklı yaklaşırlar (Güngör 1998: 27). Sosyal psikolog, kültürler arası araştırmacı olan Salom H. Schwartz, değer üzerine oluşturulmuş kuramların ortak yönlerini bularak Temel İnsani Değerler Teorisini ortaya koymuştur. Sosyal psikoloji alanında ve sosyoloji bölümünde ders veren Schwartz profesör olduktan sonra İbrani Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam ederken orataya koyduğu Değerler Teorisi üzerinde araştırmalar yapmaya devam etmiştir. Schwartz, değer kavramını üst düzey yaptırımlar olarak görmekte ve bireyin davranışlarını düzenleyen, kişilere ve olaylara bakış açısını düzenleyerek bireye yol gösterdiğini ifade etmektedir (Yorulmaz 2017: 61).

Sosyoloji bilimi ise değeri insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen araçlar olarak ele almıştır. Aynı toplumda yaşayan insanlar tarafından doğruluğu kabul edilen, söz, fiil ve eylemlerine rehberlik eden kaideler olarak açıklamıştır. Değerler, kişinin etrafındaki insanlarla iletişim ve etkileşimi ile birlikte geliştirdiği, fiillerinde değişimlere yol açan durumlardır (Demir, Acar 1992: 82). İnsanlar arasındaki iletişime yön veren, davranışları düzenleyen bu kaideler sosyal yaşamın sürdürülebilmesi için önemli araçlardır. Değerler, toplumun sağlıklı işleyişini, bütünlük ve beraberliğini korumak, işleyişini sürdürmek amacıyla kişilerin yaşamlarında önemsedikleri, gerekliliğine inandıkları, doğruluğunu kabul ettikleri kültür aktarımıyla varlığı devam eden ortak kurallardır. Kişiler birbirlerinin veya kendilerinin davranış ve tutumlarını bu ahlaki ölçülere göre değerlendirirler (Ekinci 2020: 27) Değerler, toplum içindeki olayların doğru-yanlış olarak yorumlandığı ölçütler olarak da düşünülebilir. Bu açıdan insan ilişkilerindeki yazılı olmayan yasalar diye de tanımlanabilir.

Değerler, insanların davranışlarını düzenleyen, olması gerekenin cevabını veren, herkes tarafından olması istenen, kültürler arası geçerliği yüksek olan davranış kalıplarıdır. Farklı davranış biçimlerini yargılayan, kişiler arası ilişkileri ve davranış biçimlerini düzenleyen yapılardır. Değerler, toplumsal alanda bireyin hareketlerini yönlendiren yapabileceği hareketleri belirleyen, doğru davranışa yönlendiren normlardır. Toplumun düzenini sağlayan doğru ve yanlışları ayıran, yanlış olan davranışlara ket vurarak toplumda birlik ve beraberliğe katkı sağlamaktadır. Ortak bilinç oluşturmakta ve dayanışmayı artırmaktadır (Aydın, Gürler 2014: 2). Değerin diğer bir işlevi ise bireyler arasında statü kazandırmasıdır. Hem sosyal hem de bireysel anlamı olan değer kavramı, kişiyi toplum ilişkilerinde belirli kademelere getirmesi açısından da önem taşımaktadır (Doğan 2014: 527).

2.1. Değerin Özellikleri

Değerler, toplum tarafından kabul görüşüyle birlikte halkı kontrol etmeye, yönlendirmeye başlarlar. Bu açıdan değerlerin hem kişisel hem de sosyal işlevinin olduğunu söyleyebiliriz. Kişinin toplum içindeki hareketlerini sınırlar, doğru olana yönlendirir, yanlış kabul edilen davranışlara tepki geliştirir. Kişi, içine doğduğu topluluğun kurallarını, alışkanlıklarını öğrenir ve hayatını bu değerlere uygun olarak yaşamaya çalışır. Böylece herkes tarafından kabul görerek uygulanan bu ilkeler, toplum düzeninin ilk şartı olarak kültürün içine yerleşir. Nesilden nesile aktarılarak varlığı sağlamlaştırılır. Bireyler gerek kendi davranışlarını gerek diğer insanlarla olan münasebetlerini bu değerlere göre yaşamaya dikkat ederler. Bu anlamda değerler insanı ve toplumu yönlendirici özelliktedir (Dam 2019: 27). Değerler, tamamen objektif, hislerden bağımsız kurallar değildir. Mevlana'nın da söylediği gibi uygulamaya koyulduğunda manevi anlamda fonksiyon kazanırlar (Kuşdil, Kağıtçıbaşı 2000: 60).

Özet olarak ilgili tanımlara bakıldığında değerlerin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Tarihi birikimlerden oluşan köklü inançlardır.
2. Üzerinde görüş birliğine varılmış kabullerdir.
3. Sosyal hayatı düzenleme rolleri vardır.
4. Karar vermede kullanılan ölçütlerdir.
5. Sosyal kontrol unsurlarıdır.
6. Kültürün devamlılığını sağlarlar.
7. Çevreyle etkileşim sonucunda işlevsellik kazanırlar.
8. Tutumların alt yapısını oluştururlar.
9. Güdüleyici ve özendiricidirler.
10. Bireylerin sosyal rol seçmelerine rehberlik ederler.
11. Dışlanmışlık ve yalnızlık karşısında koruyucudurlar.
12. Farklılıkların çarpıştığı noktada ortak anlaşma zemini oluştururlar.
13. Kalıtsal değil, yaşayarak öğrenilirler. Dolayısıyla öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.
14. Ahlaki olgunluğa ulaştırırlar.
15. Bütünleyici ve birleştiricidirler. Hızlı ve bilinçsiz değişimlerde çatışmaya da yol açabilirler.
16. Dayanışma araçlarıdır.
17. Değerleri yaşayan ve yaşatan insanlardır bu yönüyle değerler insanidir.
18. Bireylere amaç ve yön belirlemede etki ederler.
19. Nitel özelliklere sahiptirler.
20. Değerler birbirleriyle ilişkilidir.
21. Bireye ayırt etme, ilke oluşturma ve uyum sağlama yetileri kazandırırlar.
22. Toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemleri sınırlandırırlar.
23. Değerler kişilere bakış açısı sağlar.
24. Soyutturlar.
25. Bilişsel yapıdan çok duyuşsal alana hitap ederler.
26. Farklı disiplinlerde (felsefe, sosyoloji, ekonomi, matematik vs.) farklı anlam çerçevesini çağrıştırırlar.
27. Dinamiktirler, değişme gösterebilirler (Aydın, Gürler 2014: 6).

Sonuç olarak değerler, bambaşka karakterlere sahip her insan için ortak bir zemin hazırlayarak çatışma ve fikir ayrılıklarının sağlıklı bir şekilde sonuca bağlanmasına yardımcı olur. Toplumdaki birlik, beraberlik ve dayanışmayı artırarak kişilerin yalnızlık duygusunu hissetmesini engeller. Değerler zamana ve mekana göre farklılık gösteren değişken yapılardır. Böyle olmasında kültürün de etkisi vardır. Öğrenme yoluyla bireylerin rollerine katkı sağlar ve bu öğrenmeler sonraki kuşaklara aktarılır. Böylece insan yapısına yerleşmiş olan tutumları ve bakış açılarını oluştururlar. Değerler, iki insan

arasındaki anlaşmazlığı çözen mahkeme kararı olarak da düşünülebilir. Herkes için en doğru adım neyse ona göre sonuca varılır. Bu sonuç, genel kabul görmüş bir kurala göre verildiği için iki tarafı da mutlu eder. Bu açıdan değerlerin toplum düzenini ve mutluluğunu sağlama gibi bir işlevinin de bulunduğunu söylemek yanlış olmaz.

2.2. Milli Eğitim Mevzuatında Değerler

Türkiye'de sınıf geçmek için kabul gören değerlendirme şekli bir öğretim yılı boyunca her öğrenciye yazılı sınav, proje ödevi, performans ödevi ve ders etkinliklerine katılım notu verilerek geçer not almasını sağlamaktır. Gerek okullarda yapılan sınavlarda gerek ÖSYM'nin yaptığı sınavlarda öğrenciler akademik başarılarına göre sıralanmaktadırlar. Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi vs. gibi derslerde öğrenilen konulardan test, klasik, açık uçlu, doğru yanlış vb. gibi farklı türde hazırlanan sorularla bilgiler test edilmekte ve öğrencilere not verilmektedir. Okullarda sınıf geçmenin temel kuralı bu akademik sınavlardan geçer puan alabilmektir. Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatına göre okullarda çocuğa kazandırılması gereken bazı temel değerler söz konusudur. Akademik başarının yanında ahlak gelişiminin de desteklenmesi istenmiştir. Değerlerin kazandırılmasıyla kendini ve kültürünü tanıyan, koruyan, aktaran ve sıkıntılar karşısında eyleme geçerek mutlu olmanın yollarını bulan nesiller yetiştirmek amaçlanmıştır.

Bir çocuğun hayat boyu mutlu olabilmesi için akademik başarısının yüksek olması tek başına yeterli gelmeyecektir. Bir çocuğun ilk olarak iç huzurunun sağlanması, kişisel mutluluğu yakalaması ve topluma karışması gerekmektedir. Bunun için de çocuk, öncelikle toplumda var olan değerleri öğrenmeli ve akademik bilgi-değer dengesini oluşturabilmelidir. Hayatının bilişsel-duyuşsal-psikomotor alanlarını dengeli bir biçimde doldurabilmelidir. Bir örnekle açıklayacak olursak; kişide bulunması gereken değerleri derste sayabilen, lise dönemindeki bir öğrencinin teneffüste arkadaşlarını rahatsız edecek davranışlar sergilemesi ilmi ile amil olamadığının bir göstergesidir. Söz konusu öğrenci bilgi deposunu doldurmuş ancak uygulama konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Bu noktada değerler eğitimi sırasında benimsenen yöntemlerin işlevselliği önemli olmaktadır.

Değerlerin kişilere aktarılma, içselleştirilme ve uygulama konularından doğan diğer bir kavram ise değerler eğitimidir. Bu amaçla yapılan çalışmalar sonucu değerler eğitimi metodlarının genel olarak 3 başlıkta toplandığı görülmektedir. Tümevarım, tümdengelim ve bütüncül yaklaşımlara göre değer aktarımı farklı şekillerde yapılabilir. Tümevarım yaklaşımına göre kişi doğru bir rehberlikle kendi değerlerini yapılandırır. Tümdengelim yaklaşımında değerler direkt olarak kişilere aktarılarak öğretim gerçekleştirilir. Bütüncül yaklaşım ise ilk iki metodu da içinde barındırır (Kaymakcan, Meydan 2011: 35). Milli Eğitim Bakanlığı yayınladığı mevzuatında değerler eğitiminden bahsetmiş; bu değerlerin bir

ders olarak okutulmasından çok, örtük program çerçevesinde okulun genel atmosferi içinde değerlerin hissettirilmesini talep etmiştir.

Eğitim bireyde başlar ve topluma yayılır. Değerler eğitimi de aynı şekilde önce kişinin iç kabulüyle başlar ve toplumun genelini etkiler. Hatta böyle olması toplum sağlığı ve güvenliği için zorunlu bir durumdur. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı ders öğretim programlarını oluştururken mevzuatlarında kök değerlerden bahsetmiştir. DKAB dersi öğretim programları incelendiğinde 2006, 2010 ve 2018 tarihli öğretim programlarında değerlere yer verildiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2006 ve 2010 tarihli DKAB dersi (4.-8. Sınıflar) öğretim programlarında müfredatta açık bir şekilde değerlerimize yer verileceği açıklanmaktadır. Öğretmenler tarafından değer öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklerle birlikte 61 tane değer listesi yeni mevzuata kazandırılmıştır. Verilen değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesinin beklendiği de belirtilmiştir (DKABÖP, 2006: md. 2.5.5.3., 2010: md. 2.6.5.3.) MEB'in 2018 tarihli DKAB öğretim programında ise değerler listesinde sadeleştirmeye gittiği görülmektedir. Belirlenen 10 kök değerin müfredatta yer aldığı ve öğretmenler tarafından uygun yöntem ve tekniklerle öğrencilere aktarılması gerektiği bildirilmiştir (DKABDÖP, 2018: md. 1.1.1.). Bir ülkenin kök değerleri, dünden beslenerek bugününü ve yarınını şekillendiren, toplum olabilmenin temel dayanağı olan, kişilerin eylemlerine yön veren kendi kültürüne özgü en kıymetli varlıklarındandır. Ders müfredatlarına serpiştirilen Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği bu kök değerler arka planda, ders dışı etkinliklerle ve okul içinde hazırlanan panolarla öğrencilere anlatılmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının değerlerimiz maddesinde konudan şu şekilde bahsedilmektedir:

"Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim

programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir.

Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır." (DKABDÖP, 2018: md. 1.1.1.). Programda değer açıklamasında yer alan unsurlar, Milli Eğitim Bakanlığı'na göre eğitimde aslolanın, değerlerini içselleştiren nesiller yetiştirerek yarınları şekillendirmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple belirlenen kök değerler her dersin öğretim mevzuatında ele alınarak okullarda geniş bir çerçeveyle sunulmaktadır.

2.3. Kök Değerler

Değerler eğitimi yapılırken ilk aşamada değer kavramının muhtevası açıklanmalıdır. Değerin ne olduğunu, özelliklerini, işlevlerini öğrenen kişi bilişsel olarak öğrenime hazır olacaktır. Bu amaçla "değer açıklama" yaklaşımı yoluyla öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Geleneksel sunuş yönteminden farklı olarak, öğrenci kendi hayatında neyin önemli olduğunu düşünür ve tüm sonuçları değerlendirerek bir karara varır (Aydın, Akyol Gürler 2014:67). Bu amaçla yapılacak araştırmada ilk olarak kök değerlerin ayrı ayrı anlam çerçevesi çizilecektir. Bu çerçeve ışığında çizgi filmde mevcut olan kök değerler açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Adalet

Adalet kelime olarak, "A-D-L" kökünden türeyen soyut bir isimdir (Açıkel 2003: 70). Sözlükte, yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk; (Güncel Türkçe Sözlük, 23 Nisan 2022). "Adil olma, eşit davranma, paylaşma" (MEBTTKB 2017: 24) "davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak gibi manalara gelen bir mastar-isimdir. Yine aynı kökten bir mastar-isim olan ve "orta yol, istikamet, eş, benzer, misil, bir şeyin karşılığı" gibi manalara gelen adl kelimesi, sıfat olarak kullanıldığında adil ile eş anlamlı olup aynı zamanda Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biridir (Çağrıcı, 7 Temmuz 2021).

Tek tanrılı inançlarda, insanlardan dünya hayatında adaletli olmaları beklenir. İnsan olabilmenin şartlarından birkaçı; adaletin sadece insanlar arasında değil; inanılan Tanrı'ya, yaşayan diğer canlılara, insanın kendi kendisine karşı da adaletli olunmasıdır (Mehmedoğlu 2004: 131). Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah birçok ayette adaletli olmaktan, dünya üzerindeki doğal olayların nasıl adaletle gerçekleştiğinden, İslam dininin büyük bir kısmını oluşturan cennet-cehennem inancının adalet kavramının bir gereği olduğundan bahsetmiştir (*Kur'an Yolu*, 8 Ağustos 2021, el Maide 5/8; el-Nisa 4/58). Allah, Kur'an-ı Kerim'de kendisine ortak koşmanın, fakir ya da akraba değil diye haksızlık yapmanın, haksızlığa göz yummanın adaletsizlik olduğundan ve kendisinin adaleti sevdiğinden bahsetmektedir. (el- Al-i İmran 3/18; el-Nisa 4/135).

İslam düşünürleri adalet kavramını zıt manadaki zulüm kavramıyla karşılaştırarak açıklamışlardır. Mevlana (v.1273), adalet konusunda şöyle söyler: "*Adalet nedir? Ağaçları sulamak. Zulüm nedir? Dikene su vermek. Adalet, bir nimeti yerine koymaktır; su emen her kökü sulamak değil. Zulüm nedir? Bir şeyi konmaması gereken yere koymak; buysa, belaya kaynak olur ancak"* (Mevlana 1989: 193). İnsana düşen, adaleti korumak, zulümden kaçınmaktır. Adalet kavramını yöneticilerin tutumu açısından ele alan Şeyh Sadi Şirazi (ö. 1292) ise *Bostan ve Gülistan* adlı eserinde konuyu ele alır. Hikayesinde, malı mülkü olmayan bir kişinin padişah olabilmesindeki kıstası adil oluşuna bağlar. Adil bir padişah, halkını ve askerlerini etrafında toplar (Şeyh Sadi Şirazi 2007: 50-55). İbn Miskeveyh (ç. 1030) ise adalet kavramına psikolojik çerçeveden bakar ve insan nefsindeki denge ile açıklar. Ona göre insanın beden ve ruh dengesinin sağlanması adalet kavramıyla yakından ilgilidir (İbn Miskeveyh 2007: 129).

Adalet kavramı farklı dönemlerde ve bilim dallarında araştırılmıştır. Siyaset, sosyoloji, ekonomi, din bilimleri, felsefe, psikoloji gibi farklı bilim dalları adalet kavramını bambaşka bakış açılarına göre yorumlamışlardır. Bir devletin yönetimi, bir toplumun huzur içinde yaşayabilmesi, bir kişinin hayatını anlamlandırabilmesi, ticarette nasıl başarılı ve ahlaklı olunabileceği açılarından bakıldığında karşımıza birden fazla adalet tanımı çıkmaktadır. Ancak bu tanımlar birbirini destekler ve tamamlar niteliktedir.

Siyaset ve hukukta adalet, halkın kanunlar önünde eşit tutulmasıdır. Dedesi ve babası kadılık yapmış olan, kendisi ise Türk hukuk ilmine büyük katkılar sağlamış olan hukukçu Şakir Berki'ye (v.1988) göre bir toplumun bozulmasında ve bir devletin yıkılmasında adaletsiz uygulamaların büyük ölçüde payı vardır. Adaleti öğretip uygulanmasını sağlayacak olan devletin yasaları korumadaki ciddiyetidir. İslam Hukuku'nda adalet her şeyden önemli görülmüş ve kuralların uygulanmasında hassas davranılmıştır. Çünkü devletin zayıflamasının, toplum düzeninin ve huzurunun bozulmasının en önemli sebebi adaletin yerli yerince sağlanamaması ve kuralların uygulanmasındaki ihmalkarlıktır. Hz. Ömer gibi devlet başkanları adalete uymayan, kurallara karşı çıkanlar kim olursa olsun gözünün yaşına bakmamıştır (Berki 1969: 5). Devletin mutlu ve huzurlu bir şekilde ayakta durabilmesi,

milletin memnuniyetine, mutluluğuna bağlıdır. Bu sebepten İslam düşünürleri adalet değerinin birey ve toplum arasında köprü görevi üstlendiğini söylemişlerdir (Akyol 2008: 98). Bu yüzdendir ki bir toplumda adalet anlayışı zarar gördüğünde insanlar arası ilişkiler de bozulmaktadır. Gerek bireysel ilişkilerde gerekse toplum ve ülkelerarası ilişkilerde adaletin gözetilmesi çok önemlidir. Adaletin sağlanmadığı ülkelerde sosyal, ekonomik, siyasi açılardan zayıflar, kargaşa ve zulüm ortaya çıkar. İnsanların refah ve mutluluk seviyeleri azalır, haksızlıklar ve karmaşa artar (Ekinci 2020: 138).

2.3.2. Dostluk

Farsça'da "seven, sevgili, yar" anlamındaki dost kelimesinden gelen dostluk, İslami literatürde sadakat, uhuvvet, meveddet, sohbet gibi değişik kelimelerle ifade edilmiş, ayrıca veli ve refik kelimeleri başka anlamları yanında "dost" manasında da kullanılmıştır (Mustafa Çağrıcı, 6 Ağustos 2021).

Dostluk, MEB mevzuatında diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma (MEBTTKB 2017: 24) alt değerleriyle açıklanmıştır. Dost ise "Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı" (Güncel Türkçe Sözlük, 30 Temmuz 2021) olarak tanımlanırken, 'sevginin ilerlemiş şekli'ne ise dostluk denilmektedir. Ahbap ve yaren kelimeleri de dostluk ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ayrıca dost, "seven, yardım eden, koruyan, birinin işini üzerine alan, idare eden" , 'yakın, hısım' gibi anlamlara da gelmektedir (Kabasakal 2008: 80). Dost, insanın kalbiyle bağ kurduğu, hayatını paylaştığı, mutluluğunda ve üzüntüsünde yanında görmek istediği, karşılıksız olarak sevdiği, sadece bu dünyada değil öldükten sonra da hatırlayacağı arkadaşlarıdır (Ekinci 2020: 160). Her insanın iyi anlaştığı, mutluluğunu ve üzüntüsünü paylaştığı, kendini yakın hissettiği bir dostu olmalıdır. İnsan, fıtratı gereği sosyal paylaşımlara ihtiyacı olan bir varlıktır. Dost, kişinin güvendiği, derdiyle dertlendiği kimsedir.

Allah, Kur'an-ı Kerim'de, dini inanç konusunda saygı duymayan kimselerle dost olunmaması gerektiğinden bahsetmektedir. (el- Mümtehine 60/9). Allah Teâlâ, kötü dostun insanı yanlış yola sürükleyeceğini, sonra insanın pişman olacağını söyleyerek Müminleri uyarmaktadır (el- Furkan, 25/28-29). Bu uyarılar atalardan kalma "Bana dostunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim." inancıyla da örtüşmektedir. Allah Teâlâ da, Kur'an'da inananlardan dost seçme konusunda titiz davranmalarını istemiştir (et-Tevbe, 9/23).

Dostluk, kardeşlik terimleri İslam dini için ilişkilerin temelini oluşturmuştur. İslam düşünürleri bu temellerden yola çıkarak dost olmanın adabını, şartlarını tartışmışlardır. İmam Gazzali de gerçek dostluğun fazileti, dost olarak seçilebilecek kişilerin özellikleri, dostlar arasında birbirlerine karşı oluşan haklar konularında bilgilerini aktarmıştır. Gazzali'ye göre iki insanın saf niyetlerle dost

olabilmesi iyi huyun meyvesidir. Ona göre iki insan ancak Allah rızası için dost olmalıdır. Böyle bir dostluk, bile isteye kişilerin kendi seçtiği ve hayrına olan bir durumdur (Gazzali, 2018: 13).

Dostluk değeri Batılı filozoflar arasında da tartışılmıştır. Yunan filozof Aristoteles eserlerinde dostluk kavramından bahsetmiştir. Aristoteles'e göre dostluğun erdem dostluğu, haz dostluğu ve çıkar dostuluğu olmak üzere farklı türleri vardır. Bunların arasında bizim de gerçek dostluk dediğimiz erdem dostluğu iyi ahlaki özelliklere sahip insanlar arasında kurulan, geçici olmayan ancak sayı olarak sınırlı olan dostluktur. Erdem dostluğu erdemli insanlar arasındaki sevgiden doğar. Ancak bu bağ sevgi duygusundan farklı olarak iki insan arasında gerçekleşir. Aristoteles'e göre bu iki insan da iyi insan diye adlandırdığımız erdemli kişilerdir. Çünkü iki insanın dost olabilmesi için öncelikle her birinin kendisini sevmesi gerekmektedir. Bu sevgi de iyi insan olmanın bir sonucudur. İki iyi insanın arasında doğan bu dostluk bağının iki önemli özelliği vardır: iyi niyet ve uzlaşma. İyi niyet, karşıdaki kişi hakkında iyi düşünebilmek ve onun da iyi niyetli olduğundan emin olabilmektir. Uzlaşma ise ortak hedefler doğrultusunda birlikte yürüyebilmektir (Türkeri 2004: 80).

2.3.3. Dürüstlük/Doğruluk

Doğruluk; doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet olarak bilinen ve "düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması" (Güncel Türkçe Sözlük, 22 Eylül 2021), niyette dürüstlük, söz ve davranışların doğru ve gerçeğe uygun olması" (Çağrıcı, 7 Temmuz 2021) "açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma" (MEBTTKB 2017: 24) anlamına gelen bir ahlâk terimidir.

Dürüstlük, kelime anlamı olarak söylenen sözlerin, konuşulan konuların doğru ve açık bir biçimde karşıdakine aktarılması demektir. Bu anlamların yanında dürüstlük değerinin içinde bulunan yan değerler de vardır. Örneğin, güvenilir, nazik, doğrucu, hoşgörülü, ölçülü, tutarlı ve sözlerinde samimi olmak gibi olumlu değerleri de içerir. Dürüstlüğün tersi ise yalancılık, hilebazlık gibi olumsuz durumlardır. Dürüst olarak bilinen insanlar, toplum içinde saygı duyulan, sözü dinlenen, danışılan insanlardır. Bir kişi dürüst değilse karşıdaki insanın güvenini ve saygısını kaybeder. İnsanlar, ilişkilerinde ne kadar dürüst olurlarsa ilişkileri de o kadar sağlam ve sağlıklı gelişir. Hiç kimse herhangi bir olay karşısında kandırılmak istemez. Bu sebeple dürüst olmayan kişilerle yakın ilişkiler kurmak oldukça zordur. Sonuçta insanın kimliğini, itibarını dahi zedeleyebilir (Yalnız, Yıkmaz 2018: 653).

Kur'an-ı Kerim'de doğruluk kavramıyla ilgili olarak emanete hıyanet edenlerin ahirette karşılığını göreceği bildirilir (el-Al-i İmran 3/161). Ayrıca dürüstlük, ahdine sadık kalmakla bağdaştırılarak zıddının hainlik olduğu belirtilir (el-Tevbe 9/7). Kur'an'da doğruluk kavramı sırat-ı müstekım

(dosdoğru yol) şeklinde ifade edilmiştir. Allah'a inanan ve indirdiği dinin emirlerine uygun yaşayanların dosdoğru yol üzere bulundukları ifade edilmektedir (el-Maide 5/16; el-Nisa 4/175).

İslam düşünürleri ahlak konulu eserlerinde mutlaka dürüstlükten bahsetmişlerdir. Birçok eserde doğru konuşmak, özü sözü bir olmakla ilgili hikayeler anlatılmıştır. İbn Hazm'a göre dürüstlük yüceliktir. Ona göre dürüst olan bir kişi cesaret, cömertlik, adalet, akıl gibi niteliklere sahiptir. Dürüstlüğün zıddı açgözlülüktür ve bu hırs insana yanlış işler yaptırır. Bu dünyada çıkarına uygun olan insanlara ve makamlara tamah ettirir. Ancak dürüst olan kimsenin içinde doyumsuzluk hissi olmadığı için nefsini temizleyecek işler yapar (İbn Hazm 2014: 92). Bu anlamda dürüst olmak insan hayatını fazlasıyla etkileyen bir niteliktir.

Dürüstlük, insan hayatının bütün boyutlarını etkilemesi, düzenlemesi gereken bir ahlaki erdemdir. Doğruluk, insanın sosyal hayatında, eğitim hayatında, iş hayatında, bilim hayatında, aile hayatında sözlerinde ve davranışlarında gözlenebilir bir ilkedir. Toplum, doğruluğuna güvendiği kişilere saygı duyar, inanır. Bu anlamda dürüstlük, insanın şerefini de koruyan bir değerdir (Nazıroğlu vd. 2019: 182). Dürüst insanı niteleyen bazı belirgin özellikler vardır. Dürüst insan, adaletli olmaya dikkat eder, verilen emaneti korur, söz ve davranışlarında içtendir, verdiği sözleri yerine getirir, gerçekleri gizlemez (Ekinci 2020: 129). Dürüst insan aynı zamanda sözlerinde açık ve anlaşılırdır. Olaylar karşısında etik olan eylemi gerçekleştirmeyi tercih eder (Çetin, Çağlayan 2018: 172). Sonuç olarak insanın doğruluktan uzak hiçbir kelimesi, eylemi ve tutumu olmamalıdır.

2.3.4. Öz Denetim

Öz denetim, planlanan hedefe ulaşabilmek için bireyin hareketlerini, tutumlarını, eylemlerini ve motivasyonunu odaklayarak, kendi kontrolünü sağlayabilmesi ve kısıtlayabilmesi (Güncel Türkçe Sözlük, 23 Kasım 2021) anlamlarına gelen evrensel bir değerdir. Öz denetimini sağlayabilen insan, eylemlerini denetleyebilir, sonuçlarını üstlenir, yapabileceklerinin farkında olur (Çetin, Çağlayan 2018: 173). Öz denetimin sağlanabilmesi için yapılmak istenen eylemin; bireyin ya da topluluğun kendi hür iradesiyle, herhangi bir baskıya maruz kalmadan yapılması gerekmektedir. Otokontrol kavramı da öz denetim anlamında kullanılmaktadır (Arvas 2011: 84). Öz denetim değeri, MEB mevzuatında davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme (MEBTTKB 2017: 24) gibi değerlerle açıklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de öz denetim değeri insanın dünyadaki sorumluluklarıyla ilişki kurularak açıklanmıştır. Buluğ yaşına gelen birey artık Allah'ın emirlerini getirmekle sorumlu tutulmuştur. Bu sorumluluk kişinin öz iradesine kalmıştır. Ancak davranışlarının sonucunda başına gelecekler Kur'an'da bildirilmiştir (el-Mülk 67/2; es-Secde 32/13; el-Teğabün 64/12). Kişi, hür iradesiyle bir

seçim yaparken seçimlerinin sonucunda karşılaşacağı durumları da bilir. Bu da ona kendi denetimini sağlamakta pekiştireç işlevi görmektedir.

Bir bebeğin gelişiminde duyguların önemi büyüktür. Bazı duygular insanda doğuştan bulunurken, bazıları ise yaşanan olaylar sonucunda aile ve çevrenin etkisiyle kendini gösterir. Bazı duygular da bebeğin biyolojik gelişiminin doğal bir sonucu olarak zamanla gelişmeye devam eder. Duygular da beyin gelişimindeki gibi zamanla olgunlaşır. Örneğin utangaçlık duygusu zamanla kendiliğinden ortaya çıkarken, özgüven, güvensizlik duygusu çevrenin de etkisiyle kişinin kendini diğerleriyle karşılaştırması sonucunda ortaya çıkar. Ancak bir çocuğun kendini denetleme isteği doğuşuyla birlikte ortaya çıkar (Gözütok 2017: 1041). İnsana doğduğu andan itibaren verilen öz denetim duygusunun aktif hale gelebilmesi için çocuğa fırsat verilmeli ve örnek olunmalıdır. Ödevini yapması için annesinden sürekli azar işiten, baskı gören çocukla, ödev yapmamanın sorumluluğunu üstlenen çocuğun otokontrol sağlamadaki gelişimi de farklı olacaktır. İnsanın öz denetimini sağlayabilmesi için bazen kötü sonucu tecrübe edip katlanması gerekebilmektedir. Bu sorumluluğu küçük yaşlarda almayan çocuklar çoğu zaman kendini denetleyemeyen, iradesine hakim olamayan birer yetişkin olarak hayatlarına devam etmektedirler. Günümüzde yaşanan madde bağımlılığı, internet, televizyon ve sosyal medya bağımlılığı, sigara, alkol bağımlılığı gibi konuların ele alındığı birçok çalışmada öz denetim değerinden bahsedilmiştir. Toplumu her anlamda etkileyecek olan bu konuların sebep olarak bağlandığı öz denetim değeri kişinin irade eğitimi, sınırlarını çizmesi, vicdan gelişimi ve empati duygusunun oluşumu açısından son derece önemlidir.

Bireyin kendi duygularını, içgüdüsünden gelen isteklerini kontrol altında tutabilmesi; olumsuz duygularına ve hareketlerine engel olabilmesi; kişinin kendi yapabilecekleri ve ulaşamayacağı hedeflerinin farkında olarak çaba gösterip kararlı bir şekilde hedefine ulaşabilmek için yolunda sebat edebilmesi; dışarıdan gelen tepkilere ve eylemlere karşı tutumunu ayarlayabilmesi, duruşunu belirleyebilmesi; hayatıyla ilgili konularda sonuçları üstlenerek sorumluluk alabilmesi, duygusal isteklerinin ve tepkilerinin farkında olarak durumu yönlendirebilmesi; her zaman doğrunun, iyinin peşinde, kendi benliğiyle barışık ve içinde yaşadığı toplumla uyumlu bir şekilde yaşamaya çalışması; toplumla uyumlu, iyi bir insan olabilmek için kendini doğruya yönlendirme, davranışlarını iyi yönde geliştirmeye çalışma, eksiklerinin farkında olarak doğru şekilde tamamlamaya çalışmak için bilinçli çaba göstermek; düşüncelerine, duygularına, yaşadıkları karşısındaki davranış ve tutumlarına hakim olabilme; neyi neden yaptığının farkında olarak hayatı boyunca benliğindeki değişimlere olumlu şekilde yön verebilme; kendi duygularını, davranışlarını bir bütün olarak görmek ve problemleri engelleyici, zihin ve beden bütünlüğünü koruyucu bir tutum içinde bulunmaktır. Ayrıca bütün bunlar sonucunda daha mutlu, huzurlu ve uyumlu bir yaşantının kendisini beklediğinin farkında olmaktır (Yakut 2019: 1410).

2.3.5. Sabır

Sabır kavramı sözlükte, "Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç; olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme" (Güncel Türkçe Sözlük, 27 Kasım 2021), engellemek, hapsetmek; güçlü ve dirençli olmak" anlamlarındaki sabır kavramı bir ahlak terimi olarak "insanın başına gelen zor durumlar, musibetler, üzücü olaylar karşısındaki dayanma gücü; kötü durumları iyiye çevirmek için çaba göstermesi" anlamına geldiği, zıddının ise "halinden sürekli olarak memnuniyetsiz olma, şikayet etme, söylenme" olarak açıklanmıştır (Çağrıcı, 27 Kasım 2021). MEB mevzuatında ise "azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme" (MEBTTKB 2017: 24) gibi alt değerlerle ilişkilendirilmiştir.

Sabır, insanın hayatı boyunca karşısına çıkan zorluklarla mücadele ederken ona destek olan, aktif bir direnç sağlayan, amacına ulaşmasına yardımcı olan, duygu, bilgi ve eylem bütünlüğünü korumasında yol gösteren, hayatı dengeleyici bir olgudur. Sabreden insan, olayların sonucunu bekler ancak bu bekleyiş pasif bir bekleyiş değildir. Eylemsel boyutta icraatlarda bulunur, zor durum karşısında istemli olarak katlanmaya çalışırken aynı zamanda olayı çözümlemeye çalışır (Doğan 2014: 94).

Sabır, insanın sözlerini, bedenini, aklını çirkin işlerden ve gereksiz söylentilerden korur. Sabır, Allah'tan gelen nimetlere şükretmeyi, imtihan vesilesi olaylara da sakinlikle karşılık vermeyi gerektirir (Çağrıcı, 1 Aralık 2021). Kur'an-ı Kerim'de, hadislerde ve diğer ilahi kitaplarda sabır, sabretmenin önemi, sabredenlerin mükafatı gibi konulardan bahsedilmiştir. Özellikle Kur'an-ı Kerim'de sık sık insanoğlunun imtihanda olduğundan, başına gelenler karşısında sabrederek doğru yoldan çıkmadan ilerlemesi gerektiğinden söz edilmektedir. Böylece insanoğlunun imtihanı kazanacağı ve ebedi mutluluğa ulaşacağı vadedilmiştir (el-Bakara 2/155-157). Allah, Kur'an'da birçok yerde sabır ve sabredenlerin olumlu özelliklerinden ve sabır değerinin Müminlerde bulunması gerektiğinden bahseder (en-Nahl 16/126-127). Bu dünyada insanın başına gelen musibetlere karşı isyan etmeden tevekkül ile bekleyebilmesi sonucunda rahat bir ahiret hayatı onu beklemektedir. Allah'ın salih kullarının sabırlı olmaları karşılığında hesapsız mükafatlar verileceği bildirilmiştir. İnsanın bu şekilde sabrederek beklemesi Kur'an'da övülmüştür. Hatta Kur'an'da kötülüğe karşı sabretmek de karşılık vermekten daha hayırlı görülmüştür (ez-Zümer 39/10). Gazzali, sabrı insanın nefsinin isteklerine karşı Allah yolunu tercih edebilmesi şeklinde açıklamıştır. Kalbindeki imanla nefsine, şeytana ve arzularına karşı durabilen insan, bu durumu alışkanlık haline getirebildiği ölçüde sabrı öğrenmektedir. Riyazet ve tehzib kavramlarıyla ilişkilendirdiği bu eğitimi takva sahibi olabilmek için gerekli görmektedir. Riyazet, nefsi tedrici bir metodla hayırlı davranışlara alıştırmaktır. Tehzib ise nefsin doğruyu yanlışı ayırma noktasında imtihan edilmesidir (Gazzali 2014: 167-168). Mevlana, bu konuda, "Eğer müşkillerin varsa sabırlı ol. Sabır, sevincin anahtarıdır. Çare, düşünceden

sakınmaktadır. Endişe, arslan ve yaban eşeği gibidir; gönüller de ormanlık." diyerek sabrın sonunda selametin geleceğini müjdelemektedir (Mevlana 2014: 126).

Psikoloji bilimi sabır eylemini "başa çıkma" kavramıyla açıklamıştır. İnsan bu dünyada yaşarken çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalır, başa çıkması gerekir. Ancak bu zor zamanlarda insan iki farklı tepki gösterir. Başına gelenler karşısında sabrederek aşırı tepkiler vermeden Allah'ın onu sınadığını düşünür. Acısı karşısında Allah'a sığınır ve Allah'ın gönderdiğine razı olur ve sabır gösterir. Yahut yaşadıkları karşısında dünyası başına yıkılır, olayların sebebini düşünmeden yıkıcı tepkiler verir, sabredemez, birilerini suçlama eğilimindedir (Önal 2008: 60).

Kişinin dini inancı hayatının birçok alanına yön vermekte, olaylara verdiği tepkileri ve tutumlarını etkilemektedir. Dininin emirlerini yerine getiren bir kişi için ulaşması beklenen sonuç manevi bir doyumdur. Bu doyum sayesinde insan bu dünyada karşılaştığı zorluk ve sıkıntılarla başa çıkabilir. Sabır bir bakıma insanın başına gelen olaylar karşısında başa çıkma yöntemidir.

2.3.6. Saygı

Saygı değeri sözlükte; "değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram, başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu" (Güncel Türkçe Sözlük, 1 Aralık 2021) anlamlarına gelmektedir. MEB mevzuatında ise "alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme" (MEBTTKB 2017: 24) olarak açıklanmıştır. Aynı zamanda "dikkat edilmesi, uyum sağlanması gereken, çiğnenmesi suç olan; sorumluluk, hak" anlamına gelen hürmet ve köken olarak aynı anlamda olan ihtiram kavramları da Türkçe'de saygı sözcüğünü anlatmak için kullanılmaktadır. Din ve ahlak konulu kitaplarda İlah'a, yüce kişilere, ünvanlara karşısındaki takınılması gereken tutumun ta'zîm, tevkir, ta'zir, tebcil, tefhim, heybet, mehabet gibi sözcüklerle aktarıldığı fark edilmektedir (Çağrıcı, 1 Aralık 2021).

Saygı değeri terim anlamı olarak, dünya üzerindeki canlı cansız bütün varlıklara ölçülü, kibar, ehemmiyetli, özverili davranma şeklidir. Evrensel ahlak kurallarına uyan durumlarda, diğer insanların duygularına, fikirlerine, yaşam tarzlarına, dinlerine, örf ve adetlerine yargılamadan yaklaşmak, anlamaya çalışmak, karşıdakinin de yaratılmış bir canlı olduğunu düşünerek değer vermek ve korumak demektir. Saygının ortaya çıkışı sevgiden, yaştan, makamdan, olgunluktan da olabilir. Böyle kişilere karşı da ölçülü ve kibar davranmak saygılı olmanın bir gereğidir. Ülkelerin milli marşları, kıyafetleri, armaları, kültürel faaliyetleri bize uygun gelmeyebilir. Bu durumlarda da diğer milletleri yargılayıcı,

kınayıcı bir dil kullanmamalıyız (Ekinci, 2020: 116). Özellikle insanların kendi seçemediği fiziksel görünüşü, ırkı, ailesi ile ilgili konularda saygı duyulması şarttır.

Kur'an-ı Kerim'de saygı ile ilgili olarak Allah'a, yarattıklarına ve dinin alametlerine saygı gösterilmesi gerektiği açıklanmaktadır. Allah, emirlerinin dinlenmesini saygının bir ifadesi olarak görmektedir. İkinci olarak aile üyeleri arasında saygı ile iletişim kurulması gerektiği Kur'an'da anlatılmaktadır (el-Hac 22/32; el-Hucurat 49/12; ez-Zümer 39/61).

Mevlana, *Mesnevi*'sinde saygıdan bahsederken bazı örnekler verir. *Mesnevi*'de misafir gelince ayağa kalkarak selam vermek, hoş geldin demek, evin kapısını kibarca çalmak durumlarını saygının bir ifadesi olarak değerlendirilir (Mevlana 2014: 705). Her toplumda saygı adına yapılan kültürel uygulamalar mevcuttur. Örneğin Türk toplumunda anne babaya saygı, yaşlılara saygı, üst makamdakine saygı diğer bazı kültürlerde de öne çıkmıştır. Bu konulardaki geleneksel uygulamalar insanın hayatını tüm boyutlarıyla etkilemiştir. Çünkü saygı konusu bireysel olmaktan çok toplumsal bir olgudur. Toplumun insan üzerindeki baskısı saygı değerinin kültürel boyutunu da etkilemektedir. Türk kültürü düşünüldüğünde büyüklere saygı eğitimi çocuk yaşta verilmeye başlanmış ve hayatın birçok alanını düzenlemiştir. İletişim ve konuşma dilinden, bir ortama girip çıkma, oturup kalkma konularında da saygı değeri çerçevesinde belirli davranış kalıpları geliştirilmiştir. Türk toplumunda yaşayan herkesin bu davranış kalıplarına uygun davranması beklenir. Aksi şekilde davranan kişi kınanır ve ayıplanır. Türklerde "ata" olarak bilinen anne babaya saygı, küçük yaşlarda, ailede öğrenilir. Anne babaya saygılı olmak bir çocuğun saygı adına ilk görevidir. Devamında ise toplum tarafından sevilen ve yüksek görülen diğer isimlere karşı saygılı olmak gelir (Nazıroğlu vd. 2019: 182).

2.3.7. Sevgi

Sözlükte, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu olarak ifade edilen sevgi (Güncel Türkçe Sözlük, 3 Aralık 2021), hub ve vüd köklerinden türeyen muhabbet ile mevedded kelimeleri sevgi ile eş anlamlıdır (Uludağ, 3 Aralık 2021). Sevgi değeri içerisinde "aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma" gibi alt değerleri de içinde barındırır (MEBTTKB 2017: 24).

Evrendeki canlıların fıtratındaki temel duygu sevgidir. İnsan ve diğer canlılar içlerindeki sevgi duygusuyla hareket ettikleri sürece bu dünya hayatı yaşanabilir bir yer olacaktır. İnsanların ve hayvanların yapacakları fedakarlıklar ile bebeğini koruma içgüdüsü de sevgi duygusu ile paraleldir (Ekinci 2020: 111). Yaratılıştan itibaren insanın içine yerleştirilen bu duygu zamanla ve belirli eğitim metotlarıyla ortaya çıkarılabilir, geliştirilebilir (Tongar 2017: 44). Hz. Muhammed'in temsil ettiği

hoşgörü, samimiyet, istiare, yaşayarak öğrenme, model olma merkezli eğitim metotları bu amaçla kullanılabilir. Yapılacak bu eğitimin de sevgi temelinde gerçekleştirilmesi sonucun başarılı oluşunda etkili olacaktır (Yavuzer 2013: 37). Çocuk eğitiminde her şey öğrenilerek geliştirilir. Bu öğrenim çocuğun ilgi ve meziyetlerine göre değişse de eğitimde değişmeyen iki ana kural vardır. Bunlar sevgi ve güvendir. Sevgi odaklı bir öğrenmede çocuk için doğru ve kolay yol tercih edilmelidir (Çamdibi 2000: 446). Ancak sevgi odaklı bir eğitimle, gerçek mutluluğun temelleri atılabilir.

İslam dinine göre sevginin en yücesi Allah'a duyulan sevgidir. Kalpte duyulan hiçbir sevgi Allah sevgisine eş değildir (el-Bakara 2/165). Allah birçok ayette kullarını sevdiğini söylemektedir. Kul ile Allah arasındaki sevgi karşılıklı ve içten olan bir sevgidir (el-Buruc 85/14; el-Maide 5/54). Mevlana'ya göre "Allah, binlerce sanat ve fen düzdü de ana, sana sevgi bağladı, şefkat gösterdi. Şu halde Allah hakkı, ana hakkından öncedir, Allah hakkını bilmeyen eşektir." diyerek Allah sevgisinin bütün sevgilerden üstün olduğunu söylemiştir (Mevlana 2014: 279). Ancak bu sevgi Allah rızası için yapılan iyiliklerle, ibadetlerle, dualarla somutlaştırılabilir.

Sevginin hem soyut hem de somut tarafları vardır. Karşıdakine kalpten hissedilen soyut bir duygu bağı olmakla birlikte insanın kullandığı sözcüklerle ve davranışlarıyla da somutlaştırabileceği bir duygudur. Sevginin insan beyninde biyokimyasal bir yapısı vardır. İçinde farklı renkleri barındıran bir ışık gibi sevgi duygusu da yapısında farklı enerjiler barındırmaktadır. Bu sayede karşıdaki insanın beyninde kimyasal değişimlerin oluşmasına, mutluluk hormonlarının salgılanmasına sebep olarak bu süreci somutlaştırmaktadır (Tarhan 2017: 139). Sevginin somutlaşabilmesi için sevme sürecinin ve amacının önemi büyüktür. Neyi, neden yaptığının farkında olarak, sağlıklı düşünebilme, kendi hür iradesi ve kararlılığıyla hareket edilmesi gerekir. Ayrıca gerçek sevgi yaptığı her işte insanlığın faydasına odaklanarak kendinin ya da başkalarının çıkarını düşünmeden hareket etmesidir. Hatta meslek hayatında gerçekleştirdiği projeleri bile insanlığa hizmet açısından değerlendirmektir. Kendinden kamu yararını gözetebilmektir (Ergen 2006: 147).

Sevgi, duyguların en saf halinin insanın kişiliğinde, eylemlerinde, düşüncelerinde vücut bulmasıdır. Ancak bu eylemlerin bir bütün halinde, istikrarlı ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekir. Sevgi, insanın kalbine hitap eder ve kibarlık, zariflik çerçevesindeki davranışlarla karşıdaki insana gösterilir (Ergen 2019: 481). Sevgi, sevme duygusu insan hayatında büyük bir yer kaplar. İnsan, ailesini, arkadaşlarını, akrabalarını, kendini, eşyalarını, işini, çiçeklerini, öğrencilerini kısacası yaşamındaki her şeyi sevebilir. Sevgi duygusu bu anlamda sadece canlılara karşı beslenen bir duygu değildir. Ancak insanın nasıl seveceğini öğrenmesi gerekmektedir. Çünkü önemli olan sevginin ne şekilde gösterildiğidir.

Sevgiyi göstermenin farklı yolları vardır. Dünya hayatını ilk kez gözünü açan bir bebeğin ilk ve en çok güvendiği liman anne kucağıdır. Annesi bebeğini koşulsuz olarak her durumda sever, korur, gözetir, ihtiyaçlarını giderir. Karşılığında da hiçbir şey beklemez. Gerçek sevgi, koşulsuz olarak sevdiğini hissettirebilmektir. Anne, bu sorumluluğu alır ve bebeğinin ihtiyacı olan her durumda yanında olur, onu anlamaya çalışır. Çocuk için annesi hem güven kaynağı hem de bakım kaynağıdır. Bir anne çocuğun hem fiziksel hem de manevi doyumunu sağlar. Böylece sevginin en saf, en gerçek halini dünyaya gelir gelmez tadarız (Öngören, Şahin 2016: 645). Bu tarz bir sevgi hiçbir koşula bağlı olmaksızın gösterilen koşulsuz sevgidir. Yani "sen ne yaparsan yap, nasıl olursan ol ben seni seviyorum ve hep seveceğim." hissini çocuğa yansıtmaktır. Bir çocuk için koşulsuz sevgi hayati derecede önem taşımaktadır. Çocuğun ilgi ve sevgiyle doyurularak büyütülmesi beyin, ruh ve beden gelişimi açısından elzemdir. Çiçekler de çocuklar gibi beslenerek büyürler. Bir çiçek susuz kaldığında nasıl soluyorsa, çocuk da sevgisiz kaldığında çiçek misali solup gider (Kavaklı 2019: 41). Özellikle hayatının ilk iki yılında sevilmeyen çocuğun büyüdüğünde bu boşluğu doldurabilmesi, tedavi edebilmesi çok güçtür.

2.3.8. Sorumluluk

Bireyin, gerçekleştirdiği eylemlerinin yahut kendi görevinden doğan durumların bütün getirilerini üstüne alması, kabullenmesi, mesuliyet (Güncel Türkçe Sözlük, 13 Aralık 2021): Türkçe sormak fiilinden türetilen yeni bir kelime olan sorumluluk hukukta "uyulması gereken bir kurala aykırı davranışın hesabını verme, tazminatla yükümlü tutulma, işlenmiş bir suçun gerektirdiği cezayı çekme" ve daha özel kullanımıyla "alacaklının hakkını elde edebilmesi için el koyacağı mal varlığının hukukî durumu" anlamlarına gelir (Yıldız, 10 Aralık 2021). Sorumluluk değeri "kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme" (MEBTTKB 2017: 24) gibi alt değerleri de içinde barındırır.

Sorumluluklarını bilen ve sorumluluklarının farkında olmayan insanın kişisel özellikleri arasında büyük farklar vardır. Sorumluluk sahibi insanlar hem bireysel hem de toplumsal anlamda daha huzurlu ve mutludurlar. Sorumlu insan, neyi ne zaman yapması gerektiğini ve davranışlarının sonuçlarını bilir. Sorumluluklarına riayet etmeyen insanın hayatı karmaşa içindedir. Yerine getirmesi gereken görevlerinin farkında olmadığı için başkaları tarafından yönlendirilmeye müsaittir. Vazifelerini yerli yerince yapmadığı için sosyal çevresi tarafından da dışlanır. Diğer insanlara güven veremez. Bir insanda sorumluluk duygusunun oluşması çocukluktan itibaren başlar. Çocukken verilen görevler sorumluluk bilincinin oluşması açısından önem taşır. Bu şekilde büyüyen çocuk, ileride verilen görevlerinin de bilincinde olacaktır (Ekinci 2020: 139). Sorumluluk alan çocuğun hem özgüveni artar hem de hayata daha çabuk uyum sağlayabilir. Hayatının sorumluluğunu alabilen çocuk kendini ve

yaşadıklarını sağlam temellerle değerlendirir. Büyüyüp birey olduğunda kurduğu çevresiyle sağlıklı ilişkiler kurar ve davranışlarının sonuçlarını üstlenir. Bu duygu ona, hem iş hem özel hayatında görevlerini zamanında yerine getirme bilinci kazandırırak hayatını düzene koyar (Karaköse 2010: 22).

Din de hayatı düzenleme anlamında insanlara bu dünyada bazı sorumluluklar yükler, görevler verir. İnsan da bu dünyadaki görevlerini yerine getirerek hem dünya hayatını hem de ölümden sonraki hayatını mutlu kılmaya çalışır. Din, insana yüklediği emir ve yasaklarıyla sosyal hayatı da düzenlemiş olur. Bu açıdan din eğitiminin mesuliyet farkındalığı kazandırmada önemi büyüktür (Koca 2019: 115). Allah, Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde insana bazı mesuliyetler yüklendiğinden ve bu dünyada mesuliyetlerini yerini getirerek yaşayan insan için ahirette eşsiz ödüller hazırlandığından bahsetmiştir (el-Ahzab 33/15; el- A'raf 7/6; el-Furkan 25/16). Allah, diğer canlılardan farklı olarak insana irade gücü vermiştir. Davranışlarının sonuçları konusunda uyararak görevlerini yerine getirmek işini insanın kendi hür iradesine bağlamıştır. Bu konuda Gazzali, insanın düşüncesinden geçen fısıltılardan sorumlu olmayacağı ancak kalpten gelen iradesiyle eyleme döktüğü davranışlarından hesaba çekileceğini söylemiştir. Bu konuyu kalbin dört hali ile açıklamıştır. Birincisi "hatır" denilen düşüncenin akla gelmesidir. Ardından meyil, inanç ve yönelme halleri gelir. Meyil, kalbin ve nefsin o işi arzulamasıdır. İnanç ise kalbin o işi yapıp yapmaması konusunda karar vermesi, yönelme de kişinin kendi iradesiyle o işi yapmasıdır (Gazzali 2014: 143-145). Bu durum hem çevresine hem de kendisine karşı yapması gereken durumlarda gerçekleşebilir.

İnsanın hem kendine hem de topluma karşı bazı sorumlulukları vardır. Bedenine ve ruhuna iyi bakması, kendisinde bulunan cevheri parlatması, insanın kendine karşı olan sorumluluklarındandır. Diğer insanlarla olan ilişkilerinde sınırını çizip koruması, toplum kurallarına uygun olarak hareket etmesi, verilen işi vaktinde ve yerli yerince yaparak teslim etmesi ise insanın sosyal sorumluluklarındandır. Bu durumların öğrenilmesi ancak eğitimle mümkün olmaktadır.

Diğer bütün değerler gibi sorumluluk da temellerinin ailede atıldığı bir değerdir. İnsanın, başta Rabbi'ne sonra ailesine ve çevresindekilere karşı bazı görevleri vardır. Bu görevlerin nasıl ve ne zaman yerine getirileceği ailedeki bireylerin örnek alınmasıya öğrenilir. Bu sebeple ailedeki yetişkin üyelerin sorumluluklarını bilinçli bir şekilde yerine getiriyor olmaları gerekir. Ancak o zaman ailenin huzuru ve düzeni sağlanabilir (Özbek 2010: 324). Her yeni rol, yeni bir sorumluluk demektir. Örneğin bir kadın anne olduğunda ya da bir erkek baba olduğunda yeni sorumluluklar yüklenir. Bir kişi meslek sahibi olup çalışmaya başladığında, sorumlulukları da mesleğiyle birlikte omuzlarına yüklenmektedir. İnsan bir dine inandığında, mensup olduğunda inandığı dinin sorumluluklarını yerine getirmeye çalışır.

2.3.9. Vatanseverlik/ Yurtseverlik

Sözlükte; yurtseverlik olarak açıklanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük, 15 Aralık 2021). Yurtseverlik ise sözlükte; yurtsever olma durumu, vatanseverlik, yurtsevere yakışır davranış, vatanperverlik (Güncel Türkçe Sözlük, 15 Aralık 2021) anlamlarına gelmektedir. Vatanseverlik aynı zamanda çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme (Çetin, Çağlayan 2018: 176) gibi anlamlara da gelmektedir. Vatanseverlik değeri "çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme" (MEBTTKB 2017: 24) gibi alt değerleri de içinde barındırır.

Vatan, sözlükteki tanımlarından da anlaşılacağı gibi somut bir toprak parçası demek değildir. Üzerinde yaşayan, aynı kültüre sahip insanların birlikte hareket edebildiği, aralarında ortak bir hedef birliği bulunan, aynı hedefe koşan yurttaşların birbirine destek olduğu toprak parçasıdır, ulusal bir değerdir (Keleş, Koç 2020: 38) Milletlerin birlik olabilmesi, ülkelerin ayakta durabilmesi ve insanların özgürce yaşayabilmesi için bu değerin toplum tarafından gözetilmesi ve önemsenmesi gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'de yurt kavramı, zorla, doğup büyüdüğü yerden çıkarılmaya çalışılan Müslümanlar üzerinden anlatılmıştır. Yurdunda özgürce yaşayabilmenin, inandığı dinin emirlerini baskı altında olmadan dilediği gibi yerine getirebilmekle mümkün olabileceği üzerinde durulmuştur (el-Enfal 8/30; el- İsra 17/76; el- Münafikun 63/8).

Vatanını seven yurttaşlar yaşadığı topraklara sahip çıkar, korur, vatani görevlerini yerine getirirken sevgiyle yapar, ülkesinin gelişmesi için elinden geleni yapar. Herhangi bir saldırıda, dış müdahalelerde vatanını canı pahasına savunmaktan vazgeçmez. Yurdunda karışıklık, düzensizlik oluşturacak her türlü eylemden uzak durur. Bunun için de her zaman aklını kullanır, gözünü dört açar (Köksal 1962: 15). Bu açıdan vatanını sevmek aynı zamanda milletini, yaşadığı ülkesini, ait olduğu kültürünü sevmektir. Vatan sevgisi, insanları kaynaştıracak, birleştirecek bir duygudur (Ergen 2006: 150). Toplum birliğinin öne çıktığı milletler, vatanseverlik eğitimine çok erken yaşlarda başlarlar. Çocuklar yetişirken vatanını koruması gerektiği bilinciyle büyürler. Güngör'e göre insanın saldırılara karşı vatanını savunması ancak yurduna duyulan sevgi ve aidiyet duygusu ile gerçekleşebilir. Yurt sevgisinin ve aidiyet duygusunun kazanılması ise çok küçük yaşlarda olmalıdır (Güngör, 1998: 160). Bu sebeple çocuklara küçük yaştan itibaren vatan sevgisi, vatani sorumluluklar anlatılmalı ve sevdirilmelidir. Bu sebeple vatanseverlik değeri birçok çalışmanın konusu olmuştur.

Vatanseverlik değeri yapılan çalışmalarda kör vatanseverlik ve yapıcı vatanseverlik şeklinde iki başlıkta toplanmıştır. Yapıcı vatanseverlik; kişinin ülkesini, içinde yaşadığı toplumu sevmesi, ülkesinin çıkarlarını bilerek ona göre hareket etmesi, ülkesinin gelişimini desteklemesi ve katkıda bulunması ancak gerektiğinde eleştirebilmesidir. Kör vatanseverlik ise; kişinin yurt siyasetini olduğu

haliyle kabul etmesi, olumsuz eleştiri yapmadan sualsiz bir şekilde olanları izlemesi ve desteklemesidir (Çimen 2017: 1952). Bu iki tür de sosyal yönelim olarak toplumda bulunmaktadır.

Sosyal yönelimlerin en önemlisi yurdunu sevmektir. Yaşadığı yurdunu, milletini ve kültürüne ait detayları sevmek, sahip çıkmak okullarda da öğretilmelidir. Fakat bu sevginin gözü kör edecek, düşünmeyi sorgulamayı bitirecek bir bağnazlık haline gelmemesi gerekir. Kişi, diğer milletlerin de olumlu ve üstün özelliklerini bilip, kendi ulusunun kusurlarını fark edebilmelidir. Ancak bütün bu farklılıklara rağmen en çok kendi ülkesini ve ulusunu sevmelidir (Aydın, Akyol 2014: 45). Yurdunu seven kişi ilk olarak içinde yaşadığı toplumu, üzerinde yaşadığı toprakları iyi bilir. Bu topraklarda hangi savaşların yapıldığını hangi olayların yaşandığını araştırır, öğrenir. Milletinin kültürel değerlerini bilir, saygı duyar ve sahip çıkar. Tarihindeki askeri başarılarla gururlanır ve ülkesinin itibarını, ekonomisini, siyasi konumunu gözetir ve iyileştirmeye çalışır. Bu aşamada da yerine getirmesi gereken mesuliyetlerini, vazifelerini özenle gerçekleştirir (Karagözoğlu 2018: 99).

2.3.10. Yardımseverlik

Yardımseverlik sözlükte, miskinlere, muhtaçlara, fakirlere, yardıma ihtiyacı olanlara iyilik yapmak, yardım etmek istemek, iyiliksever, hayırperver: milletin faydalanabilmesi için hastane, çeşme, okul, yol vb. yaptırmak (Güncel Türkçe Sözlük, 16 Aralık 2021) gibi anlamlara gelmektedir. Aynı zamanda cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma (MEBTTKB 2017: 24) gibi alt değerleri de içinde barındırmaktadır. Beraberinde sevgi, saygı, diğergamlık, fedakarlık gibi diğer toplumsal değerlerin de ortaya çıkmasına vesile olur.

Teknolojinin gelişmesi, insan nüfusunun artışı sosyal hayatta bazı değişikliklere sebep olmuştur. Kalabalıkla birlikte yaşamaya mecbur kalan insan, birbiriyle iletişim halinde ve yardımlaşma içinde olmaya ihtiyaç duymuştur (Nazıroğlu vd. 2019: 161) Yardımsever olmak, içinde yaşanılan toplumdaki dayanışmayı ve iletişimi güçlendirir. İnsan, yaratılıştan itibaren "öteki"nin farkındadır ve kendisini düşündüğü gibi çevresindeki insanları da düşünmeye, yardım etmeye yatkındır. Diğerine yardımcı olma isteği diğerkamlık duygusunun bir uzantısıdır. Her insanda doğuştan var olan bu duygular küçük yaşlarda ebeveyni tarafından yönlendirilerek geliştirilebilir. Çocuk yaşlardan itibaren yardımlaşma eğilimi geliştirilen kişiler, büyüdüklerinde ekonomik durumlarına göre çevrelerindeki ihtiyaç sahibi insanlara bağış yaparlar (Baycar 2019: 202). Bu anlamda yardımlaşma değerinin bir insanda geliştirilmesi toplumsal açıdan da önem taşır. Kişinin yardım ederken içinde hissettiği birlik ve beraberlik duyguları, karşıdakini içinde bulunduğu zor durumdan kurtarma isteği sosyal yaşamın en temel noktasıdır (Yıldız 1964: 241). Sadi Şirazi bu konuyu "Düşküne yardım et, bir gün sen de

düşersin. Kimsenin gönlünü yakma, bir gün senin de yüreğini yakarlar.” diyerek açıklar. Herkesin bir gün zor duruma düşebileceğini hatırlatır (Şeyh Sadi Şirazi 2015: 49).

Kur’an-ı Kerim’de yardımlaşma konusu ensar-muhacir bağlamında ele alınmıştır. Yurdunu bırakıp Medine’ye hicret eden Müslümanlar’a yardım eden Medineliler Kur’an’da övülmüştür. Zor durumda olan Müslüman kardeşine yardım etmenin bir borç olduğu vurgulanmıştır. Bu durum gerçekleşmediğinde toplumda kargaşa çıkacağı konusunda uyarılmıştır (el-Enfal 8/72-74). Ayrıca yardımlaşmanın iyilik ve takva üzere olabileceği, günah ve düşmanlık üzere yardım yapılmamaması gerektiği bildirilmiştir (el-Maide 5/2). Mümin erkek ve Mümin kadınların iyilik yapma konusunda birbirinin yardımcısı olduğu açıklanmıştır (et-Tevbe 9/71). Allah’ın, yardıma muhtaç olan insan için en büyük yardımcı olduğu, O’nun yardımı olmazsa başka kimsenin fayda etmeyeceği, sadece Allah’tan yardım istenmesi gerektiği vurgulanmıştır (el- Al-i İmran 3/160; el-Bakara 2/45).

Zor durumda olan bir insanı o durumdan kurtarma isteği de diyebileceğimiz yardım etme eylemi, yardımı yapan kişinin içinden gelerek, karşıdaki insanın çıkarını düşünerek, iyi niyetli bir fayda sağlama isteğidir (Gültekin 2021: 31). Yardım etme eylemi, karşıdaki kişinin o andaki ihtiyacı olan şeyi elinden geldiği kadar sağlamaktır. Bu yönüyle yardım etme sadece ekonomik açıdan gerçekleşmez. Ayrıca yardımı yapan kişinin karşılık olarak ödül alacak olup olmaması da sonuçta yaptığı yardımı etkilemez. Önemli olan doğru zamanda, doğru kişinin, doğru ihtiyacının giderilmesidir (Ayten 2009: 14). Yardım etme davranışını kişisel yardım ve kurumsal yardım olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kurumsal yardım, kişilerin veya şirketlerin kar amacı gütmeyen kuruluşlar eliyle ihtiyaç sahiplerine yardımları ulaştırmasıdır. Böylece içinde bulunulan toplumun gelişmişlik seviyesi, mutluluk göstergesi de artacaktır. Kişisel yardım ise kişilerin yakın çevresinden başlayarak tanımadıkları insanlara karşı ulaştırdığı her türlü hayır, bağış, iyilik ve yardımdır. Bu yardımlar tamamen kişinin kendi vicdanına ve tercihine bağlıdır. Ancak iki yardım türünde de ortak nokta verilen desteklerin gönüllü olarak yapılıyor oluşudur (Çetin 2014: 88).

3. DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÇİZGİ FİLMLER

Yaygın eğitimin halka ulaşması için birçok aracı vardır. Kitle iletişim araçları ise günümüzde bu amaçla kullanılan en önemli vasıtalardan biridir. Kitle iletişim araçlarının, kişiyi doğduğu andan itibaren etkisi altına alan, hayatını belli bir tarafa yönlendiren ve birçok konuda büyük oranda etkileyen bir araç olduğu düşünüldüğünde yaygın din eğitimi açısından ne kadar önemli olduğu da anlaşılacaktır (Doğan 2016: 292). Medyanın toplum açısından olumlu gelişmelere fırsat sağlaması mümkündür. Özellikle kültürün ve değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımında medyaya düşen çok büyük görevler vardır. Fakat önemli olan medyadaki değer unsurlarının olumlu yönde, uzmanlar tarafından kontrol edilerek doğru ve aktif bir şekilde aktarılmasıdır (Nazıroğlu, Turan 2019: 116).

Çizgi film sözlükte, bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi (Güncel Türkçe Sözlük, 22 Aralık 2021) olarak tanımlanır. Çizgi filmler genellikle çocukların ilgisini çeken, renkli karakterlerden oluşan, eğlenceli olay örgüsüne sahip, kısa süreli filmlerdir.

Çocukların çizgi film izlemeyi çok sevmesi ve çizgi filmlerin bahsettiğimiz alanlarda pratik bir şekilde kullanılabilmesi sebebiyle çizgi film sektörüne olan ilgi, nitelik ve nicelik bakımından da artmaktadır. Günümüzde ülkemizde yerel veya ulusal yayıncılık alanında hafta içi sabah saatlerinde, hafta sonu ise her saatte farklı çizgi filmler ekrana çıkmaktadır. Bu durum çocukların gün içerisinde en çok televizyon izleyebilecekleri saatlerin hedef alındığı düşüncesini akla getirmektedir. Genel kanallar dışında özellikle çizgi film yayıncılığı için kurulmuş olan "TRT Çocuk, Yumurcak Tv, Cartoon Network" gibi gün içinde sürekli olarak çizgi film yayınlayan kanallar da mevcuttur. Bu kanallar dışında internet sayesinde çocuklar artık istedikleri her an çizgi filmlere ulaşabilmektedir (Türkmen 2012: 140). Hatta günümüzde çocukların çizgi filmleri televizyondan sonra en çok telefon, tablet ve bilgisayar gibi araçlarla izlediklerini söyleyebiliriz (Koçak, Göktaş 2020: 55). Televizyon, insanın hem sorgulayıcı düşünen sol lobunu denetim altına almakta hem de eğlence odaklı olan sağ lobunu beslemektedir (Güzel vd. 2015: 66). Bu sebeple insan beyni o anlarda tamamen televizyonun hipnozu altındadır. Televizyon, beynin hem sol lobunu hem de sağ lobunu meşgul ederek çocuğun başka bir işe odaklanmasını engellemektedir.

Çocukların telefon, bilgisayar, tablet, televizyon gibi medya araçlarıyla daha erken yaşlarda tanışmasına sebep olan gelişme, teknolojideki hızlı gelişmelerdir. Televizyon ekranındaki hareketlilik, canlı renkler, hızlı geçişler çocukların televizyona karşı ilgi duymasına ve merak etmelerine yol açar. Televizyonu hiç bilmeden doğan bir bebek bile bu alete karşı duyarsız kalamaz; içgüdüsel olarak

çözümler ve algılar. Günümüzde çizgi filmler büyük yaş grubuna göre üretilse de, çizgi filmleri genellikle okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklar daha çok izlerler. Çocuklar, bir çizgi filmi izlerken bu gerçek mi değil mi diye düşünmeden eğlenmek, yeni maceralara kapı açmak, heyecanlanmak, hayal kurmak, çizgi filmlerdeki ilginç varlıkları çözümlemek için izlerler. Ayrıca çizgi filmlerdeki karikatür çizgiler, renkli efektler, gerçek dışı olaylar çocukları bambaşka dünyalara götürdüğünden hoşlarına gider ve onları ekrana bağlar (Yağlı 2013: 710).

Çizgi filmlerin çocuklar üzerinde birçok etkisi vardır. Çizgi filmler eğlendirirken öğretir, öğretirken bilinçaltına gizli mesajlar gönderir. Yaşı itibariyle her türlü duygusal istismara açık olan çocuk, çizgi filmdeki sevilen karakterlerle de bağ kurar. Özellikle de okul öncesi çağındaki bir çocuğun hayali bir karakterle bağ kurması demek, onu rol-model alması demektir (Karakuş 2015: 255-256).

"Ahlak eğitimi" adıyla ilk olarak Amerika'da başlayan değerler eğitimi çalışmaları, uzun yıllar boyunca ülkemizde de yürütülmeye çalışılmaktadır. Değerler eğitimi kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders içeriklerinde düzeltmeler yaptığı görülmektedir. Hedeflenen değerlerin, MEB öğretim programlarında yer alması 2003 yılını bulmaktadır. 2003 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı, evrensel ve kültürel değerlerimizi okul müfredatlarında yansıtmaya çalışmaktadır. Hedeflenen değerlerin öğrencilere aktarımında kullanılacak farklı yöntemler bulunmaktadır. Günümüzde, mevcut yöntemlere medya da eklenmiştir. Gelenekte sözlü ifadelerle aktarılan değerler, yerini görsel-işitsel aktarımlara bırakmıştır (Şahin 2019: 4).

Değer eğitimi, ailede başlar ve sosyal çevreyle gelişir. Ancak günümüzde henüz okula başlamayan bir çocuğun eğitiminde yalnızca ailesinin ve sosyal çevresinin etkisinden söz edemeyiz. Eve her giren televizyon, bilgisayar ve internet ağı sayesinde çocuklar, küçük yaşlardan itibaren farklı iletişim kanallarına açık olmaktadırlar. Hayata dair bilgilerin şekillendiği bu kritik dönemde medyanın etkisi gün geçtikçe artmaktadır. Günümüz çizgi filmlerinde, farklı değer anlayışlarının çocuklara örtük ya da açık olarak sunulduğu görülmektedir. Çocuğun din dilinin oluşumunda, ahlak anlayışının gelişiminde, kutsalla bağ kurmasında bu denli önemli olan bir dönemde, çocukların izlediklerinin etkisi yadsınamaz. Ekrandan aktarılan kültür, dini semboller ve değerler çocuğun ahlaki gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır (Güden Altmış, Altun 2021: 5389). Bu dönemde atılan temeller yetişkinlik döneminin en önemli yapı taşları olacaktır.

RTÜK'ün çocuklar üzerinde yaptığı bir araştırmaya göre çocuklar günde ortalama 2 saat 39 dakika cep telefonuna, 1 saat 55 dakika televizyona, 1 saat 48 dakika internete, 1 saat 34 dakika bilgisayar/tablete, 1 saat 32 dakika kitap, gazete, dergi okumaya, 58 dakika radyo dinlemeye vakit ayırıyorlar. En çok izlenen çizgi film kanalı ise "TRT Çocuk" kanalıdır (RTÜK 2013). Bir bebek daha doğuştan taklit yeteneği ile doğar. Çevresindeki anne, baba, öğretmen gibi yakınlarını örnek alırlar.

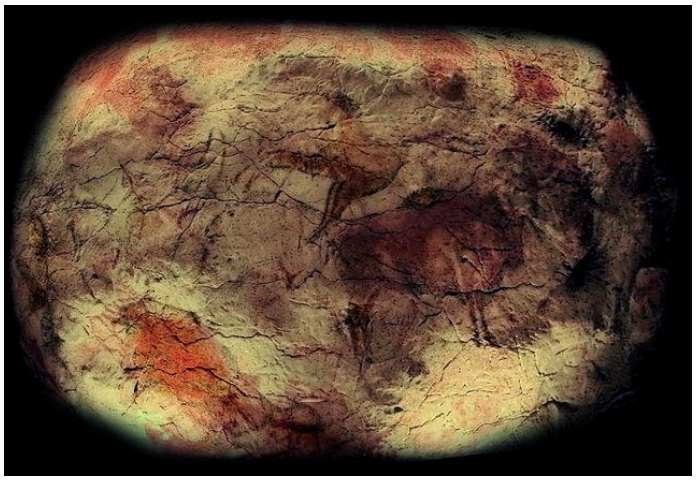
Günümüzde bu çevreye izlenen çizgi film karakterleri de dahil olmuştur. Özellikle çocuğun kendi dünyasından olan, onu eğlendiren bu denli renkli figürlerin davranış şekilleri, çocuklar için son derece önemlidir. Çocuklar davranışlarını ve kişilik özelliklerini bu figüranlara göre yapılandırmaktadırlar (Yorulmaz 2013: 129).

Ailelerin dinlenme amacıyla televizyon izlemeleri, her evde bir televizyonun mutlaka bulunması, çocukların eğlenerek izlediği renkli çizgi film karakterlerinin ve programlarının sayılarının artması, bu programların çocukların zengin hayal dünyalarına hitap edebilmesi gibi sebepler, çizgi film izleme eylemini günlük rutinlerden biri haline getirmiştir (Ateş 2021: 508). Dolayısıyla çocuk eğlensin, biz dinlenelim diye açtığımız çizgi filmlerin çocukların yaşamında, hayal dünyasında ne gibi etkiler bırakacağı konusunda duyarlı olunması gerekir. Bizim masum gördüğümüz birçok çizgi filmin aslında bilinçaltına hitap eden birtakım mesajları vardır (Cebeci, Demir 2018: 142-145). Biz farkında olmasak da bu mesajlar çocuklarımıza ulaşmakta ve onları etkisi altına almaktadır. Bir çocuğun severek izlediği bir çizgi film karakterinin yaptıklarını taklit etme olasılığı çok yüksektir. Bu açıdan çizgi filmler model alınan karakterlerle doludur. Dolayısıyla izlenecek görsel yayınların seçiminde çok dikkatli olunmalıdır. Çünkü farkında olmadan çocuklar bu yayınlar ile şiddete, cinselliğe ya da yanlış dini inanışlara yönlendirilmiş olunabilir.

Çocukların hayatında birçok açıdan etkili olan çizgi filmlerin içeriği, konusu, gibi kazanımları da incelenmelidir. Eğitici ve eğlendirici yönlerinden gerektiği kadar faydalanılmalı ve zararlı yönleri ise kontrol altına alınmalıdır. Örneğin çizgi filmlerin Türkçe öğretiminde kullanılıp kullanılamayacağı araştırılmış ve olumlu sonuçlar aktarılmıştır. Çizgi filmler, eğitici amaçlarla; doğru yaş seviyesine, doğru materyallerle çocukların karşısına çıktığında gayet işlevsel oldukları ve dil öğretiminde kullanılabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır (Aytan, Tunçel 2015: 243).

3.1. Çizgi Filmlerin Tarihsel Gelişimi

İnsanlar tarih boyunca doğada gördükleri dönüşüm ve değişimi anlamaya çalışmış ve gerek yazılı gerek sözlü şekilde tasvir etmişlerdir. İnsanın doğa ile bir şekilde bağ kurmaya, anlamlandırmaya çalışması sanat, animasyon gibi kavramların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. İlkel toplulukların yaşadığı bazı eski yerleşim yerlerinde ve mağaralarda eski dönemlerden kalma çizilmiş resimlere rastlanmıştır. Bu resimlerde ard arda çizilerek doğal bir av-avcı reaksiyonunu hareketlendirerek anlatılmıştır. Bu anlatımlar animasyonun ilk aşamaları olarak kabul edilmiştir. Örneğin ilk mağara resimlerinden olan Fransa'daki Altamira Mağarası'nın duvarlarına çizili resimlerde bir yaban domuzunun bacakları, sekiz bacaklı olarak tasvir edilerek canlıya hareket imgesinin kazandırıldığı görülmektedir (Kırık, Kozan 2015: 298).

Resim 1: İlk Mağara Resimlerinden Olan Altamira Mağarası'ndaki Tasvir (Vikipedi 2017)

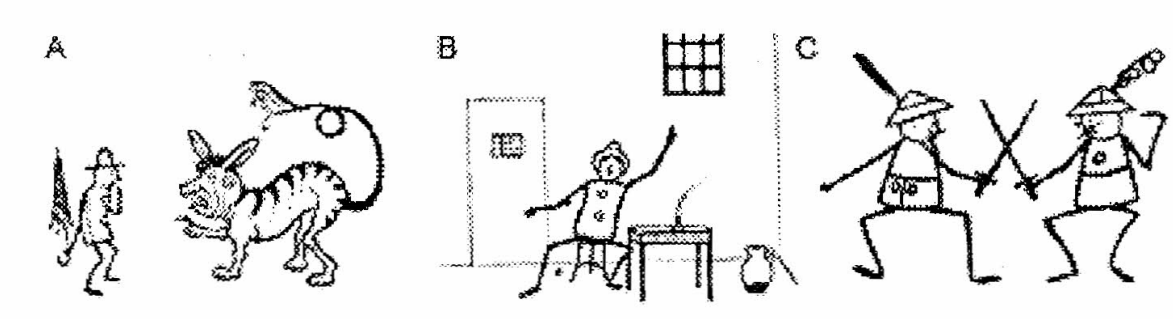
Fransız Fen öğretmeni ve sinemada canlı resim tekniğinin mucidi olan Charles-Émile Reynaud (v.1918), çizgi filmin özüne yaklaşmış, çizgi film sektörünün ilklerini gerçekleştirmiştir. "Optik tiyatro" adını verdiği düzenek ile Pantomimes Lumineuses olarak bilinen "Pauvre Pierrot", "Un Bon Bock", ve "Le Clown et Ses Chiens" isimlerinde üç filmle, ilk gösterisini 1892'de, Paris Grévin Müzesi'nde yapmıştır. Optik tiyatro düzeneğinde arka plan ve hareketli çizimlerin aynı anda başarıyla yansıtıldığı gösterilerde, Reynaud'un gerçeğe yakın çizip boyadığı ve canlı müzik eşliğinde gösterilen ardısal resimlerin kahramanları çoğunlukla cambazlar, hokkabazlar, soytarılar gibi dönemin sirk kültüründe yeri olan kahramanlar olup oda, sokak, bahçe, sahil gibi ortamlarda hareket ederler. Emile Reynaud'un çizimlerinde realizm gibi katı bir yaklaşımın yanında modernizmin getirdiği yeni sanat formunun, illüstrasyon çizgi roman ve karikatür etkisi hissedildiği aktarılmıştır (Kaba 2014: 165).

Yapımcı ve yönetmen Ali Osman Emirosmanoğlu'na göre çizgi bantlar ve karikatür sanatı çizgi filmin ortaya çıkışındaki ilk adımlardır. 19. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzayan geniş bir zaman diliminde çizgi film sektörü gelişerek karikatürlerin, minyatür sanatının ve hatta Karagöz perdesinin bir bütün halinde birleşerek hareketli şekilde anlatımı haline dönüşmüştür. Bu duruma örnek olarak sinema, tiyatro, müzik gibi sanatların ilk çıkış noktasının hareketli resimler oluşunu da örnek olarak verebiliriz. Sinemanın gelişmesi ile birlikte 1912 yılında Amerikalı karikatürist ve animatör olan Winsor McCay (v. 1934), "Terbiyeli Dinazor Gertie"yi beyazperdeye taşıyarak "çizgi filmin babası" ünvanını kazanmıştır. Fakat çizgi film asıl gelişmesini sesli filmle kazanmıştır. Walt Disney (v.1966) ise sesli çizgi filmin mucididir (Emirosmanoğlu 2005: 149-150). İlk olarak NBC kanalında 3 Mayıs 1939 yılında Donald's Cousin Gus isimli bir çizgi film gösterilmiştir (Yılmaz 2021: 22). Ürettiği ünlü karakterler, yeni yöntem ve teknikler, farklı sanatsal anlatım biçimleri filmlerinin süresinin uzamasını ve uzun metrajlı çizgi filmlerin yapılmasının önünün açılmasını sağlamıştır. Disney, natüralizm ve realizmi harmanlayarak kendine özgü bir yöntem geliştirmiştir. Hatta bazı filmlerinde stüdyoya canlı

hayvanlar ve aktörler getirerek gözlem yapılmasını sağlamış olması gerçekçiliğe verdiği önemi daha iyi açıklamaktadır. Biraz gerçek biraz ütopik olarak kurguladığı ilk uzun metraj filmi olan "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler" in konusu itibariyle Avrupa ve Amerika kültür harmanı olduğu söylenebilir. Kaba'ya göre Disney filmleri hiçbir zaman sadece bir eğlence aracı olarak yapılmamış, ulusal kültürü koruma, otorite haline getirme, yayma gibi görevleri de üstlenmiştir (Kaba 2014: 168).

Dünya çapında ilgi gören çizgi film türü, İkinci Dünya Savaşı sırasında duygusal bir silah olarak kullanılmıştır. Savaş bittikten sonra ise çizgi filmler, bazı ülkeler için ulusallaşma, kültürünü koruma aracı, bazı ülkeler için sadece çocukları eğlendirme amacı taşımıştır. Kanada'da, sanatçı ve film yapımcısı olan Norman McLaren (v. 1987) animasyon tekniklerine kendine özgü yeni bir yöntem getirmiş ve sektörünün gelişimini hızlandırmıştır. Japonya'da ise geleneksel çizim tarzının hareketle buluşması sonucu dünya çapında ses getirmiştir (Kırık, Kozan 2015: 302-303).

Fransız karikartürist ve çizgi roman sanatçısı Emile Cohl (v. 1938), bir palyaçonun başından geçenlerin anlatıldığı "Fantasmagorie" isimli ilk animasyon filmi denemesini 1908 yılında izleyicileriyle buluşturmuştur. Aynı dönemde Winsor McCay isimli grafik sanatçısı *"Little Nemo in Slumberland" (*Küçük Nemo Rüyalar Aleminde) çizgi filmi 1911 yılında gösterime sunmuştur. Bu filmde bazı kahramanların yaşam öyküleri anlatılmaktadır. 1912 yılında yaptığı *"How a Mosquito Operates"* (Bir Sivrisineğin Öyküsü) çizgi filminde yeni bir yöntem deneyerek arka perdedeki resimler için yeni bir kompozisyon oluşturmuştur. Dönemin en sevilen filmi ise *"Gertie the Dinosaur"* (Dinozor Gertie) isimli çizgi filmidir. İlerleyen dönemlerde çeşitli yapımcılar tarafından farklı animasyon filmleri yapılmıştır. Ancak Walt Disney, dünyaca ünlü masalları filme dönüştürmesiyle sektörde üstünlüğünü sağlamıştır (Kırık, Kozan 2015: 300-301).

Resim 2: Emile Cohl'un İlk Çizgi Film Denemeleri (Şenler 2005: 103)

Canlandırma sineması başlangıçta büyücülük ve gözbağcılık döneminden sonra 1920'lerde eğlence aracı durumuna gelmiştir. 1930 ve 1940 yıllarında çizgi sinema sektöründeki teknik gelişmeler sayesinde uzun metrajlı eğlence amaçlı filmler oluşturulmuştur. Son olarak ise günümüzde reklamlarda, eğitim amaçlı ve her alanda kullanılabilir duruma gelmiştir. Çizgi film sektörünün aşamalarını bu şekilde dört kısma ayırmak mümkündür (Şenler 2005: 102).

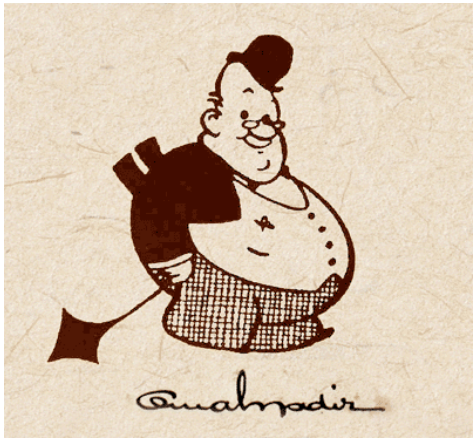
3.2. Türkiye'de Çizgi Film Gelişimi

Türkiye'de ilk çizgi film gösteriminin 1932 yılında Kadıköy Opera Sineması'nda Disney'in "The Skeleton Dance" filmi olduğu belirtilir. Türkiye'de bunun gibi Batı tarzında çizgi filmlerin gösterime girmesiyle çizgi film, karikatür ve animasyon alanlarında çalışmalar yapan sanatçılara ilham kaynağı ve yeni bir anlatım biçimi olmasını sağlamıştır. Bu alana karikatür sanatçılarının daha çok ilgi duymasının başlıca ve en önemli unsurlarından biri şüphesiz çizgi filmin çizgi ile anlatımından kaynaklanmıştır (Kaba 2014: 175-176).

Resim 3: The Skeleton Dance Çizgi Filmi Karakteri (IMDB 2022)

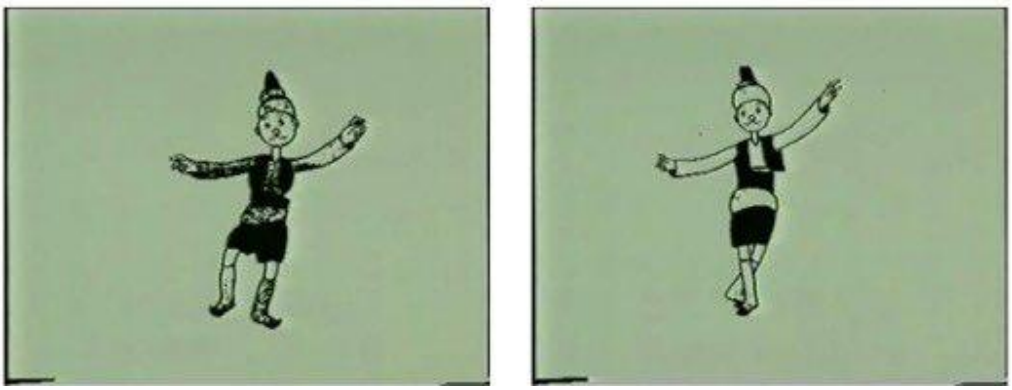
Türkiye'de batılılaşma ve geleneksel mizah ürünlerinden ilham alan karikatür çalışmalarının ilki Osmanlı Dönemi'nde 1867 yılında yayınlanır. Tanzimat Dönemi'ndeki karikatürleri incelediğimizde çizimlerin abartısız ve gerçekçi olduğu açıkça gözlemlenir. Karagöz ve Hacivat'ın korunarak çizilmesi ve insan uzuvlarının abartılması gibi denemelere karşın, karikatüre özgü çizimlere ulaşamamıştır. İnsan figürü dışında diğer nesne ve hayvan figürleri de Cumhuriyet Dönemi ile birlikte yer almaya başlamıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin en önemli sanatçısı Cemal Nadir Güler (v. 1947), aynı zamanda ilk çizgi film denemesini yapan sanatçıdır. Cemal Bey ilk Türk karikatür karakteri "Amcabey"e hayat vermiştir. (Kaba 2002: 2).

Resim 4: Cemal Nadir Güler'in Çizdiği "Amcabey" Karakteri (Altaş 2014)

Türkiye'de çizgi film tarihini reklam için çizilen çizgi filmler ve eğlenme amaçlı çizilen çizgi filmler olarak 1986 yılı öncesi ve sonrası başlığıyla ayırabiliriz. 1986 yılı öncesinde çeşitli yapım şirketleri sponsorluğunda reklam amaçlı çizgi filmler çekilmiştir. Hatta Türkiye'de çizgi filmciliğin çıkış noktası da reklamlardır. Ancak 1986 yılından itibaren İstanbul ve Ankara'da, tek amacı çizgi film üretmek olan çalışanlardan oluşan iki stüdyo kurulmuştur. Türkiye'de kaliteli çizgi filmlerin ortaya çıkışı da bu tarihten itibaren gerçekleşmiştir (Emirosmanoğlu 2005: 152).

Yurtdışında sanat eğitimi alan sanatçılarımızdan Vedat Ar (v. 2001) seramik çalışmalarının yanı sıra çizgi film alanıyla da ilgilenir. Bu ilgi Vedat Bey'in yurtdışından dönmesiyle birlikte kurduğu "Filmar" stüdyosunda 2-3 dakikalık çizgi filmler çekmesini sağlar. Ar ve ekibi değişik biçim araştırmaları neticesinde objeleri hareket ettirerek çektikleri fotoğrafları art arda tamamlayarak stop motion filmler üretir. Biçim araştırmaları yapan bir diğer sanatçı Adil Nuri Erkoç (v. 2008) 1940'lı yıllarda "Dolmuş ve Şoförü" isimli çizgi filmi doğrudan film şeridi üzerine mürekkep ile çizerek deneysel bir çalışma yapar. İki usta, Eflatun Nuri Erkoç ve Vedat Ar daha sonra akademi öğrencileri ile birlikte çalışarak "Zeybek Dansı" isimli filmi yaparlar (Taş Alicenap 2015: 13).

Resim 5: "Zeybek Dansı" Çizgi Filminden İki Kare (İnci 2020)

Araştırmalara göre, Türk çizgi filmi 1950'li yıllara kadar çeşitli denemelerin ötesine geçememiştir. İlk uzun metrajlı çizgi film denemesi ise yapımı 8 yıl süren "Evvel Zaman İçinde" isimli çizgi filmdir. Sanatçılar Türk kültürünün zenginliğinden faydalanarak eserler üretmişlerdir. 1960'lı yıllarda Yalçın Çetin (v. 1977) yerel kültürümüzün ürünlerinden Hacivat ve Karagöz karakterleriyle karikatür ve çizgi film denemeleri yapmıştır. Bu çalışmalarında karakterler eklemlerden oluşan ve hareket eden biçimleriyle gelenekselliğini de korumuşlardır. Reklam sektörünün çizgi filme yönelmesiyle artık stüdyo ortamında çekimler yapılmaya başlanmıştır.

Resim 6: "Evvel Zaman İçinde" Çizgi Filminin Afişi (Vikipedi 2021)

Reklam filmlerinin sayısının gittikçe arttığı bu dönemde reklam filmi dışında Türk kültürünü yansıtmak isteyen bazı sanatçılar da filmler üretmeye çalışmışlardır. "Koca Yusuf" (1966) isimli belgesel film çekilerek Türk kültürüne ait olan güreş sporunu dünyaya tanıtmışlardır. Konusu ve çizim tarzıyla hem Türk hem batı kültürünü yansıtan bu belgesel, bu konuda yapılmış olan ilk eser olması sebebiyle önemlidir.

Ağır çekim tekniği ile yapılan ve toplumsal olayları konu alan ilk Türk özgün çizgi filmi "Kibritler ve Böcü"dür. 1967 yılında karikatürist ve çizgi film sanatçısı Tonguç Yaşar'ın (v. 2019) "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü" çizgi filmi ise tekniği ve konusu itibariyle çok önemlidir. Çizgi filmde geleneksel bir ifade şekli olan hat sanatından faydalanılması eseri özgün kılmıştır. Bu sebeple eser, 1994 yılında sinemanın 100. Yılı değerlendirmesinde en iyi Türk çizgi filmi olarak kayıtlara geçmiştir (Taş Alicenap 2015: 13).

Resim 7: "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü" Çizgi Filminden Çizimler (Ekşi t.y.)

Türk çizgi film sektöründe asıl gelişme TRT Kanalı'nın uzun metrajlı çizgi filmlere destek vermesiyle sağlanmıştır. Kültürümüzdeki Hacivat Karagöz, Nasreddin Hoca, Deli Dumrul, Evliya Çelebi gibi karakterleri televizyona taşıyan TRT, hem tarihimiz hem kültürümüz için çok önemli olan isimleri çocuklarla buluşturmuştur. TRT'nin çizgi film sektörüne bu şekilde yön vermesiyle sinema eski popülaritesini kaybetmiştir. 2008 yılında TRT Çocuk kanalının kurulmasıyla birlikte ise çizgi film sanatı adına büyük bir gelişme yaşanmıştır. 3D teknolojisi ile kaliteli çizgi filmler üretilmeye başlanmış ve çocukların ilgisi yerli yapım, kültürel karakterlerden oluşan bu filmlere çekilmiştir (Kaba 2014: 179).

3.3. Çizgi Filmlerle Değerler Eğitimi Yapan Diğer Kanallar

Günümüzde, televizyon kanallarının artışı her yaşa uygun içeriklerin üretilmesini de beraberinde getirmiştir. Özellikle çocuklara hitap etmek için kurulan, yerli ve yabancı birçok kanal mevcuttur. TRT Çocuk, MinikaGo, Disney Channel, Minika Çocuk vb. bu kanallardan bazılarıdır. Söz konusu kanallarda günün her saatinde çocuklar için oluşturulmuş çizgi filmler ve çeşitli programlar yer almaktadır. Bu bölümde, araştırmamızla ilgili olarak bu kanallarda bulunan ve değerler eğitimine olan katkısıyla öne çıkmış çizgi filmleri inceleyeceğiz.

TRT Çocuk kanalında yayınlanan birçok çizgi film, değerler eğitimi açısından araştırmalara konu olmaktadır. Rafadan Tayfa, Niloya, Pırıl, Doru, Maysa ve Bulut, Keloğlan, Pepee gibi çizgi filmler farklı araştırmalara konu edilmiştir. (Karaca 2019, Çimen 2019, Yorulmaz 2013, Karabulut 2022) Özellikle Nihan Karabulut'un (2022) yüksek lisans tezinde, TRT Çocuk kanalındaki 20 çizgi filmin toplam 120 bölümü değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Sonuçta, TRT Çocuk kanalındaki çizgi filmlerde birçok yerde değerlerle ilgili içeriklerin bulunduğu açıklanmıştır. !20 bölümde en çok tekrar eden ilk üç değer ise sırasıyla; nazik olmak, sevgi ve selamlaşmadır.

MinikaGo kanalı, Turkuvaz Medya Grubu tarafından 2011 yılında kurulmuştur. Kanal, 2012 yılında 3-8 yaş grubu çocuklar için özel olarak hazırlanmış programların yayınlandığı minikaÇOCUK, 7-14 yaş grubuna özel olarak hazırlanmış programların yayınlandığı minikaGO olarak ikiye ayrılmıştır (MinikaGo, Hakkımızda: 05.10.2022). Zülal Turp Özdemir'in (2020) yüksek lisans tezinde, MEB'in

belirlediği 10 kök değer açısından, minikaGo kanalında yayınlanan Alpman, Hızlı Ayaklar, İstanbul Muhafızları çizgi filmlerini incelemiştir. Sonuçta, değerlerin en fazla yer aldığı dizinin Alpman olduğunu belirtmiştir. Araştırmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmler de ele alınmıştır. İncelenen çizgi filmler arasında en fazla tekrarlanan değer sorumluluk, en az tekrarlanan ise vatanseverlik değeridir. Sonuç olarak TRT Çocuk ve MinikaGO kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde çeşitli değerlere değinildiği bulgulanmıştır (Özdemir 2020: 141-148).

Recep Demir (2019), doktora tezinde Disney Channel kanalında yayınlanan Esrarengiz Kasaba isimli çizgi filmi değerler eğitimi açısından incelemiştir. Çizgi filmde bulunan değerleri, kültürel değerler ve dini değerler olmak üzere ikiye ayırarak frekans tabloları oluşturmuştur. Sonuç olarak, çizgi filmde hem kültürel hem de dini değerlere ait sözel ve görsel iletilerin bulunduğunu aktarmıştır. Çizgi filmin herhangi bir dini anlatmak gibi bir amacı olmadığı halde 55 yerde dini değerler olarak adlandırılan başlıklara yer verdiği bulgulanmıştır. Çizgi filmde, dini kavramlar, dostluk/kardeşlik, güven, merhamet, şükür, misafirperverlik, doğruluk gibi değerlere yer verilmiştir (Demir 2019: 104-105).

Televizyon kanallarının dışında, Youtube üzerinden yayın yapan ve izleyici kitlesi yüksek olan kanallar da mevcuttur. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki; Diyanet TV dahil birçok kanal, çizgi film bölümlerini Youtube programmı üzerinden yayınlamaktadır. Televizyonda izlenen birçok çizgi filmin bölüm arşivine Youtube üzerinden ulaşılabilmektedir. Diyanet TV'nin Youtube'da kurduğu Diyanet Çocuk isimli kanalında yayınlanan birçok çizgi film vardır. Örneğin Değerler Takımı isimli serinin ilk bölümü, yaklaşık 3 milyon izlenmeye ulaşmıştır. Bu çizgi film serisi, her bölümde bir değer konu edilerek 8 bölüm şeklinde yayınlanmıştır. Yine Youtube üzerinden yayın yapan ve değerlerle ilgili bölğmlere yer veren bir kanal da Rehberlik Servisi isimli kanaldır. Kanalda, psikoloji ile ilgili videolar ağırlıklı olarak yer almaktadır. Ancak birkaç bölümde değerler ile ilgili konulara da yer verilmiştir. Erdem Çocuk kanalında da çeşitli değerleri konu alan çizgi film bölümleri yer almaktadır. Bu bölümlerde, farklı hikayelerle değerlerimizi aktarmak amaçlanmıştır. Değerini Bilen Çocuk isimli kanalda ise genellikle dini değerlerle ilgili kısa videolara yer verilmiştir (Youtube, Rehberlik Servisi, Diyanet Çocuk, Erdem Çocuk, Değerini Bilen Çocuk: 05.10.2022).

3.4. Diyanet TV

Ülkemizde yayıncılık, 1927 yılında radyo ile başlamıştır. 1950 yılının Ramazan ayında Türk radyolarında ilk dini yayın gerçekleşmiştir. Bu yayında Kur'an tilaveti ve Diyanet İşleri Başkanı'nın konuşmaları yer almıştır. Televizyon ekranlarında ise 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatı'nda şehit olan askerlerimizin ruhuna mevlid okunmuştur. Türkiye televizyon tarihinde bir ilk olan bu dini yayın halk tarafından büyük ilgi görmüştür. Bu ilginin bir göstergesi olarak bir sonraki yılda TRT kanalında

dini yayınlar gösterime girmeye başlamıştır. Bu dini yayınların içeriği de radyodakilerle benzer olarak kandil geceleri ve Ramazan günlerinde okunan mevlidlerdir (Görmez 2005: 36-37).

TRT kanalındaki dini içerikli mesajların, sohbetlerin, programların yayın akışına girebilmesi uzun zaman almıştır. Birçok tartışma ve çatışmayı beraberinde getirmiştir. Kanaldaki gelişmeler ve dönemin hükümetinin konuya yaklaşımı sayesinde dini içerikli programlar oluşturulmaya başlanmıştır. Örneğin 1976 yılında gerçekleştirilen İslam ülkeleri radyo ve televizyon genel müdürleri toplantısının TRT'de naklen yayın yapılabilmesi için uzun uğraşlar verilmiştir. Konferansa Kur'an-ı Kerim tilavetiyle başlanması ve ardından cemaatle namaz kılınmasının TRT kanalında haber olarak söylenebilmesi için bu durumdan rahatsız olan kişilerin ikna edilmesi beklenmiştir (Çuhadar 2019: 240).

"Diyanet" kelimesinin televizyon literatürüne girişi 1997 yılında gerçekleşmiştir. TRT bünyesinde haftada bir kez "Diyanet Saati" adı altında dini yayınlara düzenli olarak başlanmıştır. Ancak o yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı'na halkı dini konularda aydınlatabilmesi için özel bir televizyon kanalı kazandırılması sıkça gündeme konu olmuştur. Sonuç olarak hiçbir dini kötüleyerek belli bir dini yüceltmeye kalkmadan, hakikati olduğu gibi ortaya koyabilen bir dini kanalın oluşturulması gerektiği sonucuna varılmıştır (Görmez 2005: 36-37).

Diyanet Tv, Ali Erbaş'ın da deyimiyle "doğru dini bilgiyi insanlara ulaştırma" gayesiyle 2012 yılının Ramazan ayında TRT bünyesinde kurulmuş bir kanaldır. Altı yıl boyunca bu şekilde yayın hayatına devam eden TRT Diyanet Tv, 2018 yılında TRT ile anlaşmalı olarak yolları ayırmışlardır. 2018'den itibaren Diyanet Tv olarak yayın hayatına devam etmiştir. Türkiye Diyanet Vakfı, RTÜK'ten yayın izni alarak Vakıf Medya Sanat Radyo Televizyon A.Ş. adı altında yayınlarını sürdürmeye devam etmiştir (Diyanet 2022).

Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün açıklamalarına göre toplumu dini konularda bilgilendirme görevini yerine getirirken İslam dininin sahih kaynakları doğrultusunda toplumun farklı kesimlerine hitap edebilmek, çocukların ve gençlerin kötü alışkanlıklara bağlanmasını engellemek, bilim ışığında ilerleyebilmek, yurt dışındaki vatandaşlara da hitap edebilmek, sürekli olarak bilgi üretimi sağlayabilmek ve bunları yaparken günümüz teknolojisinden faydalanmak gibi hedeflerinin olduğu görülmektedir (Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü 2018).

Günün her saati farklı programlarla karşımıza çıkan Diyanet TV'ye internet sitesinden de kolayca erişim sağlanabilmektedir. Diyanet TV internet adresinde, yayın akışında bütün program, çizgi film ve duyurulara ulaşılabilmektedir. Ayrıca izlenmek istenen programların geçmiş bölümleri de Diyanet TV arşivinde saklanmaktadır. Diyanet TV arama motoru ziyaret edildiğinde "8 kategoride, 306 programda, 17155 video arasında arama yapabilirsiniz." İbaresi yer almaktadır. Belgesel, çocuk,

eğitim, eğlence, haber, kültür, müzik, sinema türlerinde yayınlar yapan Diyanet TV'nin kurulmasından bu yana arşivini oldukça genişlettiği görülmektedir. Özellikle Ramazan'a özel bir bölüm açıp programlar yayınlanması dikkat çekmektedir.

Diyanet Tv çocuk kategorisinde çizgi filmler, Kur'an-ı Kerim'in öğretildiği programlar, hikayelerle hadis dersleri, Müslüman bilim adamlarının ve çocuk sahabilerin tanıtıldığı videolar, çocukların da katıldığı soru-cevap programlarının yer aldığı görülmektedir. İncelemiş olduğumuz Harfler Köyü çizgi filminin 52 bölümü de Diyanet TV arşivinde yayına açılmıştır. Yayın akışında hafta içi her sabah 9.45'te, akşamları ise 18.00'da; hafta sonları sabah 10.00'da çocuklara yönelik farklı içeriklerin yer aldığı görülmektedir. Çocuk yayınlarının yaklaşık bir saat sürdüğü dikkat çekicidir. Uzun saatler boyunca çocuğu ekrana bağlamama açısından bu yönüyle takdir edilmelidir. Ancak yine de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çocuklara yönelik ürettiği çizgi filmlerin incelenmesi gerekmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür (Çinemre 2021: 210; Çuhadar 2019: 238).

4. HARFLER KÖYÜ ÇİZGİ FİLMİNİN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde Harfler Köyü çizgi filminin ortaya çıkışı anlatılacaktır. Harfler Köyü çizgi filminin ilk 20 bölümü 10 kök değer açısından incelenecek ve frekans tablolarıyla açıklanacaktır.

4.1. Harfler Köyü Çizgi Filminin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi

Harfler Köyü çizgi filmi, 2019 yılında Diyanet TV'de Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Radyo ve Televizyon Daire Başkanlığı tarafından Netco Tasarım Merkezi isimli yapım şirketi tarafından hazırlanmıştır. Filmin prodüksiyon ekibi ise; yapımcı: İsa DOĞMUŞ, yönetmen: Kenan AKTAŞIN, senaryo/öykü: Müberra BİLGİÇ, editör: Aziz Furkan KARAKUŞ, sanat yönetmeni: Arif ŞEN, süpervizör: Ömür ELBİSTANLIOĞLU, animasyon yönetmeni: Eren ZENGİN, teknik yönetmen: Nart STASS, render yönetmeni: Ebubekir ÖZDEMİR, kurgu: Osman KAPLAN, seslendirme yönetmeni: İlke Ulaş KUVANÇ, idari işler: Ahmet UYAR/Havva AKTAŞIN tarafından oluşturulmuştur.

Harfler Köyü'nün tanıtımında eğlenceli ve farklı bir köy olduğu vurgulanarak içerisindeki karakterlerin isimleri sayılmıştır (DTV, 19.03.2022). Söz konusu çizgi film, Arap harflerinin Harfler Köyü isimli bir köyde başından geçenlerin anlatıldığı bir çizgi filmdir. Harflerin arkadaş, komşu, kardeş olarak birbirleriyle pozitif iletişim örnekleri gösterilmiş ve başlarına gelen olaylar eğlenceli bir şekilde seyirciye aktarılmıştır. Çizgi filmin ilk yirmi bölümünü izlerken genel olarak 'mutlu köy' imajının çizildiğini söyleyebiliriz.

Harfler Köyü'nün senaristi Müberra Bilgiç Hanım ile Covid-19 dönemi şartlarından dolayı Whatsapp uygulaması üzerinden, 25 Kasım 2021 tarihinde görüşme yapılmıştır.Müberra Hanım, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ardından Anadolu Üniversitesi Çocuk Gelişimi ön lisans programını bitirerek özel bir anaokulunda 9 sene çalışmıştır. Okul öncesi dönemdeki çocuklara Kur'an-ı Kerim dersleri vermiştir. Bu alandaki materyal eksikliğinden dolayı harfleri tahtaya çizip hikâyeleştirerek anlatmaya başlamıştır. Bunun sonucunda çocukların harfleri daha iyi akıllarında tuttuklarını ve daha çok eğlendiklerini fark etmiştir. Böylece hikâyelerini önce çocukların beğenisine sunmuş ve çocuklardan dönüt alarak hikâyelerinde değişiklikler yapabilme fırsatı elde etmiştir. Sonrasında ise bu hikâyeleri bütün çocukların istifadesine sunmak istemesiyle birlikte senaryo çalışmalarına başlamıştır. Bilgiç, aslında okul öncesi ve ilkokul dönemindeki çocuklara kitap yazmak düşüncesiyle yola çıkmıştır. Ancak çocuk yayınlarındaki eksiklik, görsel-işitsel medyanın bu konuda daha etkili

olacağını düşünmesi ve hikâye anlatımının çizgi film tekniğiyle benzerlik göstermesi gibi sebeplerden ötürü bu alana yönelmiştir.[1]

Bandura (v. 2021), çocukların çevrede gördüğü sözel ve görsel durumları kendi yaşantılarına aktardıklarını söylemiş ve bu sürece de "model alma" adını vermiştir. Bandura'ya göre çocuklar, kelimelerle ve davranışlarla oluşturulmuş mesajları kendi dünyalarında anlamlandırmaya çalışırlar. Öğrendikleri bilgileri yaşantılarında model alarak uygularlar. Bandura'ya göre söz konusu davranışlar sürekli olarak tekrarlandığında ise çocuğun karakterine yerleşir (Cebeci, Demir 2018: 141). Her gün ekranda sevdiği çizgi film karakterlerini takip eden bir çocuğu düşünürsek, karakterinin yapılanmasında televizyonun ne kadar önemli olduğunu söyleyebiliriz. Müberra Hanım'ın da bahsettiği gibi maalesef değerler eğitimi alanında görsel-işitsel medyada büyük bir eksikliğin olduğundan bahsedebiliriz. Çocuklarımızın doğru mesajlar üzerinden karakterlerini oluşturmaları için bu tür kaliteli çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Müberra Hanım Harfler Köyü'nü "*birbirleri ile arkadaşça yaşayan harflerin hayat alanı…"* olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda karakterlerin neşeli, saygılı ve duyarlı olmalarına özen göstermiştir. Bölümleri yazarken değerler eğitimi bağlamında Bilgiç'in de bazı hedeflerinin olduğunu öğrendik. Örneğin Bilgiç senaryoyu yazarken, arkadaşlık, duyarlı davranma, vefalı olma, özgüven, farklılıkları sevme, yardımlaşma, dayanışma, çevre temizliği, pes etmemek, şakanın dozu, sır tutma gibi başlıkları göz önünde bulundurduğunu ifade etmiştir.

Harfler Köyü çizgi filminin her bölümünde farklı karakterlerin bulunduğunu söyleyebiliriz. Arap alfabesinin 28 harfi bölümlere oyunculuk yapmışlardır. Her birinin mesleği, işi, uğraşı bulunmaktadır. Birbiriyle kardeş, arkadaş ve komşuluk ilişkisi bulunan harfler, evrensel ve kültürel değerleri izleyicilere aktarmaktadırlar.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte medya, kitle iletişim araçları insanların hayatında yerini almaya başlamıştır. Aynı anda geniş kitlelere hitap edilebilmesi, görsel-işitsel açıdan dikkat çekici olması, özellikle televizyonun her evde hayata dahil olması medya araçlarının önemini ve işlevini artırmıştır. Din eğitimi, değerler eğitimi alanında modern yaşamın bir getirisi olarak medya araçlarının kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Halkın çoğunluğuna ulaşabilme isteğinden doğan bu mecburi durum alandaki kaliteli çalışmalarla kamu yararına dönüştürülebilmektedir. Örneğin kültürün nesillere aktarılması, dini kimliğin oluşturulmasında görsel-işitsel medyanın kullanılması, dini bilgilendirme çalışmalarının kısa zamanda kalabalıklara ulaştırılması, ahlaki tutum ve davranışlar konusunda model olunması açısından medya iletişim araçlarının yaygın din eğitiminde kullanılabileceği söylenebilir (Çinemre 2021: 86).

[1] Bu bilgiler, Harfler Köyü senaristi Müberra Bilgiç ile görüşme yoluyla elde edilmiştir.

2006 yılında RTÜK'ün ilköğretim çağındaki çocuklar üzerinde yaptığı televizyon izleme alışkanlıkları araştırmasına göre çocuklar boş zamanlarında % 64.9 oranında kitap okumakta, % 64.6 oranında televizyon izlemektedirler. Televizyon izlemek ile kitap okumak arasındaki farkın çok az olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca katılımcıların % 43.6'sının evinde iki adet televizyon bulunmaktadır. Bilgisayar kullanım amaçlarına bakıldığında ise en başta oyun, eğlence (% 69.8) açıklamasının geldiğini görmekteyiz. İzlenen programlar arasında Çizgi film (% 72.1), yerli diziler (%70.1), yarışma programları (49.3), filmler (% 45.8) ve çocuk programları (%44.6)'nın yer aldığını görmekteyiz (RTÜK 2006). Bu oranlara bakıldığında medya araçlarının çocuklar üzerinde yoğun etkilerinin olabileceği görülmektedir. Özellikle taklitle, model alarak karakterini tamamlamaya çalışan ilkokul, ortaokul çağındaki çocukların ekranda gördükleri her bir figürden kendisine pay çıkarması kaçınılmazdır. Özellikle ekranlarda yayınlanan çizgi filmlerin çocuğun günlük yaşantısının bir parçası olduğu görülmektedir. Bu sebeple çocuklarımızın sıkça etkileşime geçtiği bu renkli dünyanın daha fazla araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Din eğitimi, değerler eğitimi bağlamında faydalı ve kaliteli yapımlara destek verilmesi gerekmektedir.

4.2. Harfler Köyü Çizgi Filminin Kök Değerler Açısından Analizi

Çalışmamızın bu bölümünde Harfler Köyü çizgi filminin ilk 20 bölümünde yer alan kök değerlerin frekans tabloları yer almaktadır. Bölümler ayrı ayrı ele alınarak kök değerlerin bulunma sıklığı tespit edilmiştir. Sonucunda ise değerlerin çizgi filmde anlatılış şekilleri ayrı başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Harfler Köyü Bölüm 1

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.08	Sevgi	Elif Harfi, eşeğiyle şakalaşır ve "Sana sevdiğimden takılıyorum." diyerek sevgisini dışa vurur. İkisi yakın arkadaştır.
1.50	Yardımseverlik Dostluk	Eşek ile Elif Harfi birlikte bahçeye giderek elmaları toplarlar.
1.25-1.42	Sorumluluk	Elif Harfi bahçesindeki elma ağaçlarını sular.
1.57	Dostluk Yardımseverlik	Elif Harfi topladığı elmaların bir kısmını komşulara dağıtmaya karar verir.
2.38	Dostluk Yardımseverlik	Be Harfi arkadaşı Elif Harfine bahçe işlerinde yardım edeceğini söylüyor.
3.47	Dostluk Yardımseverlik	Elif Harfinin elma bahçesinden her gece birileri elmaları çalar. Elif Harfi kimin çaldığını bulmak için çabalar. Sonunda gece bahçede nöbet tutmaya karar verir. Arkadaşı Be Harfi de onunla birlikte nöbet tutacağını söyler.
4.43	Sorumluluk	Elif Harfi elmaları kimin çaldığını bulamaz ve eşeğinin yanına gitmeye karar verir. "Kaç gündür bu kayıp elmalar yüzünden ilgilenemedim eşekçikle." der.
6.02	Dürüstlük	Elif Harfi eşeği Emektar'ın yanına gider ve elmaları kimin aldığını sorar. Eşek ise inkar etmeden elmaları kendisinin

		aldığını itiraf eder.
6.39	Dostluk	Emektar, kendisiyle ilgilenmediği için geceleri acıkıp elmaları yediğini söyler. Elif Harfi de eşeğinden özür diler.
6.54	Adalet	Elif Harfi elmaları gizlice almaması karşılığında eşeğine her gün fazlaca elma getireceğini söyler.
7.05	Dostluk	Emektar, arkadaşı Elif'e elmaları kendisinin yediğini kimseye söylememesini ister ve gülüşürler.

Tablo 2: Harfler Köyü Bölüm 2

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.03	Sorumluluk Öz Denetim	Dükkanı tozlanan Be Harfi önce dükkanını silecek sonra da kendine güzel bir çay demleyecektir.
1.32	Dostluk	Be Harfi Se Harfine "Canım kardeşim" diye hitap eder. Demlediği çaydan içmeye davet eder.
1.38	Öz denetim Sorumluluk	Se Harfi kendisini çaya davet eden Be Harfine "Benim o kadar zamanım yok. Tavuklara yem almaya pazara gideceğim." der.
2.04	Sorumluluk	Se Harfi "Pazar bitmeden yetişeyim. Aç kalmasın tavukçuklar." der.
3.10	Saygı	Be Harfinin dükkanına giren Ayıcık yanlışlıkla oyuncakları devirir ve Be Harfinden özür diler. Be Harfi ise "Hiç önemli değil." der.
5.01-5.10	Sorumluluk Yardımseverlik	Dükkana giren ayıcığın bebeği bir anda ağlamaya başlar ve neden ağladığını kimse çözemez. Ayıcık dükkandan çıkar ancak Be Harfi sürekli düşünür, bebeğin neden ağladığını bulmaya çalışır. Dükkana gelen Se Harfi ise arkadaşına yardım etmek için oyuncaklara tek tek birlikte bakmayı önerir ve ona yardımcı olur.
6.37	Sorumluluk Yardımseverlik	Bebeğin neden ağladığını bulan Be Harfi, ayıcığı dükkana çağırır ve bebeğin almak isteyip alamadığı oyuncağı ona hediye eder. Ayıcık ona teşekkür ettiğinde ise "Rica ederim. Küçükleri memnun etmek benim vazifem." der.
6.50-6.57	Öz Denetim	Be Harfi sorunu çözdükten sonra "Oh, çok şükür. Bu yorgunluğun üzerine bir çay içilir artık. Gidip kendime bir çay koyayım." der.

Tablo 3: Harfler Köyü Bölüm 3

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.00	Yardımseverlik	Te Harfi tekerlekleri yaptıkları tehlikeli davranıştan dolayı kendilerine bir zarar gelmemesi için uyarır.
3.12	Yardımseverlik	Te Harfi tekerlekleri kaçan bisikletle karşılaşır. Bisiklet, pedallarının çok acıdığını söyler. Te Harfi de "Dur, ben sana biraz bisiklet yağı süreyim, iyi gelir." der.
3.18-3.26	Yardımseverlik Dostluk Sevgi	Bu sahnelerde davranışsal imgeler görüyoruz. Te Harfinin bisiklet arkadaşına yağ sürerken ne kadar mutlu olduğunu yüzündeki tebessümden ve sevgi dolu bakışından anlıyoruz.
3.45	Dostluk Öz Denetim	Te Harfi bisiklete yeni tekerlekler almayı önerir. Ancak bisiklet "Çok naziksin Te Harfi, ama ben kendi tekerleklerimi istiyorum. Onlar hata yaptıklarını anlayıp dönecekler eminim." der.
4.04	Dostluk Sevgi	Aslında kendisi zor durumda olan bisiklet tekerlekleri için endişelenir. Te Harfinden gidip onları bulmasını ister.
5.20-5.56	Yardımseverlik	İmdat! diye bağıran tekerlekleri kurtarmaya Te Harfi gelmiştir. Bisikletine halat bağlayıp tekerlekleri düştükleri çukurdan çıkarır.
6.08	Dürüstlük Adalet	Tekerlekler kendilerini kurtardığı için Te Harfine teşekkür ederler. Te harfi de "Bana değil, bisikletinize teşekkür edin. Beni buraya o gönderdi." der.

6.28	Öz Denetim	Yaşadıkları olaydan dersini alan tekerlekler "Bizi bisikletimize götürür müsün? O olmadan biz yolumuzu bulamıyoruz." derler.
6.33	Yardımseverlik	Te Harfi tekerlekleri mavi bisiklete götürüyor.
6.40	Dostluk Sevgi Saygı	Tekerlekler mavi bisikletin yanına gidince "Mavi bisiklet seni çok özledik, özür dileriz, bizi affet. Asla bir daha seni bırakmayacağız, seni çok seviyoruz." derler.

Tablo 4: Harfler Köyü Bölüm 4

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
0.49	Sorumluluk Öz Denetim	Se Harfi horozu görür ve "Hayırlı sabahlar horoz. Her gün olduğu gibi bugün de vaktinde öttün." der.
2.40	Yardımseverlik	Kuşun biri Se Harfinin tavuklarının bulunduğu kümese girer ve bir süre orada yaşamak istediğini söyler. Se Harfi de kuşun kümeste kalabileceğini söyler.
2.45-3.04	Öz Denetim Saygı Sorumluluk	Se Harfi kümeste kalacaksa bazı kuralların olduğunu ve bu kurallara uyması gerektiğini söyler. "Biz her gün tavuklarla sabah sporu yaparız. Buna sen de katılmalısın." der. Kuş ise "Tamam. Ben spor yapmayı çok severim." der.
6.30-6.49	Yardımseverlik Dostluk Sevgi	Kuş Se Harfine "Sen benim hayatımda gördüğüm en iyi kalpli harfsin Se Harfi." der.
7.10	Sabır	Tavuklar ve kuş sabah sporu yaparlarken kuş yapamadığı bazı hareketler için üzülür. Se Harfi de ona "Asla hiçbir şey için pes etme." der.

Tablo 5: Harfler Köyü Bölüm 5

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.20-1.26	Saygı	Cim Harfi pazarda ceviz satarken yanına civciv gelir. Cim Harfinden kendisine 'Ceketli Civciv' diye hitap etmesini ister. Cim Harfi "Aa affedersiniz." der ve 'ceketli civciv' diye hitap etmeye başlar.
2.19-2.50	Sorumluluk Saygı	Civciv tekrar pazara gelir ve Cim Harfini suçlayarak cevizin ceketinden düştüğünü söyler. Cim Harfi özür dileyerek hatasını telafi etmeye çalışır.
3.10	Sorumluluk Öz Denetim	Se Harfi pazara gelir Cim Harfi ile sohbet eder. "Tavuklara yem vermek için acele eve dönmem gerek." diyerek oradan ayrılır.
3.35	Yardımseverlik Sevgi Saygı	Se Harfi ve Cim Harfi civcivin beneğini sevmesi için aralarında bir plan yaparlar.
4.40	Saygı	Se ve Cim Harfi civcivle konuşurlarken "Allah hepimizi farklı farklı yaratmıştır. Herkes aynı yaratılsaydı dünya bu kadar güzel olmazdı. Farklılıklar seni sen yapar." diyerek farklılıklara saygı duyulması gerektiğini anlatırlar.
5.40	Sevgi Saygı	Se ve Cim Harfi civcive "Önce kendini sevmelisin. Sen seversen başkalarının bakışları seni rahatsız etmez.
6.40	Dostluk	Civciv kümese döner ve ceketini çıkarıp beneğini

	Saygı Sevgi	sevmeye başlamıştır. Arkadaşları ona "Hoş geldin benekli civciv, seni çok özlemiştik. Beneğinle çok güzel görünüyorsun." derler.

Tablo 6: Harfler Köyü Bölüm 6

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.10-3.15	Dostluk Yardımseverlik	Elif Harfi bahçesine giderken Ha Harfinin evinin önünden geçer. Onu göremeyince "Allah Allah bugün Ha harfi bahçede görünmüyor. Her sabah bahçede olurdu. Bir halini hatırını sorayım. Belki bir ihtiyacı vardır." der.
4.23-4.28	Dürüstlük Sorumluluk Öz Denetim	Ha Harfi soğuk havada bahçede çalıştığı için hasta olmuştur. Elif Harfine "Ben de hatamı şimdi anladım. Baksana hasta olunca turşularımı da yapamadım." der.
4.29	Dostluk Sevgi	"Tamam canım Ha harfi. Üzme sen kendini. Şimdi sen güzelce dinlen." der Elif Harfi.
4.35	Yardımseverlik	Elif Harfi, "Ben sana tavuklu havuç çorbası yaparım. Hiçbir şeyin kalmaz Allah'ın izniyle." der.
5.05	Yardımseverlik Dostluk	Elif Harfi çorba yapar ve "İç hadi bu çorbayı kardeşim şifa olur inşallah." der. Ha Harfi de "Çok teşekkür ederim Elif. Sen ne iyi bir dostsun." der.
5.24	Yardımseverlik	Ha harfinin kapısı çalar. Elif harfi "Sen yat ben açarım." der.
6.00	Yardımseverlik	Elif Harfi "Ben gideyim artık Ha harfi. Baksana Emektar da hasta olmuş. Biraz da eşekçiğime bakayım." der.
6.20-6.31	Yardımseverlik Dostluk	Emektar, Elif Harfine "Sen şimdi bizim hemşiremiz mi oldun Elif Harfi?" der. Elif Harfi de "Ben sizin dostunuzum Emektar. Dostlar böyle zamanlarda arkadaşlarının yardımına koşarlar." der.
6.47- 6.53	Dostluk Sevgi	Emektar ve Elif harfi birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini söylerler.

Tablo 7: Harfler Köyü Bölüm 7

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.10-1.20	Yardımseverlik	Ha Harfi Hı Harfini görür ve "Sen de halını silkelediğine göre birilerinin yardımına koşacaksın sanırım." der. Hı Harfi de "Kim yardım isterse onun yardımına koşacağım canım kardeşim." der.
1.32	Sorumluluk Öz Denetim	Ha harfi, "Ben artık gideyim. Bahçede işler beni bekler. Hoşça kal, görüşürüz." der.
1.50-1.55	Yardımseverlik	Serçe gelir ve çok susadığını söyler. Ha harfinden su ister. Ha harfi de ona su verir.
2.40-2.47	Yardımseverlik Dostluk	Köyde hayvanlar ve bitkiler susuzluk çekmeye başlamıştır. Ha harfi "Şimdilik bahçenin dışına su dolu kaplar koyalım. Sen de diğer hayvanlara haber ver de gelip içsinler olur mu?" der.
2.54-3.00	Yardımseverlik Sorumluluk	Ha harfi uçan halısıyla gidip köyün durumunu kontrol eder. Su dolu şişesini de zor durumda olanlar vardır diye yanına alır.
3.09-3.19	Vatanseverlik Yardımseverlik Sevgi	Ha harfi köyü gezerken "Aman Yarabbim. Ağaçların yaprakları solmuş, çiçekler de boynunu bükmüş. Hayvanlar da çok susuz görünüyorlar." der.
3.35-3.43	Yardımseverlik	Ha harfi karanfilin susuz göründüğünü fark eder ve ona su verir.
3.45-3.55	Yardımseverlik Dostluk	Karanfil, Ha harfine "Allah senden razı olsun. Ama şişenin hepsini bitirme. İlerde yeni açmış bir kasımpatı

		var. Onun suya çok ihtiyacı var. Biraz da ona ayır lütfen." der.
5.00	Vatanseverlik Yardımseverlik Sorumluluk	Ha harfi bütün köy halkına canlılara su verilmesi konusunda duyuru yapar. Köy halkı vakit kaybetmeden etrafı sulamaya başlar. Hayvanlara da su verirler.

Tablo 8: Harfler Köyü Bölüm 8

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.50-3.05	Yardımseverlik	Dal ve Zel harfi deveyle karşılaşırlar. Deve, "Lütfen bana yardım edin. Çocuklarımla birlikte gezintiye çıkmıştım. Yolda ayaklarına cam parçaları battı. Şimdi ise yürüyemiyorlar." der. Dal harfi hemen ilkyardım çantasını göstererek yardımcı olabileceğini söyler.
4.00-4.10	Yardımseverlik	Yavru develerin yarası temizlenir. Pansuman yapılır.
4.40-4.53	Sorumluluk Öz Denetim Vatanseverlik	Zel harfi, "Burada cam kırıklarının ne işi var?" diye sorar. Deve, "Ah sormayın! Buraya gelen ziyaretçiler ne yazık ki çöplerini buraya atıp gidiyorlar. Onlar da burada yaşayan canlılara zarar veriyor." der.
4.55-5.00	Sorumluluk Saygı Öz Denetim Vatanseverlik	Deve, "Bu dünyayı bu kadar kirletirsek ilerde çocuklarımıza yaşayacak yer kalmayacak diye korkuyorum." der.
5.25-5.38	Sorumluluk Yardımseverlik	Dal harfi, "Zel harfinin bir ödevi var. Okulda sizin yaşamlarınızı anlatması gerekiyor. Ona yardımcı olur musunuz? der. Deve, "Seve seve yardımcı oluruz." der.
6.32-6.41	Yardımseverlik Sorumluluk	Zel harfi, "Gitmeden önce yerlerdeki çöpleri toplayıp gitsek olur mu?", Dal harfi, "Bunu çok iyi düşündün Zel. Hem daha fazla canlının yaralanmasına engel olmuş oluruz." der.

Tablo 9: Harfler Köyü Bölüm 9

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.00-3.03	Dostluk Sevgi	Hı ve Te harfleri Ra harfinin tamirci dükkanına girer ve yardım isterler. Ra harfi ise onlara "Canım arkadaşlarım" diye hitap eder.
3.30-3.40	Dostluk Sabır	Ra harfi çok sevdiği radyosunun bozulduğunu söyler. Hı ve Te harfleri "Madem bu radyo senin için bu kadar önemli, sen önce onu tamir et. Biz bekleriz." derler.
5.02-5.09	Adalet	Te harfi ve Ha harfi radyo ellerinde çekiştirmeye başlarlar. Ra harfi, "Te harfi sen antenleri bırak, Ha harfi sen de radyoyu masaya bırak." der.
5.50-5.55	Adalet	Radyo yere düşer ve çalışmaya başlar.

	Dürüstlük	Antenleri bükülmüştür. Ra harfi çok sevinir ve "Ha harfi sayende radyom tekrar çalıştı." der. Te harfi de "Evet Ha harfi, sen çalıştırdın radyoyu." der.

Tablo 10: Harfler Köyü Bölüm 10

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
0.50-0.54	Dostluk Sevgi	Ze harfi, Ra harfine "Canım kardeşim kahvaltı hazır. Hadi kalk artık." der.
1.25-1.35	Dürüstlük	Ze harfi yaptığı zeytinli kekin nasıl olduğunu sorar. Ra harfi ise "Şey… Aslında güzel olmuş tabi ama içi biraz pişmemiş." der.
1.37-1.46	Dostluk Sevgi	Keki yapamadığı için üzülen Ze harfine Ra harfi, "Üzülme Ze harfi. Zeytinli kek denemek zorunda değilsin istersen başka bir şey yap." der ve sarılır.
2.02-2.05	Sevgi Dostluk	Vedalaşırken ve genel olarak birbirlerine "canım kardeşim" gibi hitaplarda bulunuyorlar.
2.25-2.31	Dostluk	Cim harfi kapıyı çalar. Ze harfi açar. "Ne zamandır sana ceviz getirmek istiyordum. Sen şimdi bu cevizlerle harika bir kek yaparsın." diyerek bir poşet ceviz verir.
2.50-2.54	Öz Denetim Sabır	Zeytinli keki yaparken nerede yanlış yaptığını günlerdir düşündüğünü söyler. Ze harfi, "Nerde yanlış yaptığımı bulmam lazım." der.
2.58-3.01	Yardımseverlik	Cim harfi Ze harfinin zeytinli keki tekrar denemesinde yardımcı olabileceğini söyler.
4.30-4.40	Yardımseverlik	Ze harfi ve Cim harfi keki tekrar yaparlar fakat yine güzel olmaz. Cim harfi evde bir yemek kitabının olduğunu söyler. Ze harfi ise "Kitabı getirebilir misin?" der. Cim harfi de "Hem de hemen getiririm." der ve getirir.

Tablo 11: Harfler Köyü Bölüm 11

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.00-1.06	Saygı Sevgi	Sin ve Şın harfleri bayram ziyaretlerinin öneminden bahsederler. Şın harfi, "Özellikle yaşlıları ziyaret etmek çok önemli." der. Sin harfi "Köyümüzün en yaşlıları Ra ve Ze harfleri. O zaman önce onları ziyaret edelim." der.
1.19-1.27	Saygı Dostluk	Şın harfi şemsiyesiyle sokağa çıkar. Sin harfi "Şemsiyeni neden aldın kardeşim? Hiç yağmur yağacak gibi görünmüyor." der. Şın harfi "Peki kardeşim, sen nasıl istersen." der.
2.02-2.10	Dostluk Sevgi	Ze harfi, "Bayramınız mübarek olsun. Ben de zeytinli kek yapmıştım. Getireyim de hep birlikte yiyelim." der.
2.58-3.13	Dostluk Sevgi	Sin harfi sincabın evine gider. Sincap ona, "Canım arkadaşım Sin. Dur sana yukarı çıkman

		için ipi atayım.” der.
3.45	Dostluk Saygı	Renkli şekerleri yemek için Şın harfi beklerler. O geldiğinde hep beraber yiyeceklerdir. Sin harfi, “Beraber yemek en güzeli.” der.

Tablo 12: Harfler Köyü Bölüm 12

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.25-3.00	Yardımseverlik Sorumluluk	Dad harfi Ramazan davulcusu seçilmiştir. Sad harfine şöyle der: “Yalnız bu önemli görevde yardımına ihtiyacım var. Eğer sahurdan önce uyanıp davul çalamazsam harfler sahura kalkamaz ve aç kalırlar. Bu yüzden de senin beni sahurdan önce uyandırman gerek. Sad harfi, “Ben mi? Bana çok önemli görev veriyorsun ama.” der. Dad harfi, “Lütfen Sad. Senin desteğin olmadan başaramam.” der. Sad harfi, “Tamam o zaman. Ben seni sahurdan önce uyandırırım.” der.
3.10-3.23	Sorumluluk	Sad harfi Dad harfinin odasına üç tane çalar saat koyar. Sad harfi, “Bu çalar saatlerin üçü birden çalınca Dad harfinin gözlerinde uykudan eser kalmayacak.” der.
3.50-3.55	Sorumluluk Öz Denetim	Çalar saatler çalınca Dad harfi kalkar şöyle der: “Neyse ben de abdestimi alıp Harfler Köyü’nü sahura kaldırmaya gideyim artık.” der.
4.30-6.25	Dostluk Sorumluluk	Dad harfi tüm köy halkının evini gezerek her arkadaşına özel bir mani söyler.
5.30	Sorumluluk Öz Denetim	Dad harfi “Evet. Tüm köyü sahura kaldırdım. Artık eve gidip sahurumu yapabilirim.” der.

Tablo 13: Harfler Köyü Bölüm 13

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.55	Sorumluluk Öz Denetim	Za harfi zarf dağıtmaya gidecektir. Saate bakar ve “Oo saat 10’u geçiyor, çok geç kalmışım.” der.
2.33	Dostluk Sevgi	Dal ve Zel harflerine eski dostları develerden kartpostal gelir. Postacı Za harfi getirir. Dal harfi “İyi ki Za harfi gibi postacılar hala var. Dostlarımızdan bize haber getiriyorlar.” der.
2.50	Dostluk Sevgi Yardımlaşma	Za harfi, “Riza ederim Ze. Getirdiğim zarfları açınca sizin yüzünüzdeki sevinci görmek beni de mutlu ediyor.” der.
2.54	Öz Denetim Sorumluluk	Za harfi, “Benim daha teslim etmem gereken zarflar var. Hoşça kalın.” der ve işinin başına döner.
3.20-3.30	Dostluk Sorumluluk	Za harfi, “Oo rüzgar çok şiddetli esiyor. Şimdi denizde fırtına çıkmıştır. İnşallah bizim kafadarlar bir çılgınlık yapıp denize girmemişlerdir. Yok yok benim içim hiç rahat değil. En iyisi eve dönüp Ta ve tavşana bir bakayım.” der.
3.36-3.43	Sorumluluk Öz Denetim Dürüstlük	Tavşan Ta harfine “Hadi Ta harfi denize girelim.” der. Ta harfi “Ama Za harfine söz verdik tavşancık. Şimdi denize girersek sözümüzü tutmamış oluruz.” der.
5.01	Yardımseverlik	Za harfi denize gelir. Ta harfi ve tavşanın denize girdiğini ve battıklarını görür. Za harfi “Eyvah denize girmişler. Hemen onları kurtarmalıyım.” der ve botuyla denize girer.
5.28-5.59	Yardımseverlik	Za harfi denize botla girer. Tavşanı ve Ta harfini boğulmaktan kurtarır.
5.48	Dürüstlük	Za harfi tavşana ve Ta harfine neden denize girdiklerini sorar.

		Tavşan, “Hepsi benim suçum Za harfi. Ta harfine denize girmesi için ben ısrar ettim.” der. Ta harfi de özür dileyerek “Dalgalarla baş edebileceğimi sanmıştım.” der.
6.20	Yardımseverlik	Za harfi yarın ne yapacaklarını sorar. Ta harfi de “Sana zarfları dağıtmanda yardım etsek kabul eder misin?” der.

Tablo 14: Harfler Köyü Bölüm 14

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.20-1.23	Öz Denetim Sorumluluk	Ayın harfi ve Ğayın harfi iki kardeşlerdir. Birlikte aynı evde yaşarlar. Akşam saat ilerleyince Ayın harfi, “Artık uyusak iyi olur. Yarın yapacak çok işimiz var.” der.
2.51-2.58	Saygı	Ayın ve Ğayın harfleri rüyalarında uzaya çıkarlar. Önce yıldızlarla karşılaşıp sohbet ederler. Ardından Ayın harfi “Artık Ay Dede’nin yanına gitmeliyiz.” der. Ğayın harfi de “Evet çok haklısın Ayın. Önce büyükleri ziyaret etmek lazım değil mi?” der.
5.37-5.40	Sevgi	Ayın ve Ğayın kardeşlerin evlerine gitme vakti gelmiştir. Yıldızlar “Bizi dünyadan izlemeye devam edin tamam mı, biz sizi çok seviyoruz.” derler. Ayın ve Ğayın harfleri de “Biz de sizi çok seviyoruz.” derler.
5.53-6.00	Dostluk	Yıldızlar Ğayın harfine hediye verirler. Noktasını yıldız tozuyla parlatırlar.
6.10-6.13	Dostluk	Harfler yıldızların ve Ay Dede’nin yanından ayrılırken “Çok teşekkürler arkadaşlar. Sizi asla unutmayacağım.” der.

Tablo 15: Harfler Köyü Bölüm 15

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.15	Sorumluluk Sevgi	Anne karınca, bebeği minik karıncayı kaybeder. Minik karınca uğur böceğinin peşine takılıp gitmiştir. Anne karınca ağlamaya başlar. Cankurtaran harfler gelir ve ne olduğunu sorarlar. O da “Ben işe daldım, onun gittiğini görmedim.” der.
3.28	Yardımseverlik	Cankurtaran harfler hemen anne karıncayı teselli etmeye başlarlar; “Sakin ol anne karınca. Yavrunu bulacağız inşallah. Köye gidip tüm harflere haber verelim. Geç olmadan minik karıncayı bulalım.” derler.
3.50	Sorumluluk Adalet	Bütün harfler ormanda minik karıncayı aramak üzere görevlendirilirler.
5.30	Yardımseverlik Sevgi	Cankurtaran harfler minik karıncayı bulurlar ve “Korkma canım. Seni

	kurtarmaya geliyorum.” der ve onu kurtarırlar.

Tablo 16: Harfler Köyü Bölüm 16

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.40-2.46	Dostluk Sevgi	Kef harfi ormana gidip kelebek yakalar. Yakaladığı kelebeği evinde besleyecektir. Eve getirip kafese koyduğu kelebek "Hadi beni bırak da arkadaşlarımın yanına gideyim." der. Kef harfi "Aa ben bunu hiç düşünemedim. Sen arkadaşlarını özledin tabi." der.
4.10	Yardımseverlik	Kef harfi Lam harfine "Bana yardım eder misin Lam harfi?" diye sorar. Lam harfi ise "Yardım edebileceğim bir konuysa neden etmeyeyim?" der.
5.00	Öz Denetim	Kef harfi, kelebeğin kafeste mutlu olmadığını hatta hastalandığını görünce çok üzülür ve hatasını anlar. Kef harfi "Ben hatamı anladım Lam harfi." der.
6.05	Dostluk	Kef harfi ve kelebek arkadaş olurlar. Kef harfi kelebeğin kendi evine gelmesini ister. Kelebeğe, "Ben hemen gidip çiçekçiden çiçek alıp bahçeme ekeyim. Sen de yarın gel tamam mı? Seninle arkadaş olduğuma çok sevindim." der.

Tablo 17: Harfler Köyü Bölüm 17

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.44	Saygı Adalet	Göç eden leylekler Harfler Köyü'ne gelir. Yuva yapacak ev ararlar. Lider leylek "Şimdi herkes ev sahibi harften izin alıp yuvasını yapsın." der.
3.36	Yardımseverlik	Yaşlı leylek gözlüğünü düşürür. Lam harfini bastonu sanır ve elinde tutar. Lam harfi baston olmadığını anlatmaya çalıştıysa da anlamaz. Bu sırada Lam harfi "Hadi beni bırak da bastonunu bulmakta sana yardım edeyim." der.
5.00	Yardımseverlik	Lam harfi kelebeklere seslenir. "Kelebekler yardımınıza ihtiyacım var. Yaşlı leyleğin gözlüğünü getirebilir misiniz?" der. Kelebekler de "Tabi hemen getiririz." derler.
5.48	Saygı	Lam harfi yaşlı leyleğin elinden kurtulduktan sonra, "Öncelikle evime hoş geldin Leylek amca" diyerek söze başlar.
6.12	Saygı Dürüstlük	Yaşlı leylek hatasını anlayınca "Şimdi anladım kusura bakmayın çocuklar, yaşlılık işte." der.
6.40	Yardımseverlik	Yaşlı leylek Lam harfinden bu yaz çatısında konaklayabilmek için izin ister. Lam harfi ise "Tabi ki kalabilirsin Leylek amca." der.
6.55	Yardımseverlik	Yaşlı leylek çatıya yerleşmeye gider. Lam harfi ise "İhtiyacın olan bir şey olursa söyle mutlaka." der.
7.09-7.17	Dostluk	Lam harfi Kef harfine "Ben de sana çok teşekkür ederim Kef harfi. Tam zamanında imdadıma yetiştin." der. Kef harfi "Önemli değil canım arkadaşım. Dostluklar zor zamanlarda daha kıymetlidir." der.

Tablo 18: Harfler Köyü Bölüm 18

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.12	Dostluk Yardımseverlik	Gaf harfi bahçesinde uğraşırken Gaf harfi gelir. Nun harfiyle sohbet ederler. Aklına çiğ köfte gelir. Nun harfi ona "Sen çiğ köfteyi bulup gel, nar ekşisini de ben vereyim sana." der.
1.45	Sevgi	Nun harfinin bahçesine bir kedi gelir. Nun harfi kediye süt getirir ve onu eliyle sever.
3.50	Yardımseverlik	Nun harfinin bahçesine gelen kedi ağaca çıkar ve oradan inemez. Nun harfi Gaf harfine "Şimdi ağaçtaki kediyi kurtarmamız lazım." der.
5.10-5.35	Sorumluluk Sevgi	Kedi karşı binadaki inşaat sesinden korkup ağaca çıktığı için kedilerin bir daha sesten korkmaması için çözüm ararlar.
6.00-6.19	Dostluk Sevgi	Gaf harfi "Ze harfine rica ettim. O da bana çiğ köfte yoğurdu. Hadi gelin hep birlikte yiyelim." der.

Tablo 19: Harfler Köyü Bölüm 19

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.12-1.20	Yardımseverlik Dostluk	Elif harfi Vav harfinin yanına gelir ve "Vav harfi benim bugün bahçede çok işim var. Rica etsem kardeşim hemzeyle bugün sen ilgilenebilir misin?" der. Vav harfi de bu isteği seve seve kabul eder.
1.20-1.24	Saygı	Elif harfi kardeşine dönüp "Ne dersin küçük kardeşim? Vav harfiyle bir gün geçirmek ister misin?" diye sorar. Kardeşi de kabul eder.
1.30	Sorumluluk Öz Denetim	İkisi de bu teklifi kabul ettikten sonra Elif harfi "O zaman bana müsaade. İşler beni bekler." der.
2.35-2.39	Dostluk Yardımseverlik	Hemzenin çiçek koyacak vazosu yoktur. Vav harfi ona vazo verir.
4.57-5.05	Dürüstlük Sorumluluk	Helikopterden düşen He harfi "Aslında bu durum benim hatam. Helikopteri çok hızlı kullandım. Ha harfi telsizden beni uyardı ama onu dinlemedim." der.
5.53-5.55	Öz Denetim	He harfi "Ben dersimi aldım. Bu sondu." der.
6.45-6.59	Dostluk Sevgi	Vav harfi He harfine "Tamam canım arkadaşım. Herkes hata yapar. Önemli olan hatadan dönmektir. Sen bizim arkadaşımızsın ve biz seni hala çok seviyoruz." der. He harfi ise "Ben de sizi çok seviyorum. İyi ki sizin gibi güzel kalpli dostlarım var." der.

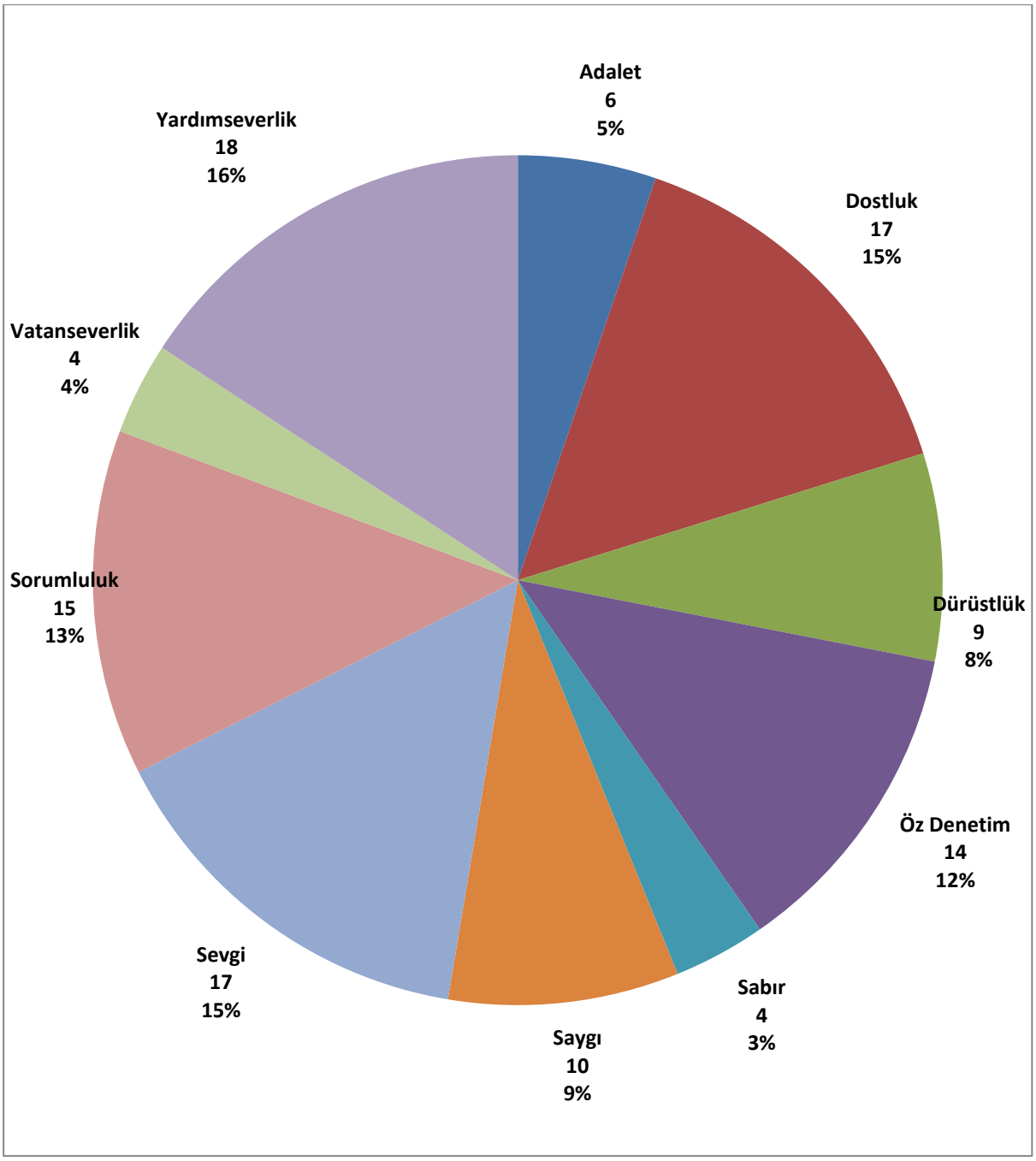
Tablo 20: Harfler Köyü Bölüm 20

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.08-1.19	Dürüstlük	Sahilde, bir deniz kabuğunun içinde uyuyan yengece Ye harfi yanlışlıkla çarpar ve yengeç uyanır. "Beni kim uyandırdı?" diye sorar. Ye harfi "Merhaba yengeç sana yanlışlıkla ben çarptım." der.
2.57-3.00	Sorumluluk	Sahilde gezen Ye harfi yengece "Ben Harfler Köyü'nün sahilini kontrol etmekle görevliyim. Ters giden bir şey var mı yok mu diye her gün kontrol ederim." der.
3.37	Öz Denetim Sorumluluk	Baba yengeç küçük yengeci yüzme dersi için ikna edemez. Diğer iki yengeci yanına alıp "Bizim yüzme dersimizin saati geçiyor, gitmemiz gerek." der.
4.00-4.42	Vatanseverlik	Ye harfi ve küçük yengeç dünya üzerindeki, denizin altındaki ve karadaki güzelliklerden bahsederler.
4.47-4.56	Sorumluluk	Yüzme dersi almak istemeyen yengece Ye harfi "Nasıl yiyecek bulacaksın?" diye sorar. Küçük yengeç ise "Babam getirir." Diye cevap verir. Ye harfi ise "Her zaman baban sana yiyecek getiremez yengeççim. Kendin avlanmayı öğrenmek zorundasın." der.
5.24-5.30	Sabır Sorumluluk	Yengeç ağlamaya başlar. Ye harfi "Böyle ağlayarak sorunu çözemezsin. Eğer gerçekten ister ve gayret edersen sen de yüzme öğrenebilirsin." der.
5.36	Yardımseverlik	Ye harfi küçük yengece "Hadi sen benim sırtıma gel. Hızlıca seni onlara yetiştireyim." der.
6.34	Sorumluluk Öz Denetim	Küçük yengeci babasına götüren Ye harfi "Artık bana müsaade baba yengeç. Daha sahili gezip kontrol etmem gerek." der.

4.3. Harfler Köyü Çizgi Filminde Yer Alan Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından Yorumlanması

Tablo 21: Harfler Köyü Çizgi Filminde İlk 20 Bölümde Yer Alan Değerlerin Toplu Analizi

Bölümler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	toplam
1	X	X	X				X	X		X	6
2		X		X		X		X		X	5
3	X	X	X	X		X	X			X	7
4		X		X	X	X	X	X		X	7
5	X	X		X		X	X	X		X	7
6		X	X	X			X	X		X	6
7		X		X			X	X	X	X	6
8				X		X		X	X	X	5
9	X	X	X		X		X				5
10		X	X	X	X		X			X	6
11		X				X	X				3
12		X		X				X		X	4
13		X	X	X			X	X		X	6
14		X		X		X	X	X			5
15	X						X	X		X	4
16		X		X			X			X	4
17	X	X	X			X				X	5
18		X					X	X		X	4
19		X	X	X		X	X	X		X	7
20			X	X	X			X	X	X	6
Toplam	6	17	9	14	4	9	15	14	3	17	108

Grafik 1: Harfler Köyü Çizgi Filminin ilk yirmi bölümünde yer alan değerler

Grafiğe göre çizgi filmde en sık görülen değer yardımseverlik değeridir. Çizgi filmde harflerin birbirleriyle bazen rica etmeden bazen de talepte bulunarak yardımlaştığı görülmektedir. Yardımlaşma konusunda son derece olumlu bir dille birbirine yaklaşan komşular, kardeşler ve arkadaşlar portreleri çizilmiştir. Karşıdakinin ricasını beklemeden karşıdakinin ihtiyacı olan şeyin fark edilmesi ve hemen harekete geçilmesi dikkat çekicidir. Yirmi bölüm boyunca çizgi filmde en fazla işlenen konunun yardımseverlik olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Harfler Köyü'ndeki harflerin tanımadığı kişilere ve hayvanlara karşı da yardımsever bir tavır takındıkları gözlemlenmiştir.

Grafik 1'e göre Harfler Köyü çizgi filminde en fazla görülen ikinci değer dostluk ve sevgidir. Harfler arasındaki dostluklar pozitif iletişim, sevgi ve yardımlaşma üzerine kurulmuştur. Harflerin birbirlerine her fırsatta "Canım kardeşim, canım dostum" gibi hitaplarda bulunmaları çocuklar arasındaki arkadaşlık duygusunu geliştirmeye yardımcı olması açısından önemlidir. Neredeyse her bölümde olumlu bir dostluk hikâyesinin bulunması izleyiciler için örnek teşkil etmektedir. Çizgi filmde genel olarak sevgi dilinin hakim olduğunu görüyoruz. Harflerin birbirleriyle ve diğer canlılarla olan iletişimleri sevgi ve saygı değerleri üzerine kurulmuştur. Komşuluk, arkadaşlık, kardeşlik, hayvan sevgisi konuları hikâyelerde işlenmiştir. Özellikle dostluk ve komşuluk ilişkilerindeki sevgi merkezli iletişim dikkat çekmektedir.

Üçüncü ve dördüncü sırada en sık görülen değerler sorumluluk ve öz denetim değerleridir. Sorumluluk almak ve öz denetimini sağlayabilmek bağlantılı olduğu için çizgi filmde sık sık bu değerlere rastlanmıştır. Öncelikle harfler köyünde her harfin bir uğraşının ve çok iyi yaptığı bir işinin olduğunu görmekteyiz. Bölümlerde sık sık işlerini halletmek için sınırlı vaktinin kaldığını belirten ifadeler kullanıldığı fark edilmektedir. Her bir harfin kendi görevini ve sorumluluklarını bilerek, özenle yerine getirdiği görülmektedir. Özellikle günümüz toplumunda çocuklarımızı karşılaşmaları gereken zorluklardan koruduğumuz için sorumluluk alma ve öz denetimi sağlama konularında sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu anlamda çizgi filmin sorumluluk ve öz denetim konuları üzerinde vurgu yapması son derece yerindedir.

Beşinci sırada en sık görülen değer ise saygıdır. Harfler köyü sakinleri gerek sözcüklerle gerek davranışlar ve jest-mimiklerle karşıdaki kişiye olan saygılarını ifade etmişlerdir. Özellikle yaşlılara, hayvanlara, özel gün ve gecelere, farklılıklara saygı konularına yer verilmiştir. Köydeki harflerin birbirlerinin fikirlerine, görünüşlerine ve yaptıklarına karşı yargılamadan olumlu bir dille yaklaştıkları gözlemlenmektedir. Günümüzde teknoloji sayesinde büyük bir köy haline gelen dünyada farklı fikirlere saygı duyarak inandığını yaşayabilmenin önemi oldukça büyüktür. Bu sebeple çizgi filmin bu konudaki duruşu, anlatış tarzı yetişen çocuklar için iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Altıncı sırada en sık görülen değer dürüstlük değeridir. Harflerin ara cümlelerinde; yaptığı hatayı kabul edip itiraf edebilme, karşıdaki insanın başarısını söyleyebilme konularında dürüst olduklarını söyleyebiliriz. Tabi ki işini gereğince ve özenle yapmak da dürüstlük olarak adlandırılabilir.

Yedinci sıradaki değerimiz adalettir. Adalet değeri, farklı bakış açılarına göre başka anlamlarda da kullanılabilir. Ancak biz çalışmamızda, köydeki harflerin görev dağılımında eşit davranması, başkasının başarını kabul edip tebrik edebilmeleri, ortaya çıkan sorunlar karşısında orta yolu

gözetmeleri gibi konuları adalet kavramıyla bağdaştırdık. Köydeki harflerin görev dağılımı yaparken, karşılarına çıkan sorunlarda orta yolu bularak çözüm bulurken adaletli davranışlar sergilediklerini görmekteyiz.

Sekizinci sıradaki değer ise sabırdır ve vatanseverliktir. Harflerin, görevlerini yerine getirirken ve yaptıkları işlerin olumsuz sonuçları karşısında pes etmemeleri gerektiği mesajını verdiklerini görmekteyiz. Beklemek, pes etmemek, yapabilmek için çabalamak konuları çizgi filmde ara ara işlenmiştir. Vatanseverlik değeri ile ilgili olarak, çizgi filmde genel olarak harflerin köylerine bağlı olduklarını ve köylerinin gelişmesi, köy halkının mutlu bir şekilde yaşayabilmesi için ellerinden geleni yaptıklarını görmekteyiz. Köye yağmurun yağmadığı, köydeki canlıların susuz kaldığı bir bölümde herkesin üstüne düşen görevi yerine getirdiğini görmekteyiz. Ayrıca yaşadıkları yerlerden övgüyle ve hayranlıkla bahsetmeleri de vatanseverlik değerini anlatmaktadır.

4.3.1. Yardımseverlik

Harfler Köyü çizgi filminin ilk 20 bölümünde yer alan değerler arasında en çok tekrar eden değer, yardımseverlik değeridir. Bölümler izlendiğinde davranış ve sözel boyutuyla en belirgin olan değer yardımseverlik değeridir. Her bölümde bariz bir yardımlaşma örneğine rastlanmaktadır. Harfler Köyü sakinlerinin her biri komşusunun, arkadaşının yahut kardeşinin zor durumlarında ellerinden geleni yaparak sorunu gidermeye çalışmışlardır. Kendilerinin çözemeyeceği durumlarda ise çözebilecek kişilerden yardım istemişlerdir. Köydeki harfler genellikle bahçe işleriyle uğraşmakta ve bahçeden elde ettikleri mahsulleri mutlaka birbirleriyle paylaşmaktadırlar. Bahçe işlerini yaparken de birbirlerine yardım ettikleri gözlemlenmiştir. Harfler Köyü'nde yardım edebilecek durumda olanların hiçbir bahane öne sürmeden yardımlaştıkları görülmüştür. İzleyiciye açıkça yardım edilebilecek durumlarda yapılması gerekenin "zor durumda olanı kurtarmak" olduğu mesajı verilmektedir. Yardımseverlik değeri ile bağlantılı olarak işlenen alt değerler de bölümlerde mevcuttur. Diğergamlık, empati, hayvanlara ve bitkilere yardım gibi alt değerler yardımlaşma ile ilgili olarak işlenmiştir.

Harflerin özellikle meslekleriyle ilgili konularda çok hassas davranmaları dikkat çekmektedir. İş yerinde çıkan herhangi bir zor durumda çözmek için büyük çabalar gösterdikleri, arkadaşlarından destek aldıkları görülmektedir. Sadece kendi aralarında değil bütün köy adına iyi olanı istedikleri, hayvanlara ve bitkilere karşı da aynı şekilde hassasiyetle yaklaştıkları görülmektedir. Örneğin harflerin 18. bölümde ağaçta kalan bir kediyi kurtarmak için çözümler aramaları, tekerlekleri bozulan bisikletin tekerleklerini aramaya çıkmaları, yavrusunu kaybeden karıncanın bütün köy halkıyla birlikte yavrusunu bulmasına yardım etmeleri yardımlaşma eyleminin davranış boyutuyla ilgili bazı örneklerdir. Çizgi filmin 7. bölümünün tamamında uçan halısıyla bütün köyün yardımına koşan Ha

harfinin öyküsü anlatılmaktadır. Susuz kalan bitkilere, ağaçlara ve hayvanlara su ulaştırmaya çalışması konu edilmiştir.

Resim 10: Ağaçtaki Kediyi Kurtarmaya Çalışan Mim ve Nun Harfleri, Bölüm 18

Bölümün bir sahnesinde çok fazla susuz kalan karanfilin, suyu kendinden daha zor durumda olan kasımpatına göndermesi en etkileyici sahnelerinden biridir. Burada yardımseverliğin en zirve noktası olan isar değeri söz konusudur. İsar, kendi ihtiyacın varken, ihtiyacın olanı başkalarına vermektir (Haşr Suresi 59/7). İsar aynı zamanda fedakarlık ve cömertliktir. Ayrıca yardıma ihtiyacı olanın rahatça arkadaşından destek isteyebilmesi, dile getirmesi ve karşıdakinin seve seve kabul etmesi de birçok sahnede yer almıştır.

Resim 11: Ha Harfinin Susuz Kalan Karanfile Yardım Ettiği Sahne, Bölüm 7

Gelişim özellikleri düşünüldüğünde bu dönemde çocuk mantığıyla değil sezgileriyle hareket eder ve yalan kavramını bilmez. Dolayısıyla izlediği, okuduğu hikayelerin gerçek mi kurgu mu olduğunu ayırt edemez. Onun için önemli olan söylenenler ve yapılanlardır. Taklit de bu dönemin önemli

özelliklerindendir (Bayraktar 2017: 55). Okul öncesi ve ilkokul seviyesine hitap etmesi amaçlanan bu yapımda yardımseverlik değerinin farklı boyutlarıyla ve somut örneklerle ele alınmasını gerektirmiştir.

4.3.2. Dostluk

Harfler Köyü çizgi filminin ilk 20 bölümünde yer verilen birçok değer arasından en çok tekrar eden ikinci değerin dostluk değeri olduğu anlaşılmıştır (Tablo 21, Grafik 1). Çizgi filmin genel olay örgüsünün bir köy hayatı, komşuluk, samimiyet üzerinde kurulu olması, çizgi filmdeki harflerin birbirleriyle sürekli iletişim halinde olması dostluk ilişkilerini beraberinde getirmiştir.

Neredeyse her bölümde işlenen dostluk değeri, ev ziyaretleri, kendinden önce dostunu düşünme, dostunun ihtiyacına karşılık beklemeden cevap verme, üzüntülü anlarda birbirini teselli etme, sevincini paylaşma, farklılıklara saygı duyma bakımından parçalar halinde anlatılmıştır. Dostluk değeri altında affetme, sır tutma, misafirperverlik, ziyaretleşme, hoşgörü değerleri de sayılabilir. Ayrıca harfler arasındaki pozitif iletişim şekli, birbirlerine seslendikleri "canım kardeşim, dostum, seni seviyorum" gibi hitap kelimeleri ve duyguları ifade eden "seninle arkadaş olduğuma çok sevindim." gibi cümleler dostluk değerinin sözel kısmını da yansıtmaktadır. Çizgi filmde dostluk değerinin davranış, konuşma ve mimiklerle kazandırılmaya çalışıldığı fark edilmektedir. Dini iletişim kurallarına göre insanlarla iletişim kurarken olumlu motiflerin ağırlıklı olarak kullanılması esastır (Koç 2014: 297). Çizgi filmin ilk yirmi bölümünde dostluk değerinin gerek eylemlerle gerek sözlü mesajlarla genellikle olumlu durumlar üzerinden yansıtıldığı görülmektedir. Dostların birbirlerini arayıp sormaları, hasta olduklarında ya da zor durumlarında yan yana olmaları dostluğun gerekliliklerini anlatmaktadır. Çizgi filmdeki mutlu ve olumlu hava dostluk sahnelerinde de belirgindir. Özellikle 17. bölümde "dostlukların zor zamanlarda daha kıymetli olduğu" mesajı verilmektedir. Böylece dostluğun yardımlaşmayla bağlantılı olmasına dikkat çekilmiştir. Ayrıca zor durumda olan harfin çekinmeden yardım isteyebilmesi de dostluk değerinin farklı bir boyutu olan samimiyet kavramını hatırlatmaktadır.

Resim 8: Kef Harfi Lam Harfine Dostlukların Zor Zamanlarda Daha Kıymetli Olduğunu Anlatırken, Bölüm 17

Çizgi filmde dostluklar ne kadar olumlu bir dille yansıtılsa da bazı bölümlerde dostlara karşı hatalar, yanlış davranışlar yapıldığı gözlemlenmektedir. Hatalı davranışı gösteren harf günün sonunda mutlaka hatasını anlayıp özür dilemiş ve bir daha aynı davranışı yapmayacağını belli etmiştir. Karşıdaki arkadaşının tepkisi ise yine yapıcı bir tavırla "hataların da olsa sen benim dostumsun ve seni çok seviyorum" mesajını içermektedir. Dostunu olduğu gibi kabul etme, hatalarını affedici olma gibi olumlu özelliklerin de dostluk kavramıyla bağlantılı olduğunu bu bölümlerde görmekteyiz.

Resim 9: Elif, Be ve Emektar'ın Birlikte Bahçeye Girdiği Sahne, Bölüm 1

4.3.3. Sevgi

Canlı yaşamının en temel duygusu olan sevgi değeri herkes için hayati önem taşır. Sevgiyle büyüyen çocuk gelecek yaşamında sağlıklı tercihler yapabilir. Sevgi, ilk olarak ailede öğrenilen bir duygudur. İnsan, içindeki sevgi tohumlarını ailesiyle birlikte atar. Tohumlar büyürken çevrenin etkisiyle dallanır budaklanır. Nasıl seveceğimizi zamanla öğreniriz. Ailemiz, arkadaşlarımız, okuldaki çevremiz,

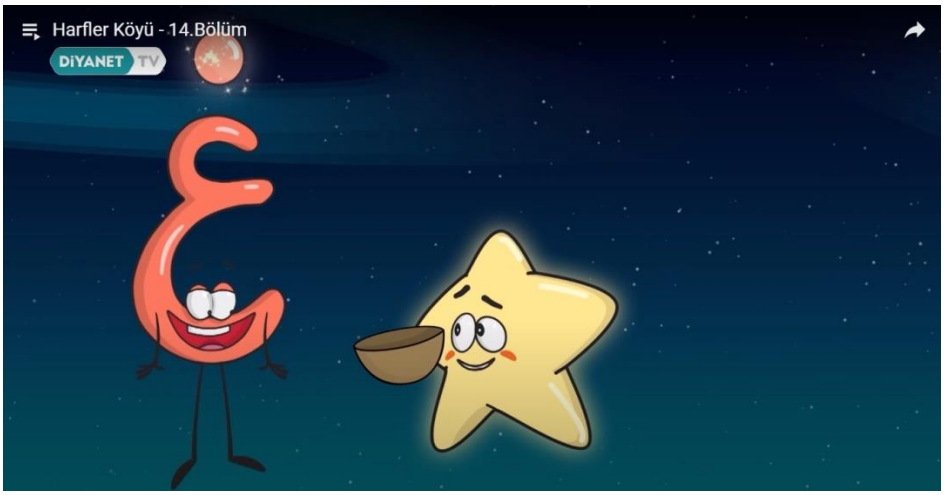
akrabalarımız ve hiç tanımadığımız ancak ekranda gördüğümüz karakterler de bize bazı duyguları aktarabilirler. Özellikle çocukluk çağlarında bu aktarımlar daha etkili olmaktadır.

Sevgi dediğimizde aklımıza pasif bir eylem gelmemelidir. Sevgi, bilgi ve çaba gerektiren bir sanattır. Bu sanatta ilerlemek isteyenlerin sabırlı ve özverili olmaları gerekir. Sonucunda kendini bu işe adayarak sevmeyi öğrenen insan bu motivasyonla davranışlarına yön verebilir. Sevgi, insanın en güçlü motivasyon kaynağıdır. Alıcı değil genellikle verici olmayı gerektirir. Başkalarına ilgi ve saygı duymakla alakalıdır (Ayten 2012: 103).

Resim 16: Beneğini Sevmeye Çalışan Civciv, Bölüm 5

Harfler Köyü çizgi filminde hem sözel hem eylemsel hem de jest ve mimiklerle sevgi değerinin yansıtıldığı görülmektedir. Daha ilk bölümde Elif harfi eşeği Emektar'a bir şaka yapar ve arkasından "Sana sevdiğimden takılıyorum." diyerek sevgisini belli eder. Yine 3. bölümde mavi bisikletten özür dileyen tekerlekler, onu çok sevdiklerini de ifade ederler. Özellikle 5. bölümde sevginin detaylarıyla anlatıldığı görülmektedir. Bu bölümde üzerinde bulunun beneğinden utanan bir civciv konu edilmiştir. Arkadaşlarının beneğine bakmasından rahatsız olan bu civciv aslında kendinden utanmaktadır. Se harfi ise civcive "beneğini önce kendin sevmelisin. Sen seversen başkalarının bakışları seni rahatsız etmez." diyerek sevginin kendini sevmekle başladığını anlatmaktadır. 6. ve 7. bölümlerde ise sevginin hayvanlara ve bitkilere karşı da gösterilebileceği anlatılmaktadır. 14. bölümde gökyüzünü, yıldızları ve ayı çok merak eden Ayın ve Ğayın harfleri rüyasında gökyüzünü ziyaret ederler. Oradan ayrılırken yıldızları çok sevdiklerini ifade ederler. Çizgi filmde özetle verilen mesaj şudur: sevgi, insanlara, hayvanlara, bitkilere ve hatta cansız varlıklara bile duyulabilir. Sevgi, her duygunun temelidir. Sevginin farklı ifade ediliş tarzları vardır; yardımlaşmak, ziyaretleşmek, ikramlaşmak gibi… Çizgi filmin ilk yirmi bölümünde sevginin farklı dillerde ifade edilişinin örnekleri gözlemlenmektedir.

Resim 17: Yıldız, Arkadaşı Ğayın Harfine Yıldız Tozu Hediye Ederken, Bölüm 14

4.3.4. Sorumluluk

Harfler Köyü çizgi filminde sorumluluk değeri, öz denetim değeriyle yakın frekansta bulunmaktadır. İçerik itibariyle sorumluluk ve öz denetim kavramlarının birbirine yakın anlamda kullanıldığı söylenebilir. Sorumluluğu üzerine alan bireyin öz denetimini sağlayarak görevini yerine getirmesi beklenir. Kişinin, içinden gelerek üstüne düşeni yapmaya çalışması, bu yolda bazı sıkıntılara katlanması, fedakarlıklar yapması sorumluluk değeri ile öz denetim değerinin birbirini tamamlar nitelikte olduğunun göstergesidir. Bunun yanında sorumluluk değeri, sözünü yerine getirme, çalışkanlık gibi alt değerler ile birlikte işlenmiştir.

Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümü incelendiğinde dikkat çeken en önemli konulardan biri, her harfin bir mesleğinin, sorumluluğunun oluşudur. Bazıları bahçe işleriyle, bazıları hayvancılıkla, bazıları da ticaretle uğraşmaktadırlar. Bazıları ise gönüllü olarak köyün düzeni ile ilgili görevler üstlenmektedir. Görevlerini yerine getirirken sevgiyle ve öz veriyle uğraştıkları görülmektedir. Örneğin 12. Bölümde Ramazan davulcusu olan Dad harfi, gece uyanabilmek için üç tane alarm kurar, kardeşi Sad harfini de kendisini uyandırması için tembihler. Özellikle sahne geçişlerinde harflerin birbirleriyle vedalaşmaları hep bir sorumluluk sebebiyle gerçekleşmektedir. Örneğin 20. bölümde yengeçlere yardımcı olan Ye harfi işi bitince “sahili gezip kontrol etmem gerek” diyerek yengeçlerin yanından ayrılır.

Resim 14: Ramazan Davulcusu Dad Harfinin Gece Kalkabilmek İçin 3 Alarm Kurduğu ve Kardeşi Sad Harfinden Yardım İstediği Sahne, Bölüm 13

Sorumluluk kavramının bir diğer boyutu da aldığı görevin sonuçlarını da üstlenmektir. Çizgi filmin birçok sahnesinde başarılı ve başarısız sonuçlar, görevin sahipleri tarafından dürüstçe üstlenilmiştir. Görev başarılı da tamamlansa başarısız da sonuçlansa bu durumdan dersler çıkarılmış ve hatalı olan hatasını kabullenmiştir. Örneğin 19. Bölümde helikopterden düşen He harfi "Aslında bu durum benim hatam. Helikopteri çok hızlı kullandım. Ha harfi telsizden beni uyardı ama onu dinlemedim." diyerek hatasını kabullenmiştir. Çizgi filmde sorumluluk almanın önemi de vurgulanmıştır. Örneğin 20. bölümde babasının yiyecek getirmesini bekleyen çocuk yengece Ye harfi "Kendin avlanmayı öğrenmek zorundasın." diyerek sorumluluk alması gerektiği mesajını vermiştir.

Resim 15: Helikopteri Düşüren He Harfinin Hatasını Anlayıp İtiraf Ettiği Sahne, Bölüm 19

4.3.5. Öz Denetim

Öz denetim değeri küçük yaşlardan itibaren kazanılması gereken en önemli karakter özelliklerindendir. Anne ve babalar bebeklik döneminden sonra çocuklarına yaş düzeylerine uygun sorumluluklar vererek içsel denetimlerini geliştirmelidirler. Kültürümüze yerleşmiş olan koruyucu anne-baba tutumları çocukların kendi sorumluluklarını alabilmelerini ve öz denetimlerini sağlayabilmelerini engelleyebilmektedir. Önemli olan doğru davranışın iç iradeden gelen istekle yapılmasıdır.

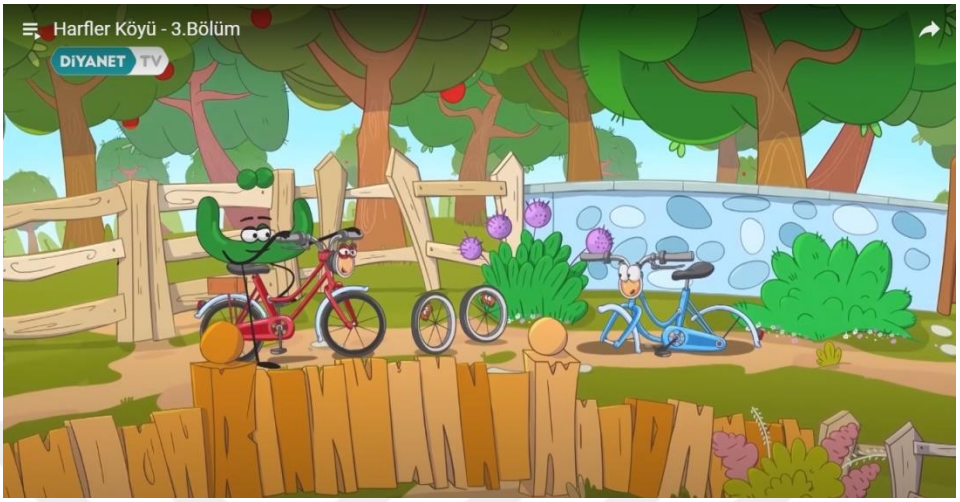
Ivan Pavlov'un (v. 1936) klasik şartlanma kuramına göre yapılması beklenen davranış uyaran-tepki etkileşimine bağlanmıştır. Eğitimdeki ödül-ceza sistemi de bu öğrenme türüne örnektir. Kişi, yapacağı davranışın sonucunda bir ödül ya da cezanın kendisini beklediğini bilir ve ona göre hareket eder. Bu ödül bazen bir "aferin" sözü, bazen de maddi kaynaklıdır (Sağlam 2009: 255). Bu konu psikologlar, pedagoglar tarafından uzun uzun tartışılmıştır. Ancak bir kişinin öz denetimi sağlayabilmesi için dıştan gelecek müdahalelerin en az seviyede olması önemlidir. Karşılık bekleme durumunun olmaması gerekir. Aksi takdirde bu durum "öz" denetim olmaz.

Resim 12: Çayını İçmeden Önce Temizliğini Bitirmesi Gerektiğini Söyleyen ve Eylem Haline Getiren Be Harfi, Bölüm 2

Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünde öz denetim değeri, dolaylı durumlarla anlatılmaya çalışılmıştır. Genel olarak çalışkanlık ve sabır değerleri ile iç içe verilmiştir. Her harfin uğraştığı bir mesleğinin olması ve gittikleri yerlerden "işim var" diyerek ayrılmaları öz denetim değerini hatırlatmıştır. Özellikle ikinci bölümde harflerin yoğun işlerini bitirdikten sonra kendilerine çay demlemeleri dinlenmek için kendi denetimlerini sağladıklarını göstermektedir. Üçüncü ve on dokuzuncu bölümlerde ise hata yapan ve hatasını kendisi fark edip ders çıkaran karakterler görmekteyiz. Bu durum da öz denetim değerinin sonuç çıkarma, ders alma kavramlarıyla bağını

anlatmaktadır. Kendi iç denetimini sağlayabilen insan davranışlarının farkında olur ve hatalı eylemlerinde ders çıkararak bir daha aynı yanlış davranışı sergilememeye çalışır. Çizgi filmde sıkça bu konuda mesajlar verilmiştir.

Resim 13: Hatasını Anlayan Tekerlekler Bisikletten Özür Dilemek İçin Geri Gelir, Bölüm 3

4.3.6. Saygı

Saygı; canlı, cansız diğer tüm varlıklara karşı ölçülü davranmak, sınırını korumaktır. Kültürümüzde saygı kavramı genellikle yaşlılarla bağdaştırılır. Ancak saygı, kendinden küçüklere, hayvanlara, bitkilere, bayraklara, milli sembollere, özgürlüğe gibi birçok farklı varlıklara karşı da duyulabilen soyut bir değerdir. Bu nedenle okul öncesi çağındaki çocuklara saygıyı anlatmak için önüne somut örnekler konmalıdır.

Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünde ara ara saygı ifadeleri yer almakta, saygının gerekleri anlatılmaktadır. Çizgi filmde en çok tekrarlanan beşinci değer saygı değeridir. Değerin, öğrenme ilkelerinden yaşama yakınlık ilkesine dikkat edilerek anlatıldığı görülmektedir. Bizzat ülke kültürünün içinden verilen örneklerle saygı kavramı somutlaştırılmıştır. Örneğin 14. bölümde gökyüzüne çıkan Ayın ve Ğayın harfleri aralarında şöyle konuşurlar: “Artık Aydede’nin yanına gitmeliyiz. Önce büyükleri ziyaret etmek lazım değil mi?” diyerek ziyaretleşmede büyüklere öncelik tanımanın saygının bir göstergesi olduğu anlatılmaktadır. 11. bölümde de bayram ziyaretleriyle ilgili aynı konunun üstünde durulduğu görülmektedir. Ayrıca bu bölümde şekerleri hep birlikte yemek için arkadaşlarını beklemeleri de saygının bir diğer ifadesidir. 4. bölümde kümese yeni katılan kuşa kurallar anlatılır. Eğer kümeste kalmak istiyorsa bu kurallara uyması gerektiği söylenir. Kuş da kuralları kabul ederek uygular.

Resim 18: Kümese Yeni Katılan Kuşun Kümes Kurallarını Dinleyip Uygulaması, Bölüm 4

Beşinci bölümde farklılıklara saygı ile ilgili önemli bir hikaye canlandırılmıştır. Beneğinden memnun olmayan bir civciv ceket giyer ve beneğini kapatır. Bölümün en başında pazara giden civciv Cim harfine "Bana ceketli civciv diye hitap ederseniz sevinirim." der. Cim harfi de özür dileyerek "ceketli civciv" demeye başlar. Bu örnekte de hitap cümlelerindeki saygı ifadesini görmekteyiz. Karşıdaki kişiye hitap ederken çizdiğimiz sınırlar saygının bir ifadesidir. Bölümün sonunda beneğiyle barışan civciv, farklılıkların olması gerektiği ile ilgili dersler çıkarır. 19. bölümde Elif harfi bahçedeki işlerini yapabilmek için kardeşi hemzeyi Vav harfine emanet etmek ister. Ancak emanet etmeden önce kardeşi hemzenin de bunu isteyip istemediğini sorarak fikrini alır. Burada saygının kendinden küçüklere de gösterilmesi gerektiğini görmekteyiz. Ayrıca çizgi filmin ilk yirmi bölümünde fikirlere, fiziki görünüşe ve farklılıklara saygı gösterildiği görülmektedir. Ayrıca yaşlılara hürmet, tevazu, misafirperverlik gibi değerlerin saygı değerini tamamlayan alt değerler olarak verildiği görülmektedir.

Resim 19: Elif'in Kardeşi Hemze'ye Burada Kalmak İsteyip İstemediğini Sorar, Bölüm 19

4.3.7. Dürüstlük

Dürüstlük, söz, eylem ve tutumlarında doğrucu olmak; karşıdaki kişiye karşı gerçekçi olmaktır (MEBTTKB 2017: Ek 2). Güvenilir bir insan olmanın ilk şartı doğru sözlü ve dürüst olmaktır. Sözü, hareketleri doğru olmayan insanlar toplum içinde uzun süreli ilişkiler kurmakta zorlanırlar. Dürüstlük sadece sözünde doğru olmak anlamına gelmez. Sözünü tutmak, yaptığı işi özverili yapmak, elde etmek istediği her hedefine hakkıyla ulaşmaya çalışmaktır.

Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünde en çok anlatılan altıncı değer dürüstlüktür. Çizgi filmde dürüstlük kavramı, farklı şekillerde anlatılmaya çalışılmıştır. Örneğin 19. bölümde helikopterden düşen He harfinin hatanın kendinde olduğunu anlaması ve bunu sözel olarak açıkça ifade edebilmesi, başta kendine karşı dürüst olabilmenin bir örneğidir. Altıncı bölümde de aynı konu farklı bir hikaye ile işlenmiştir. Dürüstlüğün en belirgin örneği ilk bölümde işlenmiştir. Elif harfinin bahçesinden gizli gizli elmalar çalınmakta ve Elif harfi bunu yapanın kim olduğunu aramaktadır. Elif harfi birkaç araştırmadan sonra eşeği Emektar'ın elmaları gizlice yediğini anlar ve yanına gider. Ona elmaları kimin aldığını bilip bilmediğini sorar. Emektar ise elmaları çok acıkıp yediğini itiraf eder. Yirminci bölümde uyuyan yengeci yanlışlıkla çarpıp uyandıran Ye harfi, yengece yanlışlıkla çarpıp uyandıranın kendisi olduğunu söyler. Bu bölümlerde doğru sözlü olmanın açık ve net bir dille anlatıldığı görülmektedir. Öğrenme ilkelerinin nesnellik ve açıklık ilkesine dikkat edilmiştir.

Resim 20: Ye Harfi Yengecin Yatağına Kendisinin Çarptığını İtiraf Ederken, Bölüm 20

Üçüncü bölümde ise tekerleklerini arayan mavi bisikletin hikayesi anlatılır. Te harfi tekerlekleri bulur ve tekerlekler Te harfine teşekkür ederler. Te harfi ise kendisine değil bisikletlerine teşekkür etmeleri gerektiğini, kendisini mavi bisikletin gönderdiğini söyler. Yanında mavi bisiklet olmadan bu denli açık sözlü olabilmesi, yaptığı iyiliği bir başkasına bağlayabilmesi dürüstlüğün en samimi örneklerindendir.

Bölümlerde verilen sözlerin zamanında yerine getirildiği de gözlemlenmektedir. Sözünü yerine getirme, sır tutma gibi değerler dürüstlüğün alt değeri olarak sayılabilir.

4.3.8. Adalet

Adalet değeri çocuklar için çok önemli olan fakat onlara anlatmanın zor olduğu soyut bir kavramdır. Çocuklar, sınıfta öğretmenlerinden, evde ebeveynlerinden, oyunda arkadaşlarından adaletli olmalarını beklerler. Özellikle birden fazla kardeş olan çocuklar ebeveynlerini adaletli olma konusunda her durumda sınayabilirler. Aynı şekilde otuz kişilik bir sınıfta, öğretmenin dengeli şekilde söz hakkı verme durumu bile çocuklar için adalet göstergesidir.

Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünde altı yerde bahsedilen adalet kavramı genellikle örtük olarak anlatılmıştır. Görev dağılımlarının dengeli şekilde yapılması, yapılan iyiliklerin ve hataların sahiplerinin hemen itiraf edilmesi adalet değerinin en somut örneklerindendir. Özellikle 15. bölümde yavru karıncayı bulabilmek için bütün köy halkının ormanı araması için görev dağılımı yapılması adalet değerinin en somut örneğidir. Yerine getirilen görevlerin ve başarıların sahiplerine yorumlanması, ortaya çıkan sorunlarda orta yolun bulunması, görev dağılımlarında eşitlik ilkesinin göz önünde bulundurulması adalet değerinin göstergelerindendir.

Resim 21: Te Harfinin Radyoyu Çalıştıranın Arkadaşı Ha Harfi Olduğunu Söylerken, Bölüm 9

4.3.9. Sabır

Sabretmek belki de çocukların en çok zorlandığı konu olabilir. Herhangi bir zor duruma dayanmak, beklemek, hedeflenen iş için uzun uğraşlar verebilmek, başarmak için çaba göstermek okul öncesi dönemdeki çocuk için hiç de kolay değildir. Ancak zamanla öğrenilmesi ve geliştirilmesi gereken bir özelliktir. Karşımıza çıkan zorluklarla mücadele ederken sağlıklı durabilmek, belirlediğimiz

hedeflerimize ulaşma yolunda azimle çalışabilmek, zor gelen öğrenmelerimiz karşısında pes etmeden çabalayabilmek için sabretmeyi öğrenmemiz gerekir.

Resim 22: Ye Harfi Yengece Pes Etmemesi Gerektiğini, Eğer Gerçekten İster ve Gayret Ederse Kendisinin de Yüzme Öğrenebileceğini Anlatırken, Bölüm 20

Harfler Köyü çizgi filminin ilk yirmi bölümünde en çok tekrar eden sekizinci değer sabırdır. Çizgi filmin 9. bölümünde Hı ve Te harfleri Ra harfinin yanına gelirler. Ra harfi çok sevdiği radyosunun bozulduğunu söyler. Hı ve Te harfleri de önce radyosunu yapmasını kendilerinin bekleyebileceğini söyleyerek beklerler. 4. bölümde ise Se harfi, uçmayı öğrenmekte zorlanan kuşa "Asla hiçbir şey için pes etme." diyerek çalışmaya devam etmesini ister. 20. bölümde aynı bağlamda ele alınan sabır değeri yüzmeyi öğrenmek isteyen bir yengece gerçekten ister ve gayret ederse yüzmeyi öğrenebileceğinin mesajları verilir. Bu örneklerde sabır kavramının azim, çalışmak ve beklemek üzerine şekillendirildiği görülmektedir.

4.3.10. Vatanseverlik

Vatanseverlik değeri, 7 ve 8. bölümlerde belirgin bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümlerde vatanını sevmenin onu korumakla, temiz tutmakla, yardımlaşmakla, yaşadığı çevreye ve diğer canlılara karşı duyarlı olmakla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin köylerine yağmur yağmayan harfler birlik olarak susuz kalan hayvanlara ve bitkilere yardım etmişlerdir. Bu örneklerde vatanseverlik değerinin somut anlatıma uygun durumlarla işlendiğini görmekteyiz. Henüz somut işlemler döneminde olan okul öncesi dönemi düşünülürse somut örnekli anlatımların daha uygun olacağı düşünülmektedir. Çizgi filmde vatanseverlik değerinin açık ve net bir dille ifade edilmediğini söyleyebiliriz. Ancak yurdunu sevmenin gereklerinin örneklendiği bölümler yer almaktadır.

Resim 23: Yerlere Atılan Çöplerin Hayvanlara Verdiği Zarar Anlatılarak Yaşadığımız Çevreyi Temiz Tutmamız Gerektiği Belirtilmiştir

4.4. Harfler Köyü Çizgi Filminin İlk 20 Bölümünün DKAB Derslerinde Kullanılması

Okul öncesi ve ilkokul dönemi çocukları için okula başlama, sosyalleşme, yeni oluşan arkadaşlık ilişkileri, gelişim döneminin beraberinde getirdiği ana konulardır. Dolayısıyla bu dönemde çocuk, yardımlaşmayı, dürüst olmayı, sevgi çerçevesini genişletmeyi öğrenecektir. Çizgi filmin ilk yirmi bölümünde en çok tekrar eden ilk iki değerin yardımseverlik, sevgi ve dostluk oluşu, izleyici kitlesine hitap edebilmesi açısından önemli bir kıstastır. Çizgi filmin içeriğinde geçen kök değerlerin frekansları ve işleniş tarzı göz önüne alındığında, bu çizgi filmin okul öncesi, ilkokul ve 5. Sınıflar için uygun olduğu görülmüştür. Ancak araştırmamız DKAB dersleri üzerinden olacağından dördüncü ve beşinci sınıf MEB'in DKAB öğretim programında ilgili sınıfların ünite, konu ve kazanımlarına bakılmıştır. Bu doğrultuda ilgili çizgi filmin hangi bölümünün hangi zamanının hangi ünite, konu ve kazanımla eşleştirileceği tabloda verilmiştir.

Harfler Köyü çizgi filminin ilk 20 bölümündeki değer içerikli kısımlarının DKAB derslerinde materyal olarak kullanılabileceği düşünülerek aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

Tablo 22: Harfler Köyü Çizgi Filminin Ünitelere Göre 4. ve 5. Sınıf DKAB Derslerinde Kullanılabilecek İlgili Sahneleri

Sınıf/Ünite	İzlenecek Bölüm/ Sahne	Konu	Kazanım
4. Sınıf 1. Ünite	Bölüm 2: 00.40-03.00 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--2-bolum	Günlük Konuşmalarda Dini İfadeler	Dini ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.
4. Sınıf 1. Ünite	Bölüm 6: 04.30-05.10 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--6-bolum Bölüm 7: 00.30-01.30 https://www.diyanet.tv/harfler-	Dilek ve Dualarda Geçen Dinî İfadeler	Dilek ve dualarda kullanılan dinî ifadelere örnekler verir.

	koyu/video/harfler-koyu--7-bolum		
4. Sınıf 3. Ünite	Bölüm 1: 01.57-07.05 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--1-bolum Bölüm 15 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--15-bolum Bölüm 18: 01.45-05.35 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--18-bolum	İnsani İlişkilerin Temeli: Sevgi ve Saygı	İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.
4. Sınıf 5. Ünite	Bölüm 2: 00.40- 01.17 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--2-bolum Bölüm 8: 02.50-06.41 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--8-bolum	Çevremi Temiz Tutarım	Temiz ve düzenli olmaya özen gösterir.
5. Sınıf 2. Ünite	Bölüm 12 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--12-bolum	Kültürümüzde Ramazan ve Oruç	Kültürümüzde Ramazan ve oruçla ilgili gelenekleri tanır.
5. Sınıf 3. Ünite	Bölüm 2: 03.09-03.24 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--2-bolum Bölüm 19: 01.00-01.30 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--19-bolum	Nezaket Kuralları	Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir.
5. Sınıf 3. Ünite	Bölüm 6: 03.00-04.00 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--6-bolum Bölüm 9: 02.30-03.05 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--9-bolum	Selamlaşma Adabı	Selamlaşma adabına riayet eder.
5. Sınıf 3. Ünite	Bölüm 5: 01.00-02.50 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--5-bolum Bölüm 10: 00.50- 05.00 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--10-bolum Bölüm 17: 05.00-07.17 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--17-bolum	İletişim ve Konuşma Adabı	İletişim ve konuşma adabına uygun davranır.

5. Sınıf 3. Ünite	Bölüm 2: 01.00-01.38 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--2-bolum Bölüm 10: 01.00-01.20 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--10-bolum Bölüm 11: 02.00-03.45 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--11-bolum	Sofra Adabı	Sofra adabına riayet eder.
5. Sınıf 5. Ünite	Bölüm 11: 01.00-03.46 https://www.diyanet.tv/harfler-koyu/video/harfler-koyu--11-bolum	Örf ve Âdetlerimizde Dinin İzleri	Örf ve âdetlerimizde yer alan dinî unsurları fark eder.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Diyanet TV kanalında yayınlanan Harfler Köyü çizgi filmindeki MEB kök değerlerinin hangi şekilde ve sıklıkta yer aldığı araştırılmıştır. Harfler Köyü çizgi filmi, 2019 yılında Netco Tasarım Merkezi isimli yapım şirketi tarafından hazırlanarak ekranlarda yerini almıştır. Senaristi Müberra Bilgiç Hanım ile yaptığımız görüşme sonucu ulaştığımız bilgilere göre çizgi filmde, Arap harflerini eğlenceli ve akılda kalıcı bir şekilde öğretmek amacıyla hikayeleştirilerek anlatmak planlanmıştır. Çizgi filmin yapılışındaki asıl amaç Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğretmek olmakla birlikte bazı değerleri izleyiciye ulaştırma amacı da taşımaktadır. Çizgi filmin ilk yirmi bölümünde, kök değerlerin ana tema olarak değil, alt konu olarak işlendiği görülmektedir.

Kişinin varlığını anlamlı kılan, ilişkilerini düzenleyen, toplum düzenini sağlayan unsurlardan biri de değerlerdir. Bazı değerler kültürlere göre farklılık gösterebilirken bazıları evrensel kabul edilmiştir. Bu konuda birçok sınıflandırma yapılmıştır. Yapılan araştırmaların benzer yönü ise değerlerin doğru-yanlış tutumları ayırt etmede, sosyal ilişkileri ve iletişimi güçlendirmede ortak nokta olduğu kanısıdır. Bir diğer ortak fikir ise değerlerin çocukluk döneminden itibaren ailede, sosyal çevrede veya okulda öğrenildiğidir. Bazı değerlerin tohumu doğuştan içimizde ekili olmakla birlikte büyüdükçe geliştirilmesi gerekmektedir. Bazı değerler ise kültür aktarımı ile birlikte öğrenilmektedir. Ancak değerler öğrenilebilen –öğrenilmesi gereken- olgulardır.

Çocukluk dönemi, gelişim basamaklarına göre değerlerin kademeli şekilde öğretilebildiği bir dönemdir. Bu dönemde en etkin öğrenme taklit yoluyla öğrenmedir. Ailedeki en sevdiği kişiyi örnek alan çocuk, doğruluk, adalet, sevgi, saygı gibi konuları da es geçmeyecektir. Bu değerleri belli kalıplara koyacaktır. Okula başladığında ise bu kalıpları somut örneklerle doldurmaya çalışacaktır. Bu noktada aktif ve sosyal öğrenme örnekleri öne çıkacaktır. Çevresi genişleyen çocuk sevdiği arkadaşlarından, öğretmeninden öğrendikleriyle, aldığı dönütlerle oluşturduğu değer kalıplarını anlamlandıracaktır. Hatta bazen şeklini değiştirecek ve yenileyecektir. Değişen hayat şartları çocuklara aile ve okul dışında farklı öğrenim kanalları sunmaya başlamıştır. Televizyon, telefon, dijital oyunlar, tablet gibi küresel ortama açılan yeni dünya açık veya örtük şekillerde çocuklarımızın karşısına çıkmaktadır. Evinde televizyon, elinde kameralı telefon bulunmayan insanların kalmayışı bu durumun en belirgin sonucudur.

Yapılan araştırmalar çocukların televizyonda en çok çizgi film izlediklerini göstermektedir. Çizgi filmlerin renkli dünyası, olağanüstü karakter ve olayları barındırması, hızlı bir akışta ilerlemesi çocuklar için cazip gelen özellikleridir. Ülkemizde 1900'lü yıllarda gelişmeye başlayan bu sektör

günümüzde animasyon filmleriyle reytingde zirveye ulaşmıştır. Günümüzde çizgi filmlerin eğitici rolü tartışılmakta ve eğitimde faydalanılmak istenmektedir. Bu aşamada kaliteli ve temiz içerikli yapımlar üretilmiştir. Ancak eğlence amaçlı üretilen çizgi filmler kadar ilgi görüp görmemesi tartışmalıdır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi eğitimde de birtakım değişikliklere sebep olmuştur. Hayatın her alanında kullanılan teknoloji eğitimde de yerini almıştır. Çocuklar açısından bu denli ilgi gören anime yapımların eğitimde kullanılabilmesi söz konusudur. Ancak bunun gerçekleşebilmesi güvenilir bir süzgeç ve bu amaçla üretim yapan yapımcılara bağlıdır. Çocuk, gelişim düzeyi sebebiyle doğru yanlışı ayırt edebilecek bir dönemde değildir. Onun böylesine uçsuz bucaksız bir yeni dünya ile baş başa bırakılması son derece tehlikeli olacaktır. Bazı dijital ürünlerin içeriklerinde yanlış bilgiler aktarması, şiddet, cinsellik, sihir, batıl ve yanlış inançlar barındırmaları bu alanı tehlikeli kılmaktadır. Eğlenirken öğreten, kültürel değerlerimize saygı duyan yerli yapımların artması, bu alandaki eğitimlerin geliştirilmesi, bu yapımların desteklenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, Diyanet TV kanalında 52 bölüm olarak yayınlanan Harfler Köyü çizgi filminde MEB'in belirlediği 10 kök değer incelenmiştir. İlk olarak söz konusu kök değerler hakkında genel bilgiler verilerek konu çerçevesi çizilmiştir.

Harfler Köyü çizgi filminde adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik kök değerlerinin açık veya örtük şekillerde yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmamızı MEB'in mevzuatta belirlediği kök değerleriyle sınırlandırdığımız için çizgi film bu değerler açısından yorumlanmıştır. Ancak bahsi geçen kök değerler dışında çizgi filmde anlatılmak istenen başka değerler de mevcuttur. Bazı nezaket kuralları, komşuluk adabı, olumlu iletişim örnekleri, affedici olmak, tevazu, hoşgörü, iyi niyetli olmak, fedakârlık gibi değerler de ilk 20 bölümde işlenmiştir. Herhangi bir şiddet, cinsellik veya olumsuz içerikli mesajla karşılaşılmamıştır. Araştırma yapılırken medya ile ilgili en büyük eleştirinin bu içeriklere sahip karakterler ve olaylar barındırması olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan çizgi filmin evde izlenebilecek faydalı içeriklerden oluştuğu söylenebilir. Çizgi filmin ilk 20 bölümünün olumsuz örnekler barındırmaması, içeriğinde kültürümüzle ve değerlerimizle uyumlu açıklamalar bulundurması bizi DKAB derslerinde materyal olarak kullanılabileceği sonucuna ulaştırmıştır. Ayrıca senaryosunun eğlenceli diyaloglar ve hayali kahramanlar içermesi çizgi filmi çocuklar için eğlenceli hale getirmiştir.

Araştırmamızda çizgi filmin ilk 20 bölümü izlenerek söz konusu kök değerlerin sözel ve eylemsel ifadelerle yer aldığı kısımlar kaydedilmiştir. İlk 20 bölüm ayrı ayrı ele alınarak kök değerlerin bulunma sıklığı tablolar halinde aktarılmıştır. Sonuç olarak çizgi filmin ilk 20 bölümünde en fazla bahsedilen değer yardımseverliktir. Çizgi filmin genel havası olumlu iletişim ve yardımlaşma üzerine oluşturulmuştur. Bölümlerde genellikle arkadaşların birbiriyle yardımlaşması gerektiği, zor günlerde yan yana durulması gerektiği, dost olmanın yardımlaşmayı beraberinde getirdiği ve karşılıksız iyilik anlayışının olduğu görülmektedir. Çizgi filmde sosyal öğrenme kuramıyla paralel olarak yaşadıkları

çevreye göre şekillenen karakterler bulunmaktadır. Ayrıca kahramanların değerleri yaşama noktasında aktif rol aldıkları gözlemlenmektedir. Çizgi filmde en çok işlenen ikinci değer dostluk ve sevgidir. Aynı köyde yaşayan harfler, kardeşlik, komşuluk, arkadaşlık bağlarıyla birbirleriyle yakından ilgili durumdadırlar. Hastalık, doğal afetler, kuraklık, önemli günler köy halkı için önemli kabul edilmekte ve birlikte olmaya özen gösterilmektedir. Bu açıdan kültür aktarımının kuvvetli olduğu dikkat çekmektedir. Acil durumların dışında günlük hayatta, yemek, çay saatleri gibi zamanlarda da harflerin birbirleriyle iletişim halinde oldukları görülmektedir. Dostluk değeri çizgi filmde bütün bölümlerde yer almaktadır. Arkadaşlar birbirlerine sevgi cümleleriyle hitap etmekte ve birbirlerinin olumlu özelliklerine odaklanmaktadırlar. Karakterler olduğu gibi kabul edilmekte, farklılıklara saygı duyulmaktadır. Ayrıca çizgi filmde taklit yoluyla öğrenme metodunun bulunduğu söylenebilir. Yaş olarak büyük olanlar küçük olanlara örnek teşkil etmekte ve ihtiyaç bulunan konularda nasihat vermektedirler. Dostluk, arkadaşlık anlamında dikkat çeken en önemli husus iletişimlerindeki sevgi dilidir. Bireyden topluma yayılan bu dil, köy hayatının genel havasını oluşturmaktadır. Tümevarımcı bir metot kullanılarak işlenen bu düzen, gerçek hayattaki toplum yapısını da yansıtmaktadır. Yaşamın ve olayların her anına yayılarak hissettirilen sevgi değeri bölümlerdeki birçok sözel ifadelerde de yerini almıştır. Birbirine karşı sevgi ve empati diliyle hitap eden harfler arasında bir sevgi bağı olduğu görülmektedir. Sevgi değeri anlatılırken, mimiklerle, sözcüklerle ve davranışlarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu konuda örnek olay yönteminin kullanıldığını görmekteyiz. Yaşanan bir olay karşısındaki doğru tutumlar, sevgi merkezli yaklaşımlar bölümlerin ana teması olmuştur. Bu temayı destekleyen diğer bir değer de saygıdır. Çizgi filmin ilk 20 bölümü izlendiğinde saygının bütün canlılara karşı özverili ve ölçülü bir duruş olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu noktada kültürel yapının da tutumları etkilediği söylenebilir. Bazı bölümlerde kültürel olaylarla iç içe işlenen saygı değeri, yaşama yakınlık ilkesine uygun olarak anlatılmıştır.

Üçüncü ve dördüncü olarak en sık tekrarlanan değerler sorumluluk ve öz denetim değerleridir. Birbiriyle bağlantılı olan bu iki değer, bölümlerde günlük yaşamın parçası olan görevlerle ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Öğrenme ilkelerinden hayata yakınlık ilkesine göre, yaşamın içinden kesitler sunularak harflerin sorumluluk bilincinin farkında oldukları mesajı verilmiştir. Her birey yapılması gerekenin farkında olup kendi denetimiyle görevlerini üstlenmektedir. Dikkat çeken diğer bir nokta ise kimsenin diğerini görevlerini yerine getirmesi hakkında uyarmıyor oluşudur. Kişiye özel olan görevlerin etkin ve yaşayarak öğrenme metotlarıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Ayrıca sabır değerinin öz denetim değeri ile bağlantılı olarak anlatıldığı görülmektedir. Alınan mesuliyetler karşısında sabrederek çabalayan köy halkı sonucunda mutlu sona ulaşmaktadır. Sabır değeri sonuçta ulaşılacak huzur ve mutluluk için bir vasıta olmaktadır. Sabır kavramı bölümlerde, özellikle zor durumlar karşısında sakin kalarak çaba göstermeyi sürdürme eylemi şeklinde işlenmiştir.

Mahalle, köy kültürünün aktarıldığı çizgi filmde, adalet değeri doğrudan anlatılmamıştır. Sorumluluk değeriyle iç içe ve örtük olarak verilen adalet kavramı görev dağılımlarında, hataların doğru kişiler tarafından üstlenilmesinde kendini hissettirmektedir. Bu açıdan dürüstlük değerini de barındıran olay örgüsünde kök değerlerin karışık olarak işlendiği görülmektedir. Gerçek hayatın da karmaşık ve farklı değerlerin iç içe yaşandığı bir yer olması, çizgi filmi izleyen çocuğun mutlaka kendi hayatından kesitler yakalayabilecek olması durumun artı yönlerindendir. Bölümlerde şakayla bile olsa yalan söylenmemesi, başarıların ve hataların doğru kişiler tarafından üstlenilmesi dürüstlük değerini çağrıştırmaktadır. İlk 20 bölümün 4 yerinde geçen vatanseverlik değeri, sevgi kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Vatanseverlik değeri, vatanını sevmenin bir gereği olarak özellikle temiz tutmak, canlılara ve doğaya zarar verecek işlerden kaçınmak, yaşadığı yerin güzelliklerine odaklanmak gibi konularla işlenmiştir.

Değerler eğitimi ve medya ilişkisi ile ilgili yapılan araştırmaların birçoğu, kaliteli ve faydalı içeriklerin bulunmayışı yönünden üretilen içerikleri eleştirmektedir. Çizgi filmin cinsellik, şiddet, olumsuz örnekler içerip içermemesi hitap ettiği yaş grubunun çocuklar olması açısından incelenmelidir. Örneğin Yorulmaz'ın (2013) "Pepee Çizgi Filminin Din Ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" adlı yaptığı araştırmada çizgi filmin baş karakteri olan Pepee'nin şiddet içerikli davranışlarının bulunduğu, istediğinin yapılması için olumsuz davranış örnekleri gösterdiği (huysuzlanma, küsme, sözel şiddet) sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Yorulmaz'ın ilgili makalesinde Pepee çizgi filminde Türk kültürünün İslam dininden bağımsız bir şekilde işlendiği ve bazı batıl inanç ögelerinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Türk kültürünü şekillendiren İslam dininin en azından sözel ifadelerle çizgi filmde yer alması beklenmiştir. Bu anlamda araştırmamızın konusu olan Harfler Köyü çizgi filminde, herhangi bir şiddet içerikli davranış modelinin ve batıl inanç objelerinin bulunmaması olumlu taraflarındandır. Ayrıca Harfler Köyü çizgi filminde İslam dinine özgü dini ifadelerin sıklıkla geçtiği de söylenebilir. Değer aktarımı konusunda ise araştırmada, sorumluluk, adalet, özgüven ve paylaşma değerlerine yönelik görsel ve sözel iletilerin 11 bölümde geçtiği gözlemlenmiştir. 40 bölümü incelenen çizgi filmin sadece 11 bölümünde değerlere yer vermesi bize yetersiz gelmektedir. Bu açıdan da Harfler Köyü çizgi filminin her bölümünde kök değerlere hem görsel hem sözel atıflar yapılması için önemli bir avantajdır. Yine Yorulmaz'ın (2013) "Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi" isimli makalesinde ise Caillou çizgi filminin 40 bölümünde sorumluluk, adalet, özgüven, paylaşma gibi değerlerle ilgili sözel ve görsel iletilere %70 oranında yer verildiği belirtilmiştir. Pepee çizgi filmine kıyasla değer aktarımında bizce bu oran daha makul görülmüştür. Ayrıca İslam dinine özgü ifadelerin bulunması, araştırmanın olumlu sonuçlarındandır. Ancak bu durum, çizgi filmin Yumurcak TV tarafından seslendirilirken bazı değiştirmeler yapılması

sebebiyle ortaya çıkmıştır. Yine de din ve değer eğitimi açısından avantajlı bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Muhammed Fatih Çimen'in (2019) "Kamu Yayıncısı Trt Çocuk Kanalında Yayınlanan Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde, bizim de araştırmamızda kullandığımız 10 kök değer açısından Rafadan Tayfa çizgi filminin 40 bölümünün analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, çizgi filmin 40 bölümü içerisinde 10 kök değerin hepsinin işlendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Rafadan Tayfa çizgi filminin 40-80. Bölüm aralıkları içerisinde en fazla işlenen kök değer yardımseverlik değeridir. Ardından sırasıyla; dostluk, saygı, sevgi, sorumluluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, adalet, vatanseverik değerleri gelmektedir. Seçilen bölümlerde en az işlenen değerin vatanseverlik olduğu görülmektedir. Sonuç, bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada çizgi filmin yapımcısıyla görüşme yapılarak ayrıntılı bilgi edinilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filmi üzerine yapılmış ikinci araştırma ise Sabriye Sümeyra Karaca'nın (2019) "Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezidir. Bu tezde, Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk 40 bölümü ile Ramazan Ayına özel 10 bölümü ve Rafadan Tayfa Türkiye'dir Burası müzikali değerler eğitimi açısından, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Esas alınan değerler, araştırmacı tarafından, adalet, doğruluk, hoşgörü, merhamet, tevazu, cömertlik, çalışkanlık, sabır, saygı, yardımseverlik, diğerkâmlık/empati, vatanseverlik/yurtseverlik, selamlaşma olarak belirlenmiştir. Sonuçta, Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk 40 bölümünde en çok yer alan değerin yardımseverlik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ardından çalışkanlık, sabır, selamlaşma, saygı değerleri gelmektedir. İki çalışma karşılaştırıldığında Rafadan Tayfa çizgi filminin bütün bölümlerinde en çok yardımseverlik değerinin işlendiği söylenebilir. Sabır değerinin ise ilk 40 bölümde 8. sırada tekrar ettiği, son 40 bölümde ise 3. sırada tekrar ettiği görülmektedir. Bu sonuca göre iki araştırma arasında ortaya çıkan farklılığın seçilen değer listesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ya da gerçekten çizgi filmin bölümleri arasında farklı değerlerin ön plana çıktığı söylenebilir. Rafadan Tayfa çizgi filmi ile ilgili yapılan iki çalışmada da en çok tekrar eden değerin yardımseverlik olması, bizim çalışmamızla uyumludur. Araştırmalar, kullanılan yöntem açısından incelendiğinde ise içerik analizi ile bölümlerin tablolaştırılması, görüşme ve doküman incelemesi tekniklerinin kullanılması açısından benzerlik göstermektedir.

Neslihan Karakuş (2015), okul öncesi döneme hitap eden çizgi filmleri değerler eğitimi açısından değerlendirdiği makalesinde, Niloya çizgi filmini incelemiştir. Araştırma, MEB'in belirlediği ve Sosyal Bilgiler Dersi programında yer alan 22 değer ile sınırlandırılmıştır. İçerik analizi yöntemiyle, "duyarlılık, hoşgörü, sevgi ve iyilik" değerlerinin Niloya çizgi filminde en çok tekrar edilen değerler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sevgi değerinin en çok tekrar eden değerlerden olması araştırmamızla benzerlik göstermektedir. Ayrıca iyilik değeri yardımseverlikle bağdaştırılacak olursa bu konuda da

çalışmaların örtüştüğü söylenebilir. Dürüstlük ve özgürlük değerlerinin çizgi filmde örtük olarak işlendiği belirtilmiştir. Niloya'nın yaşam şekli ve karakterine yansıtılmış bu iki değer de birçok yerde geçmektedir. Harfler Köyü çizgi filmi için de aynı durum söz konusudur. Harflerin her zaman doğruyu söylemeleri doğruluk değerinin yaşam şekliyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Zeynep Sevim (2013), yüksek lisans tezinde 3 yerli, 3 yabancı çizgi filmi değerler eğitimi açısından incelemiştir. Çizgi filmlerin seçimini 250 okul öncesi velisine anket uygulayarak gerçekleştirmiştir. Anket sonucuna göre en çok izlenen ilk 3 yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerini araştırma konusuna dahil etmiştir. Değerlerin seçiminde ise 11 okul öncesi öğretmenine uyguladığı anket sonucunu esas almıştır. Anket sonucunda 15 değerin öne çıktığı ve okul öncesi dönemdeki çocuklara kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ankete göre çocuklar arasında en çok izlenen yerli yapım çizgi filmler: Pepee, Keloğlan, Nane ile Limon; yabancı yapım çizgi filmler ise: Caillou, Marsupilami, Laura'nın Yıldızı'dır. Bu araştırmanın sınırlandırma yöntemi, Neslihan Kaymak'ın (2020) "Yerli ve Yabancı Çizgi Filmlerin Evrensel Değerler Bakımından İncelenmesi" isimli yüksek lisans teziyle benzerlik göstermektedir. Kaymak, araştırmasında okul öncesi dönemdeki 100 çocuğa anket uygulayarak en çok izledikleri yerli ve yabancı çizgi filmleri sorgulamıştır. Bu araştırmaya göre en çok izlenen yerli yapım çizgi filmler: Keloğlan Masalları, Niloya, Rafadan Tayfa; yabancı yapım çizgi filmler: Vikingler, Maşa ve Koca Ayı, Harika Kanatlar'dır. Anket sonuçlarına ve çalışmaların yapıldığı yıllara bakıldığında, aradan geçen 7 yılda çocukların en çok izlediği çizgi film tercihlerinin -Keloğlan çizgi filmi hariç- değiştiği gözlemlenmektedir. Ayrıca Kaymak, araştırmasını evrensel değerleri esas alarak gerçekleştirmiştir. Araştırmasında en çok izlenen Keloğlan Masalları ve Vikingler çizgi filmlerinin rastgele seçilen bölümlerini incelemiştir. Araştırmaya göre, yerli yapım olan Keloğlan Masalları'nda, yabancı yapım olan Vikingler'e göre daha fazla evrensel değer işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. İki çizgi filmde de en çok işlenen evrensel değerin sevgi olduğu gözlemlenmiştir. Sevim'in araştırmasına göre, çalışkanlık ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin yerli yapımlarda; sevgi, saygı, hoşgörü, işbirliği, sorumluluk, temizlik, dürüstlük, yardımseverlik, aile birliğine önem verme, paylaşma değerlerinin ise yabancı yapımlarda daha fazla işlenmiştir. Söz konusu 15 değerin toplamda, yabancı yapımlarda daha çok işlendiği gözlemlenmiştir. Bu sonuç Kaymak'ın araştırmasıyla karşılaştırıldığında çelişkili gelmektedir. Sevim'in araştırmasına göre yerli ve yabancı çizgi filmlerde en çok yardımseverlik değerinin işlendiği görülmektedir. Ardından sırasıyla iş birliği, paylaşma, sevgi ve sorumluluk değerleri gelmektedir. Yardımseverlik değerinin bu araştırmada ilk sırada oluşu, Harfler Köyü çizgi filminde en çok tekrarlanan değer oluşuyla anlamlı bir sonuç ifade etmektedir. Okul öncesi döneme hitap etmeyi amaçlayan söz konusu çizgi filmlerin en çok yardımseverlik değerine vurgu yapıyor olmaları tesadüf olarak görülmemelidir. Okul öncesi yaş

grubunun gelişim özellikleri dikkate alındığında, akranlarıyla ilk kez sosyalleşen çocuğun, yardımlaşma, iyilik yapma gibi duygularının pekiştirilmek istenmesi çok normaldir.

Arap harflerini öğretmek amacıyla kurgulanmış olan Harfler Köyü çizgi filminin, içerisinde kültürel ögelerle birlikte kök değerlerimizi barındırıyor oluşu çocuklarımız için son derece önemlidir. Özellikle çocukların faydalanması için üretilen görsel-işitsel materyallerin eleştirel bir süzgeçten geçirilmesi şarttır. Bu inceleme ve süzgeçlerin artışı, medyada birtakım düzenlemelere sebep olması açısından önemli görülmektedir. Diyanet TV'de yayınlanan Harfler Köyü çizgi filminin ilk 20 bölümü kök değerlerimiz açısından incelenmiş olup herhangi bir olumsuz içeriğe rastlanmamıştır. Kanaatimizce evde, okulda ve farklı eğitim mecralarında kullanılabilecek, eğlenceli, eğitici ve öğretici zengin bir materyal olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

Açıkel, Y. (2003), *VI. Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliği*, Isparta.

Akyol, A. (2008), "Şehrezuri ve Adalet Anlayışı", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/13: 97-111.

Altaş, C. (2014), http://birgunbiryerde.blogspot.com/2014/02/modern-karikaturun-kurucusu-cemal-nadir.html (Erişim Tarihi: 01.01.2022).

Altaş, N. (2022), *Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Arvas, İ. S. (2011), "Basında Sosyal Sorumluk Anlayışı Bağlamında Günümüz Türkiye'sindeki Özdenetim Uygulamaları", *Erciyes İletişim Dergisi,* 2(2): 82-92.

Ateş, M. A., Durmuşoğlu Saltalı, N., Asit, G. (2021), "Pisi Çizgi Filminin İçerdiği Değerler Açısından İncelenmesi", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(25), 506-522.

Aydın, M. Z., Akyol Gürler, Z. (2014), *Okulda Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Aydın, M. Ş., Osmanoğlu, C. (2016). "Kültürlerarası Din Eğitimi". *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan, Remziye Ege. 241-281. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım.

Aytan, N., Tunçel, H. (2015), "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Çizgi Film Kullanımı", *1. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu, Uluslararası Diller Eğitimi ve Öğretimi Dergisi*, 3/2: 235-246.

Ayten, A. (2009), Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayten, A. (2012), *Psikoloji ve Din*, İstanbul: İz Yayıncılık.

Baycar, A. (2019), "Dini ve Sosyolojik Boyutlarıyla Dayanışma-Yardımlaşma Olgusu", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21/39: 200-225.

Bayraktar, M. M. (2017), Jean Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramına Yöneltilen Eleştiriler Bağlamında Türkiye'de Yapılan Din Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Berki, Ş. (1969), "İslam Hukukunda Adalet Esasları ve Adalet Teskilatı", *İslam Medeniyeti Dergisi*, 7/1: 43-50.

Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 23. Basım, 2017.

Cebeci, S. (2015), *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Cebeci, S., Demir, R. (2018), "Çizgi Filmler Çocuklara Neyi Vaat Ediyor?", *Diyanet İlmi Dergi*, 54/1: 139-170.

Çağrıcı, Mustafa. "Adalet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Temmuz 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/adalet#1-ahlak

Çağrıcı, Mustafa. "Dostluk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 6 Ağustos 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/dostluk

Çağrıcı, Mustafa. "Doğruluk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Temmuz 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/dogruluk

Çağrıcı, Mustafa. "Sabır", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* Erişim 27 Kasım 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/sabir

Çağrıcı, Mustafa. "Saygı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 1 Aralık 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/saygi

Çamdibi, H. M. (2000), "Gazali'nin Şahsiyet Terbiyesi, Eğitim ve Din Eğitimi", *İslami Araştırmalar Dergisi,* 13/3-4: 445-447.

Çanakçı, A.A. (2017), Türkiye'de Yapılan Din Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çetin, E. (2014), "Bir Sosyal Yardımlaşma Pratiği Olarak Askıda Kahve ve Sadaka Taşı", *Akademik Bakış Dergisi*, 41: 85-97.

Çetin, İ., Çağlayan, Ö. (2018). "Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği Ürünlerinde 'Dostluk, Dürüstlük, Öz Denetim, Vatanseverlik, Yardımseverlik' Değerleri". *Toplumsal Bütünleşmede Değerler ve Eğitimi III. Uluslararası Değerler Eğitimi Kongresi.* Ed. Hasan Meydan. 165-181. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı.

Çimen, M. F. (2019), Kamu Yayıncısı TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çinemre, S. (2021), "Diyanet TV Çizgi Filmlerinin Din Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi", *Hitit İlahiyat Dergisi*, 20/1: 81-108.

Çinemre, S. (2021), "Diyanet TV Çizgi Filmlerinin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi", *Değerler Eğitmi Dergisi,* 19/41: 207-243

Çuhadar, M. (2019), "Türkiye'de Kamu Hizmeti Yayıncılığı Açısından Dinî Temalı TV Programları ve Diyanet TV Program Türleri Üzerine Bir İnceleme", *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2/2: 237-266.

Dam, H. (2019) "Ahlak ve Değer". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 17-37. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2. Basım.

Demir, Ö., Acar, M. (1992), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Yayınları.

Demir, R. (2019), Türkiye'de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Dini Ve Kültürel Değerler Eğitimi, Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü (2018), https://diniyayinlar.diyanet.gov.tr/sayfa/51/ilkeler-ve-hedefler (Erişim Tarihi: 09.06.2022).

Diyanet TV (2022), https://www.diyanet.tv/ (Erişim Tarihi:09.06.2022)

DKABDÖP, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4.-8. Sınıflar). Türkiye: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, Erişim 22 Nisan 2022. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018130153652546-DKAB_(4-8.%20S%C4%B1n%C4%B1f)_DOP_%202018.pdf

DKABDÖP, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4.-8. Sınıflar). Türkiye: Milli Eğitim Bakanlığı, 2010, Erişim 22 Ağustos 2022. https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/17174424_DinKulturu_4-8.siniflar_2010.pdf

DKABDÖP, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4.-8. Sınıflar). Türkiye: Milli Eğitim Bakanlığı, 2006.

Doğan, A. (2014). "Uluslararası Sempozyum, Değerler Eğitiminde Cami ve Çevresinin Sorumlulukları". *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası*, ed. Cengiz Gündoğdu. 525-546. Erzurum.

Doğan, M. (2014), "Dinlerde ve İslam Kültüründe Sabır", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Dergisi*, 5, 93-130.

Doğan, M. (2016), *Sabır Psikolojisi* Pozitif *Psikoloji Bağlamında Bir Araştırma*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Doğan, R. (2016). "Yaygın Din Eğitiminin Neliği". *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan, Remziye Ege. 281-303. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım.

DTV, Diyanet TV. "Harfler Köyü". Erişim 19 Mart 2022. https://www.diyanet.tv/harfler-koyu

Ekinci, H. (2020), *Okulda ve Ailede Değerler Eğitimi*, İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Ekşi V. (t.y.), https://medium.com/@voleksi/amentu%CC%88-gemi%CC%87si%CC%87-nasil-yu%CC%88ru%CC%88du%CC%88-bb106df66a2a (Erişim Tarihi: 06.01.2022).

Emirosmanoğlu, A. O. (2005), "Dini Yayıncılık Açısından Çizgi Film", *II. Uluslararası Dini Yayınlar Kongresi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 149-150.

Emre Kaya, E., Gökçen, F. (2019), "Atuk, Çocuklarda Din Dilinin Oluşturulması: Çizgi Filmler Örneği", *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu*, Eskişehir: 7/12: 51-92.

Ergen, G. (2006), "Eleştirel-Bilinçli Sevgi Eğitimi", *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7/11: 144-152.

Ergen, G. (2019), "Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapı Taşları; Sevgi, Saygı, Güven", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 29: 479-510.

Gazzali (2014), *Ahlak Kitabı*, (Çev. S. Yıldız), İstanbul: İlke Yayıncılık.

Gazzali (2018), *İslam'da Dostluk ve Kardeşlik Adabı*, (Çev. M. E. Coşan), İstanbul: Server Yayınları.

Görmez, M. (2005), "Sesli ve Görüntülü Dini Yayıncılık Açısından Diyanet İşleri Başkanlığı", *II. Uluslararası Dini Yayınlar Kongresi*, Ankara: 81-108.

Gözütok, Ş. (2017), "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 1035-1060.

Güden Altmış, Z., Altun, M. (2019), "Pırıl" Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17/38: 5384-5411.

Gültekin, M. (2021), Yardımseverlik Değeri ve Psikososyal İşlevleri: Kuran Ayetleri Bağlamında Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi,Karabük, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 21 Nisan 2022. https://sozluk.gov.tr/deger

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 23 Nisan 2022. https://sozluk.gov.tr/adalet

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 30 Temmuz 2021. https://sozluk.gov.tr/dostluk

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 22 Eylül 2021. https://sozluk.gov.tr/dogruluk

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 23 Kasım 2021. https://sozluk.gov.tr/ozdenetim

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 27 Kasım 2021. https://sozluk.gov.tr/sabir

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 1 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/saygi

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 3 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/sevgi

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 13 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/sorumluluk

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 15 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/yurtseverlik

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 15 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/vatanseverlik

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 16 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/hayirsever

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 22 Aralık 2021. https://sozluk.gov.tr/cizgifilm

Güney, Ç. (2019), Çizgi Filmlerde Değer Yüklü Mesajlarda İçerik Analizi: Şeker Hoca ve Yusuf'un Dünyası Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, E. (1998), *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Güngör, E. (1998), *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Güzel, S., Soya, H. R., Şemin, M. E., Şahin, B. (2015), "Çizgi Film, Çocuk ve Toplumsallaşma: Jetgiller ve Taş Devri Örneği", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/21: 57-104.

Hökelekli, H. (2011), *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

IMDB (2022), The Skeleton Dance [Video], https://www.imdb.com/title/tt0020414/releaseinfo (Erişim Tarihi: 01.01.2022).

İbn Hazm, (2014), *el- Ahlak ve's-Siyer fi Müdavati'n-Nüfus*, (Çev. C. Erdemci, H. H. Bircan), İstanbul: Dönem Yayıncılık.

İbn Miskeveyh (2017), *Tehzibu'l-Ahlak/Ahlak Eğitimi*, (Çev. A. Şener, İ. Kayaoğlu, C. Tunç), İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

İnci, H. (2020), Türkiye'de çizgi film dersleri [tweet], https://twitter.com/handaninciMSGSU/status/1327645874210697216/photo/1 (Erişim Tarihi: 06.01.2022)

Kaba, F. (2002), "Türkiye'de Çizgi Film: Gelişimi ve Eğitimi", *Anadolu Sanat Dergisi*, 13/ 2.

Kaba, F. (2014), "Çizgi Filmlerde Grafik İfade ve Konu Açısından Kültürel Etkiler: Türk Çizgi Film Örnekleri", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8/3: 163-181.

Kabaklı Çimen, L. (2017), "Üniversite Öğrencilerinin Vatanseverlik Tutumları ile Benlik Kurguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6/3: 1950-1975.

Kabasakal, Ş. (2008), "Kur'an'da Dostluk Ahlakı", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 78-112.

Karabulut, N. (2022), Değerler Eğitimi Kapsamında Trt Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Filmlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaca, S.S. (2019), Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karagözoğlu, N. (2018), "Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Kadın Kahramanların Yaşam Öykülerinin Kullanılması", *Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2): 97-110

Karaköse, R. (2010), *Ailede Sorumluluk Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Karakuş, N. (2015), "Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13/30 251-277.

Kavaklı, A. E. (2019), *En Sevilen Öğretmen Hazreti Muhammed ve Eğitim Metotları*, İstanbul: Ensar Yayınları.

Kaymak, N. (2020), Yerli ve Yabancı Çizgi Filmlerin Evrensel Değerler Bakımından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaymakcan,R., Meydan, H. (2011), "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9/21: 29-55.

Keleş, M., Koç, H. (2020), "Vatanseverlik Değeri ile Çoklu Zekâ Alanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6: 33-47.

Kırık, A. M., Kozan, E. (2015), "Üç Boyutlu (3D) Dijital Animasyon Teknolojisinin Tv Yayıncılığında Kullanımı", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/13: 292-311.

Koca, H. K. (2019), "Din Öğretiminde Kültürel Aidiyet ve Sorumluluk Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği: Geçerlik Güvenilirlik Çalışması", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14/112-127.

Koç, A. (2014), *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, İstanbul: Rağbet Yayınları.

Koçak, Ö., Göktaş, Y. (2020), "Ebeveynlerin Çizgi Filmlere Yönelik Bakış Açılarının Ve Görüşlerinin İncelenmesi", *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4/1: 52-73.

Kur'an Yolu. Erişim 29 Temmuz 2022. https://kuran.diyanet.gov.tr/

Köksal, M. A. (1962),*"Vatan ve Vatanseverlik", Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1/1: 15.

Kuşdil, M. E., Kağıtçıbaşı, Ç. (2000), "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 59-80.

Mehmedoğlu, Y. (2004), *Çocuğum Değerlerimizi Öğreniyor*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Mevlana Celaleddin-i Rumi (1989), *Mesnevi ve Şerhi*, (Haz. A. Gölpınarlı), 5. Cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Mevlana Celaleddin-i Rumi, (2014), *Mesnevi*, (Çev. S. Nahifi), 6. Cilt, İstanbul: Timaş Yayınları.

Meydan, H. (2021). "Değer Temelli Medya Okuryazarlığı". *Medyada Din ve Değerler*. ed. Hasan Meydan. 11-43. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 1. Basım.

MEBTTKB, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine. Ankara, 2017, Erişim 22 Nisan 2022. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf

MinikaGO, https://www.minikago.com.tr/hakkimizda, (Erişim Tarihi: 05.10.2022)

Nazıroğlu, B., Göksu, M. Z. (2018), "Vatanseverlik Değeri", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13: 211-230.

Nazıroğlu, B., Turan, İ. (2019). "Medyada Değerler Eğitimi". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*.ed. Mustafa Köylü. 115-134. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2. Basım.

Nazıroğlu, B. vd. (2019). "Temel Ahlaki Değerler". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*.ed. Mustafa Köylü. 137-211. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2. Basım.

Önal, R. (2008), "Kur'an Verileri Doğrultusunda Sabır Kavramı", *Diyanet İlmi Dergi*, 44/4: 439-466.

Öngören, S., Şahin, G. (2016), Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sevgi İhtiyaçlarının Karşılanmasında Annelerin Öz Değerlendirmelerinin İncelenmesi, Budapeşte.

Özasma, H. İ. (2018), "Değerler". *Birey, Toplum ve Değerler*. ed. İhsan Çapçıoğlu, Mualla Yıldız. 10-30. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Baskı.

Özen, Y. (2013), Değerler Felsefesi Açısından İrade ve Bileşenleri (Özgür Bir İrademiz Var mı?) . Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi , 5 (9) , . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/16222/169884

Özbek, A. (2010), "Ailede Dini Sorumluluk Eğitimi". *Aile ve Eğitim Tartışmalı İlmi Toplantı*. 319-341. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım.

Rtük (2006), https://www.rtuk.gov.tr/Media/FM/Birimler/Kamuoyu/ilkogretim-cagindaki-cocuklarin-televizyon-izleme-aliskanliklari-arastirmasi0053-2.pdf (Erişim Tarihi:10.06.2022).

Rtük (2013), https://www.rtuk.gov.tr/turkiyede-cocuklarin-medya-kullanma-aliskanliklari-arastirmasi-sonuclandi/2515 (Erişim Tarihi: 25.12.2021)

Sağlam, İ. (2009), "Bazı Öğrenme Kuramları ve Din Öğretimi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2): 251-266.

Sevim, Z. (2013), Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, N. (2019), "TRT'nin Çocuklara Yönelik Çizgi Filmlerinin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi", *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 2: 1-10.

Şenler, F. (2005), "Animasyon Tarihi, Teknikleri ve Türkiye'deki Yansımaları", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3/99: 102-103.

Şeyh Sadi Şirazi (2015), *Gülistan*, (Haz. İ. Önal), Ankara: 3 Çivi Yayıncılık.

Şeyh Sadi Şirazi (2007), *Bostan*, (Haz. S. Yalsızuçanlar), İstanbul: Lacivert Yayıncılık.

Tarhan, N. (2017), *Aile Okulu ve Evlilik*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Taş Alicenap, Ç. (2015), "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 37/11: 12-26.

Tavşancıl, E., Aslan, E. (2001), *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, İstanbul: Epsilon Yayınları.

Tongar, H. K. (2017), *Korkutarak Değil Sevdirerek Din Eğitimi*, İstanbul: Hayykitap Yayınları.

Turp Özdemir, Z. (2020), Türkiye'de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Bu Çizgi Filmlerin Türkçe Öğretimine Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkeri, M. (2004), "Aristoteles, Farabi ve İbni Miskeveyh'in Ahlak Kuramlarında "Dostluk"un Önemi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19: 80-83.

Türkmen, N. (2012), "Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36/2: 140-158.

Uludağ, Süleyman. "Muhabbet". Diyanet İslam Ansiklopedisi. Erişim 3 Aralık 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/muhabbet#1

Vikipedi(2017),https://tr.wikipedia.org/wiki/Altamira_Ma%C4%9Faras%C4%B1_ve_Kuzey_%C4%B0spanya%27daki_Paleolitik_Ma%C4%9Fara_Sanat%C4%B1 (Erişim Tarihi: 22.12.2021).

Vikipedi (2021), https://tr.wikipedia.org/wiki/Evvel_Zaman_%C4%B0%C3%A7inde (Erişim Tarihi: 06.01.2022).

Yağlı, A. (2013), "Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caıllou ve Pepee Örneği", *Turkish Studies - Uluslararası Türkçe veya Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, 8/10: 707-719.

Yakut, S. (2019), "Üniversite Öğrencilerinde Öz Denetim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/65: 1409-1418.

Yalnız, A., Yıkmaz, Y. (2018), "Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34: 649-666.

Yavuzer, H. (2010). "Yaygın Anne Baba Tutumları". *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları*. 11-40. İstanbul: Timaş Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Kemal. "Sorumluluk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. Erişim 13 Aralık 2021. https://islamansiklopedisi.org.tr/sorumluluk

Yıldız, S. (1964), "Dinimizde Yardımlaşmanın Yeri ve Önemi", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 3/10-11: 241-242.

Yılmaz, Z. (2021), "Okul Öncesi Döneme Yönelik Hazırlanan Pepee ve Maşa ile Koca Ayı Çizgi Filminin Değerler Açısından İncelenmesi", *Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/15: 19-40.

Yorulmaz, B. (2017), *Ailede Değerler Eğitimi*, İstanbul: ErkamYayınları.

Yorulmaz, B. (2013) “Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi”, *Diyanet İlmi Dergi*, 49/3: 127-143.

Yorulmaz, B. (2015), *Sinema ve Din Eğitimi,* İstanbul: Dem Yayınları.

Yorulmaz, B. (2013) “Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 6/24: 438-448.

EK-1. Senarist Müberra Bilgiç ile yapılan görüşme soruları

SORULAR

- **Öncelikle sizi tanımak isteriz. Kendinizi tanıtabilir misiniz?**
- **Çizgi filmi yazarken hedefleriniz nelerdi?**
- **Hangi yaş grubuna hitap etmeyi istediniz?**
- **Harfler Köyü'nü kitap, oyun vs. değil de sinema platformunda ortaya koymanızın sebebi nedir?**
- **Değerler eğitimi alanında hangi kazanımları hedeflemiştiniz?**
- **Çizgi filmi yazarken hangi değerleri ön planda tuttunuz?**